

Forsikringsydelse og Erstatningsansvar

EN ERSTATNINGS- OG
FORSIKRINGSRETTLIG STUDIE AF

Adam Vestberg

KØBENHAVN
G·E·C GADS FORLAG

1957

SAT OG TRYKT I
TH. LAURSENS BOGTRYKKERI
TØNDER

FORORD

Københavns Universitet udskrev i 1955 en prisopgave med følgende ordlyd:

„En fremstilling og kritisk vurdering af nordisk rets regler, herunder retspraksis's stilling til forsikrerens regres (genkrav)“.

Sekretær i Justitsministeriet, cand. juris Adam Vestberg fik for sin besvarelse af denne opgave tildelt Universitetets guldmedalje.

På Forsikringsforeningens opfordring har forfatteren på grundlag af sin afhandling i marts 1957 holdt to forelæsninger på Handelshøjskolen i København, hvor centrale spørgsmål vedrørende emnet blev gennemgået i en koncentreret form. Forsikringsforeningens Hovedbestyrelse har anset det for værdifuldt, at de synspunkter, der blev fremsat ved denne lejlighed, bliver bevarede og gjort tilgængelige for et større forum, og det er med glæde, at man har fundet mulighed for at medvirke til denne bogs udgivelse.

C. P. HEIEDE

Formand for Forsikringsforeningen

Nærværende fremstilling bygger på universitetsopgaven. Medens denne angik nordisk ret, gælder fremstillingen her primært alene dansk ret, hvorfor en omarbejdning og nedskæring af stoffet har været nødvendig. Af hensyn til en begrænsning af fremstillingen er kun centrale emner medtaget, således er bl. a. problemerne vedrørende regressen for den lovpligtige motoransvarsforsikrer udskudt, og en sammentrængning af stoffet har fundet sted. Teksten er samtidig gennemset og enkelte steder uddybet, ligesom fremstillingen er ført à jour, hvor det har været nødvendigt. Skikkelsen er derfor alt i alt en noget anden og kortere end universitetsopgavens.

Forsikringsforeningen i København har bekostet nærværende udgivelse, og jeg bringer min hjerteligste tak herfor.

Juni 1957

ADAM VESTBERG

Nogle forkortelser

ASD:	Assurandør-Societetets domssamling.
ASR:	Assurandør-Societetets resposum (resposumsamling).
DFT:	Dansk Forsikrings Tidende.
DL:	Danske lov 1683.
FAL:	Forsikringsaftaleloven (i reglen den danske).
H:	Dansk eller norsk højesteretsdom.
HD:	Svensk högsta domstols-afgørelse.
L:	Norsk lagmannsrettsdom.
NFT:	Nordisk Forsikringstidsskrift.
NJA:	Nytt juridisk arkiv.
NL:	Norske lov 1687.
NRT:	Norsk rettsidende..
S og H:	Dom afsagt af sø- og handelsretten i København.
SJT:	Svensk Juristtidning.
TFR:	Tidsskrift for rettsvitneskap.
TJFF:	Tidsskrift for juridiska föreningen i Finland.
UFR:	Ugeskrift for retsvæsen.
V:	Vestre landsretsdom.
VLRT:	Vestre landsrettidende.
Ø:	Østre landsretsdom.

INDHOLD:

Kapitel I — III: Privatforsikring

KAPITEL I:

<i>Problemstilling – Træk af udviklingen – Ansvarskravets begrundelse, begrænsning og karakter de lege lata</i>	side	9– 24
A. Problemstilling. Træk af udviklingen	side	9– 16
1. Indledning	side	9– 10
2. Forelobig problemstilling	side	10– 13
3. Træk af udviklingen	side	13– 16
B. Ansvarskravets begrundelse, begrænsning og karakter de lege lata	side	16– 22
1. Begrundelse og begrænsning	side	16– 19
2. Træk af karakter og retsvirkning	side	19– 22
C. Regresret og regresbegrænsning med anden hjemmel end i FAL § 25, 1. stk.	side	23– 24

KAPITEL II:

<i>I hvilke tilfælde kan erstatningsansvaret lempes efter FAL § 25, 1. stk., 2. pkt.?</i>	side	25– 48
A. Ansvar udenfor kontrakt	side	25– 38
1. Simpel – grov uagtsomhed	side	26– 28
2. Ansvar uden egen eller andens culpa	side	29– 31
3. Ansvar for andens culpa	side	31– 32
4. Ansvarsforsikrerens regres	side	32– 35
5. Skadeforsikring og flere ansvarlige	side	35– 38
B. Ansvar i kontrakt	side	38– 48
1. Forsikringsproblemet forekomst	side	38– 40
2. Den principielle godtagelse af FAL § 25, 1. stk., 2. pkt.	side	40– 42
3. De enkelte ansvarstilfælde	side	42– 45
4. Ansvar beroende på særlig aftale	side	45– 48

KAPITEL III:

<i>Anvendelse af den fakultative lempelsesregel i FAL § 25, 1. stk., 2. pkt.</i>	side	49–112
A. Indledende bemærkninger	side	49– 52
B. Kontraktsmæssigt ansvar	side	52– 64
1. Fejl af fagmæssig art, udvist under kontraktsmæssigt påtaget arbejde	side	52– 59
2. Skade på gods overgivet i erhvervs-mæssigt vare-tægtsforhold	side	59– 61
3. Om ansvar iøvrigt i kontraktsforhold	side	61– 64

C. En række særlige ansvarstilfælde udenfor kontrakt, hvor erstatningsansvaret almindeligvis ikke lempes i henhold til FAL § 25, 1. stk., 2. pkt.	side 64– 77
1. Ansvar for særlige instrumenter, maskiner og andre objekter af en vis farlighed	side 64– 67
2. Ansvar for at varige indretninger ikke holdes i forsvarlig stand, eller for at uforsvarlige tilstande af en vis varighed etableres	side 67– 69
3. Ansvar for uforsvarligt forhold af fagmæssig art	side 69– 72
4. Ansvar for veje m. v.	side 72– 73
5. Ansvar for dyr	side 73– 75
6. Det offentliges erstatningsansvar	side 75– 77
D. Lempelsespørgsmålets løsning ud fra overvejelser om, hvor risikoen bør placeres	side 77– 82
E. De iøvrigt (almindeligt) gældende regler om lempelse i ansvaret for simpel uagtsomhed og i henhold til DL 3-19-2	side 82–102
1. Trafikskader	side 82– 93
2. Brandskader	side 93– 96
3. Andre skadetilfælde og sammenfatning	side 97–102
F. Særligt om ansvarsforsikrerens regres	side 102–104
G. Konkret hensyntagen til den ansvarliges økonomiske forhold. Betydningen af ansvarsforsikring	side 105–109
H. Regresaftaler og regresmøder	side 109–110
I. Automobilforsikringens bonusproblem	side 110–112

KAPITEL IV:

<i>Socialforsikringens problemer</i>	side 113–123
A. Kort om problemstillingen	side 113–114
B. De gældende lovregler	side 114–116
C. Skade, der ikke dækkes af forsikringen	side 116–119
D. Skade, der dækkes af forsikringen	side 119–123
1. Arbejdsgiverens ansvar, herunder om common employmentreglen	side 119–122
2. Andres ansvar	side 122–123

KAPITEL V:

<i>Retspolitiske betragtninger</i>	side 124–132
A. Erstatnings- og regresansvarets påvirkning af en foreliggende privatretlig summaforsikring	side 124–125
B. Lempelse i selve erstatningsansvaret	side 125–126
C. Lempelsens omfang	side 126–132

KAPITEL I

**Problemstilling - Træk af udviklingen -
Ansvarskravets begrundelse, begrænsning og
karakter de lege lata.**

A. 1. Nærværende fremstilling kommer i det væsentligste til at angå dels en fortolkning af *forsikringsaftalelovens (FAL) § 25*, dels løsningen af det tilsvarende problem inden for *de sociale forsikringsordninger*, særlig *arbejdsulykkesforsikringen* og *folkeforsikringen*. Endelig håber jeg på at kunne fremsætte nogle betragtninger de lege ferenda.

Til overskrift bærer FAL § 25 ordene: Forsikrerens regresret. Denne betegnelse er snævrere end, hvad lovordene tager stilling til, idet disse udover at regulere forholdet mellem forsikreren, der ved betaling har dækket den indtrådte skade, og den for forsikringsbegrænsningen ansvarlige trediemand også regulerer forholdet umiddelbart mellem skadelidte og nævnte ansvarlige. Ikke blot for at kunne give en udtømmende fremstilling af lovteksten, men også for at få den mest rationelle fremstilling af det særlige problemkompleks vedrørende erstatningsretten i forbindelse med forsikringsdækning er det rigtigst at stille sig opgaven, som det er gjort her, hvorved jeg dog naturligvis navnlig kommer til at behandle det traditionelle regresspørgsmål.

Fremstillingen bliver på en vis måde heterogen, idet der dels tages stilling til en række konkrete lovfortolkningspørgsmål, dels skal de fortolkede regler ses i en vis større sammenhæng, baseret på friere overvejelser. Mange kompetente kræfter har været inde på de her foreliggende spørgsmål. En afgørende forudsætning for at gøre sig rimeligt håb om navnlig de lege ferenda at kunne bringe diskussionen fremad, er det at danne sig et så omhyggeligt billede af den gældende retstilstand som muligt. Denne er det faste holdepunkt i overvejelserne fremover. I den foreliggende praksis ser vi, hvorledes problemerne løses i virkelighedens verden. De år, der ligger tilbage for tidligere mere systematiske fremstillinger af denne,

giver mig håb om også de lege lata at kunne føre nyt frem. Det pågående arbejde vedr. FAL § 25 i de nordiske lovkommissioner angående statens og kommunernes ansvar giver anledning til at tage spørgsmålet op.

2. Ved forståelsen af problemet om skaderestitution gennem forsikringsydelse sammenholdt med erstatningsansvar må indledningsvis det selvfølgelig pointeres, at det forhold, at et givet objekt eller interesse er *forsikret*, naturligvis *ikke* i sig *kan øge* trediemands ansvar.¹ Det betyder de lege lata, at forsikreren i almindelighed aldrig kan have et krav, hvor sikrede ikke selv har det mod trediemand. En praktisk konsekvens heraf er det, at forsikreren ved gennemførelsen af sin regres, må tåle fuld identifikation med sikrede, og at alene *skadeforsikreren* og ikke *summaforsikreren* kan have et regreskrav, fordi sikredes ret mod den ansvarlige trediemand ifølge FAL § 25 alene nedsættes ved udbetaling for skadeforsikreren, men ikke fra summaforsikreren.² *Socialforsikringen* står i denne henseende på linie med skadeforsikringen, jfr. kapitel IV, A.

For herefter da at begrænse sig til skadeforsikringstilfælde må det indledningsvis videre anføres, at udgangspunktet efter gældende ret i hvert fald teoretisk er det, at forsikringsdækning er uden indflydelse på erstatningsansvaret og at udgangspunktet for en vurdering af regresansvaret må være, at *forsikreren principielt har regresret*. Dette var regelen forud for FAL³ og anerkendes som udgangspunkt også af lovkommissionen, der skabte udkastet til den senere § 25. I motiverne til udkastet⁴ bygger man på den betragtning, at det principielt må være den erstatningsansvarlige uvedkommende, hvilket kontraktforhold skadelidte står i, herunder om skadelidte har dækket sin interesse ved forsikring, som den ansvarlige ingen indflydelse har på. En hensyntagen til forsikringsdækningen ville indebære, at den skadelidte, der forsigtigvis havde tegnet forsikring, ville blive stillet dårligere end den, der ingen forsikring havde tegnet. Gav man ikke forsikreren en regresret, ville det før eller siden ramme de skadelidende, idet præmieniveauet før eller siden måtte stige som følge

1. Jfr. *Ussing*, UFR 1920 B s. 161 ff, *Sindballe* NFT 1922 s. 179 ff.

2. Smlgn. de lege ferenda kap. V.

3. Jfr. *Ussing* TFR 1921 s. 19 ff, *Sindballe* NFT 1922 s. 179 ff, *Cohn* Juridisk tidsskrift 1916 s. 157 ff, *Cederberg* TJFF 1923 s. 187 ff, særlig s. 203—204. Fr. *Stang* Erstatningsansvar, Oslo 1927 s. 327—29. — Jfr. eksempelvis UFR 1920 s. 710 H og 1912 s. 938 H.

4. Jfr. udkast til lov om Forsikringsaftaler med tilhørende bemærkninger, udarbejdet af den ved kgl. resolution af 6. februar 1919 nedsatte kommission, København 1925 (i det følgende citeret *dansk FAL-betænkning*) s. 59.

af, at regresindkomsterne udeblev. Trediemands ansvar måtte altså holdes fast, men når skadelidte havde fået dækket sit tab hos forsikreren, kunne han naturligvis ikke yderligere få erstatning, hvorfor erstatningskravet da måtte tilkomme forsikreren. Regresretten bevirkede ikke nogen berigelse for denne, men medførte kun en økonomisk status quo, hvilket jo netop ligger på linie med erstatningsrettens genoprettende funktion.

En betragter af i dag er imidlertid klar over, at erstatningsansvaret eller dog regresansvaret bør *begrænses*, når skaden er dækket af en forsikring. Dette anerkendtes også af FAL § 25. Begrundelsen herfor giver sig navnlig i og med en forståelse af de faktorer, der overhovedet afføder erstatningsretten.

Det er her vigtigt at bemærke, at det er en første betingelse overhovedet for et erstatningsansvar, at en *skade* af økonomisk art er indtrådt; uden den opstår intet ansvarsspørgsmål.

Den indtrådte skade eller det derved begrundede økonomiske tab er et ubehageligt fænomen, som man fra samfundets side må interessere sig for at afhjælpe. Pålægger man et erstatningsansvar, må man dog gøre sig klart, at en anden person eller anden økonomisk enhed derved påføres et tab; skaden kan kun overvælttes på andre, ikke absolut bringes ud af verdenen. Dette medfører, at erstatningsreglerne for at anerkendes må have deres *grund* og deres *begrænsning*. Erstatningsreglerne kan da heller langt fra beskytte enhver interesse. (Dette er ikke uden betydning at holde frem i moderne tid, hvor der består en tendens til navnlig ud fra hensynet til sikkerhed i videst muligt omfang at ønske indtrådte skader erstattet.)

Kravet om skades indtrædelse rummer et vigtigt karaktertræk, derved at det viser, at ansvarets indtræden i vidt omfang beror på de fysiske tilfældigheders spil. Dette er ikke uden betydning at fremholde særlig overfor tidligere teori, idet det som følge heraf ikke på forhånd kan synes urimeligt i en vis grad netop at lægge vægt på den for den ansvarlige tilfældige omstændighed, at skaden dækkes af en forsikring.

Er skade indtrådt, begrundes erstatningsansvaret herefter med dels hensynet til *restitution* for skadelidte — hvorved bemærkes, at retsorden ud fra en vurdering af den ansvarliges adfærd, særlig dens uforsvarlighed herved finder det mere retfærdigt og rimeligt at placere skaden hos sidstnævnte end hos skadelidte — dels hensynet til den *forebyggende virkning*, som gennemførelsen af et ansvar

har for fremtidige skader. Særlig det sidstnævnte hensyn tillægges som bekendt i moderne erstatningsret betydning. Dette sidste synspunkt indebærer en abstraktion fra den konkrete situation og stiller erstatningsretten på linie med andre retshåndhævende retsmidler af præventiv karakter, såsom navnlig straf. Herudover begrundes erstatningsansvaret i visse retfærdighedsforestillinger.

Ser man videre på omfanget af de gældende erstatningsregler konstaterer man, at spørgsmålet herom ikke beror på en vurdering af den konkrete fordel ved skadens overførsel på den ansvarlige sammenholdt, i hvert fald indenfor culpareglen med en vurdering af ansvarets præventive effekt. Reglerne er derimod i høj grad *retsteknisk tilskåret*, idet, for at sige det kort og populært, rige og fattige nyder samme erstatningsretlige beskyttelse, en grundsætning, der anerkendes i almindelighed i de vesterlandske retsforfatninger bortset fra Svejts, der pålægger retten at udøve et skøn⁵. Gennem denne simplificering har retsreglerne i høj grad vundet fornøden effektivitet og praktibilitet.

I nyere tid, d.v.s. i dette århundrede har man imidlertid fundet, at denne retstekniske tilskæring var for hårdhændet. Man forsøger at smidiggøre systemet. Nogen afklaring af dette spørgsmål har dog endnu ikke fundet sted; man befinder sig endnu på overvejelsernes stadium. Jeg skal ikke i mere almindelighed drøfte spørgsmålet om hvilken relevans man i erstatningsretten bør tillægge parternes evne til at bære den indtrådte skade,⁶ men alene spørgsmålet om forsikringens betydning som skaderestituerende faktor.

Det synes da her at måtte indrømmes, hvilket jeg nærmere skal uddybe i det følgende, at *behovet for genoprettelse er mindre, når skaden er forsikret*. Dette forhold afføder spørgsmålet, om der da overhovedet er et tilstrækkeligt præventionsbehov, hvilket spørgsmål, hvorom snart nærmere dog må besvares bekræftende. Følgen af det anførte bliver, at erstatningsansvaret principielt må kunne begrænses, herved dog forudsat, at retstekniske hensyn ikke taler herimod. Da spørgsmålet, om en skade er dækket af en forsikring eller ikke, principielt ikke adskiller sig fra et hvilket som helst andet

5. Jfr. herved Obligationenrecht (O. R.) art. 43. At hensyn herved kan tages til, om skadelidte er forsikret, bekræftes af Oser Das Obligationenrecht I Art. 1—183 kommentar von H. Oser unter Mitwirkung von W. Schönenberger, 2. Aufl., Zürich 1929 art. 43 note 7. En kommentar til den schweiziske retstilstand er givet af Ussing i Forhandlingerne til det 18. nordiske juristmøde 1948, bilag 6 s. 28. — Om fremmed ret se iøvrigt kort samme s. 5—13.

6. Jfr. herom Ussing, de under note 5 nævnte forhandlinger, bilag 6 med diskussionsbidrag.

faktisk forhold omkring en indtruffen skade og iøvrigt er let at konstatere synes det dog givet, at spørgsmålet om forsikringens relevans ikke kan strande på blot retstekniske hensyn eller hensynet til reglernes konsekvens. I gældende ret begrænses da også erstatnings- og regresansvaret efter FAL § 25.

Et helt andet udgangspunkt for en begrænsning af forsikrerens regresret, men ikke af den ansvarliges erstatningspligt, er den betragtning, at gennemførelsen af et regresansvar undertiden kan være i strid med *sikredes interesser*, hvorfor selskabet i så fald bør afholde sig dermed, således med hensyn til regres mod sikredes børn, tjenestefolk eller andre underordnede, hvis økonomiske stilling ikke er uden interesse for sikrede, når de pågældendes skyld ikke er af grov eller grovere beskaffenhed.

3. Ser man hvorledes stillingen i *historisk* og *internationalt* perspektiv ligger, konstaterer man, at det først er ved de store kontinentale retsforfatninger, som de tyske og svejtsiske forsikringsaftalelove af 1908, at der gives lovregler, der begrænser forsikrerens regresret i forhold til de almindelige erstatningsregler. Begrænsningen har dog kun referens til personer, der omfattes af forsikringstagerens husstand, og har netop deres begrundelse i det omtalte interesseprincip.⁷ En lignende regel findes også i den franske forsikringsaftalelov af 1930⁸. Engelsk⁹ og amerikansk¹⁰ ret indeholder derimod ikke regler, der begrænser forsikrerens ret. Efter disse retsforfatninger indtræder forsikrerens tværtimod i videst muligt omfang i den sikredes rettigheder mod trediemand. Mærkeligt er det derimod at erkende, at den erstatningsretlige tanke om det nedsatte behov for ansvarsregler, når skaden er dækket af en forsikring, ikke er vundet frem i udenlandsk ret, men derimod er født og opvokset i den nordiske litteratur.

Tanken meldte sig først i dansk ret og var først fremme hos *As-*

7. Jfr. tysk forsikringsaftalelov af 30. maj 1908 § 67, *Ehrenzweig Versicherungsvertragsrecht*, Wien 1952 s. 289 ff, *Bruck Das Privatversicherungsrecht*, Berlin und Leipzig 1930 s. 665 ff, schweizisk forsikringsaftalelov af 2. april 1908 art. 72, *Rölli und Jäger Kommentar*, Bern 1932—33 art. 72, *Ostertag Versicherungsvertragsrecht*, 2. udgave, Zürich und Leipzig 1928 s. 200 ff.
8. Jfr. fransk forsikringsaftalelov af 13. juli 1930 art. 36, *Picard et Besson Les assurances terrestres en droit français II*, Paris 1940, nr. 290 ff.
9. Jfr. *Mac Gillavray Insurance law relating to all risks other than marine*, 4. udgave ved Mac Gillavray and D. Browne, London 1953. Som ledende retsafgørelse betragtes *Castellain versus Preston 1883*. 11. Queen Bench Division 380.
10. Jfr. *Vance Handbook on the law of insurance*, 4. udgave ved M. Anderson, St. Paul, Minnesota 1951 (Hornbook series).

mussen,¹¹ omend udtrykt på en mere indirekte måde. Han fremhævede særligt, at den uforsætlige skadevolder bør fritages for erstatning, i alle tilfælde hvor det var rimeligt, at skadelidte forsikrede sine interesser. A potiori herfra måtte man slutte, at ansvarsfritagelse på lignende måde måtte ske, hvor forsikring også var tegnet. Også *Zahlmann*¹² rejste foranlediget af en højesteretsdom om uforvarlig brandforvoldelse,¹³ spørgsmålet, der dog først i det hele mere systematisk og energisk blev fremført af *N. H. Bache*,¹⁴ der hævdede, at erstatningsansvaret burde bortfalde i tilfælde af simpel uagtsom skadeforvoldelse.

Synspunktet blev mere rationelt og klart uddybet af *Ussing* i TFR 1921 side 44 ff. Han fremhævede særligt det mindre genoprettelsesbehov, der var, når skaden var dækket af forsikring, men erkendte, at den økonomiske betydning af en regresret for forsikreren vekslede i de forskellige brancher, og eftersom forsikringselskabet var organiseret som et aktieselskab eller som et gensidigt selskab. Han mente dog, at en manglende regresret i større eller mindre omfang før eller siden måtte forplante sig i forhold til forsikringstagernes forpligtelser overfor forsikreren. Alt i alt fandt dog *Ussing*, at i retsforhold uden for kontrakt måtte ansvaret kunne bortfalde, hvis det hvilede på simpel uagtsomhed eller på D.L. 3-19-2 idet præventive grunde her gjorde ansvaret mindre nødvendigt, hvorimod det i fuldt omfang måtte gøres gældende ved ansvar for farlig drift, i hvilket tilfælde virksomheden selv af objektive grunde måtte bære sit tab. Han betonedede, at skulle lempelse i ansvaret ske, måtte det være selve erstatningsansvaret og ikke blot regresansvaret, der lempedes, ellers ville skadevolderens stilling blive for vilkårlig. Han erkendte dog, at en afgørende løsning måtte bero på en prøvelse af en lempelsesregel i praksis. Iøvrigt var han enig med kontinental ret i, at lempelse i ansvaret burde ske, hvor sikredes interesser tilsagde det, således i forholdet til uagtsomme familiemedlemmer m. v., og han betonedede overhovedet, at der ikke var behov for nogen selvstændig hensyntagen ved reglernes udformning til forsikringsgiveren, der kunne indrettes på et hvilket som helst risikoniveau, der blot tilstrækkelig nøjagtigt kunne fastlægges.

11. Juridisk forenings årbog 1899 s. 47 ff.

12. UFR 1901 s. 289 ff og s. 997.

13. UFR 1898 s. 916 H.

14. TFR 1917 s. 269 ff.

15. TJFF 1923 s. 185 ff.

I anden nordisk teori fik Ussings betragtninger støtte af *Cederberg*¹⁶ og *Sindballe*¹⁶ og blev formentlig principielt også godtaget af *de nordiske forsikringsaftalelovskommissioner*¹⁷ ved deres forslag til § 25, hvilket forslag i alt væsentlighed danner grundlaget for de senere love.

Den regel, *lovgiverne* gennemførte ved den nuværende § 25, går ud på, at ansvaret i tilfælde af forsikringsdækning principielt oprettholdes, men med den modifikation, at hvis ansvaret beror på simpel uagtsomhed eller på D. L. 3-19-2, hjemles der domstolene ret til helt eller delvis at lade ansvaret lempe. Under lovens tilblivelse¹⁸ var man inde på den tanke obligatorisk at frifinde for erstatningsansvar, hvis dette beroede på D. L. 3-19-2, når den underordnede alene var i simpel uagtsomhed, men under rigsdagsforhandlingerne veg man dog tilbage herfor, idet man fandt det upraktisk at løse dette spørgsmål ved en forsikringsaftalelov, og mente, at spørgsmålet bedst lod sig løse i forbindelse med en almindelig reform af erstatningsreglerne. I vedkommende rigsdagsudvalg fremhævedes det dog, at der efter udvalgets mening hyppigt ville være grund til at benytte § 25's lempelsesregel i de angivne tilfælde.

I Norge¹⁹ gennemførtes en lignende regel, som den danske, dog med den væsentlige modifikation, at hvis ansvaret beroede på næring eller bedrift, var lempelse udelukket. Denne begrænsning bygger på synspunkter, at skader i næring eller bedrift på linie med skader i farlig bedrift i videst muligt omfang bør bæres af den, der udøver bedriften.²⁰ Reglen kritiseres imidlertid af norsk teori²¹ og begrænser afgørende lempelsesmuligheden efter § 25. En vis real kerne er der dog i den norske regel, hvortil jeg senere skal vende tilbage.²²

16. NFT 1922 s. 179—180.

17. Jfr. dansk FAL-betænkning s. 59 ff, norsk FAL-betænkning (utkast til lov om forsikringsavtaler afgitt av de norske delegerte ved det nordiske obligationsretsarbeide. Oslo 1925, aftrykt i odeltingspromotion nr. 25 af 1930, Stortingets forhandling af samme år) s. 65 ff, svensk FAL-betænkning (förslag till lag om försäkringsavtal m. m. avgivna av därtill utsedda kommitterade, statens offentlige utredningar 1925: 21, Stockholm 1925) s. 102 ff.

18. Jfr. Rigsdagstidende 1929—30, tillæg B, spalte 550—52.

19. Jfr. lov af 6. juni 1930 nr. 20 § 25, jfr. *Grundt* Lærebok i norsk forsikringsrett (i det følgende kaldet *Grundt*), 1. udgave, Oslo 1939 s. 300 ff, 2. udgave, Oslo 1950, *Lassen, Smith og Vislie* Erstatning og trygd, Oslo 1953 s. 309 ff.

20. Jfr. norsk betænkning s. 65, *N. L. Bugge* Lov om forsikringsavtaler, Oslo 1930 s. 88.

21. Jfr. *Grundt* 1. udgave s. 309—11, 2. udgave II s. 75—77, *Andenæs* Fortid og framtid i erstatningsretten (Norsk forsikringsjuridisk publikasjon nr. 15) s. 16, *Lassen, Smith og Vislie* Erstatning og trygd s. 317.

22. Jfr. kap. III, B, 1 og C, 3.

I *Sverige*²³ og *Finland*²⁴ gennemførtes ligeledes ansvarslempelse, men her således, at bortfald uden videre finder sted ved simpel uagtsomhed. Nogen prøvelsesret blev ikke overladt domstolene. En særlig lempelsesregel ved ansvar i henhold til husbonderegel i D. L. 3-19-2 blev der ikke tale om at gennemføre, fordi man ikke i almindelighed kender en sådan ansvarsregel i Sverige og Finland. Lempelsesmulighederne er således i almindelighed mindre i dansk og norsk end i svensk og finsk ret.^{24a}

I de nordiske love optoges ingen særlig regel om ansvarslempelse, hvor sikredes interesser tilsiger det således overfor tjenestefolk m. v. Dette var ikke udtryk for at et sådant hensyn til sikrede ikke godtoges, men blot for, at man ikke fandt behov for en særregel herom, når lempelse udfra erstatningsretlige betragtninger i almindelighed godtoges.

Ved dagens diskussion er det alene rækkevidden af den erstatningsretlige betragtning, der sættes under debat. Spørgsmålet om ansvarslempelse af hensyn til sikredes interesser har det ingen principiel interesse at diskutere, da det er ret selvfølgelig, at lempelse bør ske efter dette synspunkt.

B. 1. Ved nærmere analyse af de erstatningsretlige synspunkter, melder der sig først det synspunkt, som navnlig N. H. Bache²⁵ med stor kraft fremførte, nemlig dette, at når en interesse var forsikret, led skadelidte intet tab ved den skadegørende handling, hvorfor han da heller ikke skulle gøre noget erstatningskrav gældende. Ussing²⁶ bekæmpede tanken stærkt, bl. a. ud fra synspunktet, at den omstændighed, at en skadelidt samtidig havde krav på en medskadevolder, ikke kunne medføre, at den anden skadevolder blev fritaget for sit ansvar. Omend Baches logisk betonedede argumentation ikke kan godtages, gav den dog i resultatet udtryk for den realt utvivlsomt rigtige tanke, at behovet hos skadelidte for på solidarisk grundlag at kunne holde sig til både forsikrer og erstatningspligtige næppe er stærkt. De nordiske love, herunder den danske, anerkender dog principielt solidarisk ansvar for forsikrer og skadelidte, hvilket

23. Jfr. svensk lov af 8. april 1927 § 25.

24. Jfr. finsk lov af 12. maj 1933 § 25.

24a. Ved at åbne mulighed for at lempe selve erstatningsansvaret og ikke blot regresansvaret går dansk ret videre end anden nordisk ret. Ved at åbne mulighed for at lempe ansvaret for trediemand går dansk og norsk ret videre i lempende retning end svensk og finsk ret, hvor et sådant ansvar måtte findes.

25. TFR 1917 s. 269 ff.

26. TFR 1921 s. 28 ff.

ikke stemmer alt for godt med Baches betragtning. Når det tages i betragtning, at forsikreren i almindelighed er solvent, er dog i virkeligheden interessen hos skadelidte for at kunne indtale et erstatningskrav ringe, når han er dækket af en forsikring, og det hvad enten selskabet har betalt eller ikke; *skal et erstatnings- eller regresansvar anerkendes*, må det derfor i første række bero på *forhold, der har umiddelbar relation til forsikrerens stilling*.

Det synes herved da at være rigtigt, at lempes regresansvaret, bør erstatningsansvaret også blive det, hvilket imidlertid alene dansk ret anerkender, hvorimod anden nordisk ret alene lempes regresansvaret.

Vedrørende ansvarets begrundelse er det herefter ud fra en vurdering af forholdene omkring forsikringen vigtigt at slå fast, at der indtræder et *tab* for forsikreren i det øjeblik, forsikringsbegivenheden, identisk med den skadegørende handling, indtræder. Dette benægtes af mange, hvilket dog er en fejlslutning. Uanset hvor meget forsikreren kan siges at have indrettet sine dispositioner på at skulle honorere sin forsikringsydelse, uanset i hvor stærk en grad han har kunnet forudberegne sandsynligheden for skadens indtræden og uanset hvor stort et vederlag han måtte have betinget sig for at dække, kommer man ikke uden om den omstændighed, at såfremt skadegøderen i den foreliggende situation ikke havde effektueret en skadegørende handling, var forsikringsbegivenheden faktisk ikke indtrådt, og dermed var heller ikke forsikrerens betalingsforpligtelse effektueret. Betragtningen er ganske ligetil, forsikreren er ingen tusindkunstner, der samfundsekonomisk kan bringe en skade ud af verden, han flytter den blot fra skadelidte over til sig.

Herefter opstår det spørgsmål, om forsikrerens *interesse*, der således er til stede, er en sådan, at den har krav på retsreglernes beskyttelse. Det er herved vigtigt først at præcisere, at der er en afgørende forskel mellem den sikredes personlige og selskabets evne til at bære skaden. Skaden er for forsikreren langt mindre følelig, selv om tabet i kroner og øre er det samme for de to, fordi selskabet kan indkalkulere den som produktionsomkostning, der ret fast lader sig forudberegne. Det er denne *mindre følelighed*, det mindre genoprettelsesbehov, der er den første forudsætning for, at vi overhovedet kan lempe ansvaret. — At det i nordisk ret anerkendes af principielt kun personer, der kropsligt rammes af skade, og rettighedshavere over de fysiske objekter, der beskyttes af erstatningsreglerne, kan derimod ikke anføres til støtte for lempelse, idet forsikreren jo ikke

repræsenterer nogen interesse i sædvanlig forstand, men derimod den *risiko* ved de pågældende retsgoder, som i forvejen i ejerens eller rettighedshaverens hånd er retsbeskyttet.

Går man da videre og spørger, om den interesse forsikreren i kraft af skadeudbetalingens følelighed herefter har i forsikringsobjekterne, bør retsbeskyttes, kunne man umiddelbart mene nej, dels fordi regresindkomsterne næppe under de herskende forhold betyder noget økonomisk væsentligt for selskaberne,²⁷ i hvert fald når bortses fra forsikringer i handels- og transportforhold, dels og navnlig fordi forsikreren altid har mulighed for at vælte sit tab videre gennem højere forsikringspræmier. Herved skal det bemærkes, at den eneste anerkendelsesværdige interesse, forsikreren kan have, er et stabilt skadeniveau, men dette er på den anden side muligt, selv ved regresansvarsfritagelser for mere groft uagtsomme forhold, hvor organiseringen fra menneskelig side af skadestilfældenes fremkaldelse ikke foreligger i en sådan grad, at skadeniveauet bliver ganske vilkårligt og dermed risikoberegning udelukket. Men her melder sig imidlertid et andet og afgørende hensyn, nemlig det, at *de potentielle forsikringstagere og skadelidte i aktieselskaberne og medlemmer af de gensidige selskaber må siges at have en anerkendelsesværdig interesse i, at skadeudbetalingerne ikke bliver for følelige, således at præmieniveauet holdes på et rimeligt leje*. En forudsætning herfor er det, at skadeniveauet begrænses, og dette kan særlig sikres gennem *den præventive effekt*, et regresansvar har, og som derfor bliver af bærende betydning ved udformningen af ansvarsreglerne for tilfælde, hvor skadelidte er dækket af en forsikring.

Som et supplerende hensyn, der skulle tages ved opstillingen af begrænsningerne i regresretten, har man anført, om den indtrådte skade kunne siges *naturligt at være omfattet af den foreliggende forsikringsaftales område*. Tanken har herhjemme særlig været fremhævet af *H. H. Holm*.²⁸ Sådanne forsikringstekniske hensyn kan imidlertid, som anført af *Christrup*,²⁹ når det kommer til stykket,

27. Jfr. bl. a. *Strahl* Förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område, Stockholm 1950 (Statens offentliga utredningar 1950: 16) (i det følgende kaldet *Strahl utredning*) s. 113, *C. P. Heide* Forhandlingerne for den 13. nordiske ulykkesforsikringskongres, Helsingfors 1950, *Knud Christensen* NFT 1952 s. 291 og Forhandlingerne for den 5. nordiske gensidige brandforsikringskongres, København 1936, *N. H. Bache* UFR 1933 B s. 339, *Andenæs* Fortid og fremtid i erstatningsretten (Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjon nr. 15) Oslo 1943 s. 15—16, *Dagfinn Dahl* NFT 1944 s. 303, *Hemberg* Forhandlingerne på 19. nordiske juristmøde 1951 s. 51.

28. UFR 1943 B s. 198 ff.

29. Fuldmægtigen, medlemsblad for dommerfuldmægtigforeningen og politifuldmægtigforeningen i Danmark, 1949 s. 48.

næppe være afgørende, idet forsikringen altid bør kunne indrette sig efter de normer, man iøvrigt i samfundet mener at burde operere med. Under den senere gennemgang af FAL § 25 skal det også vise sig, at Højesteret heller ikke har knæsat dette forsikringstekniske hensyn ved anvendelse af lempelsesreglen.³⁰

Om baggrunden mere i almindelighed for § 25 skal det endelig bemærkes, at det udfra anførte formentlig må være mest rationelt at gøre ansvarsreglerne ved forsikringsdækning præceptive, fordi deres udformning i første række bygger på en vurdering i forhold til den udenforstående trediemand. Dette påpegede allerede Ussing³¹ og det er godtaget i dansk og norsk ret. I svensk ret modificerede lovgivningsmagten den svenske fal-kommissions præceptive regel,³² idet man i den endelige lovudformning hjemlede selskaberne ret til at træffe modstående aftale. Dette forhold skyldtes dog ikke en afstandtagen i almindelighed fra de danske erstatningsretstanker, men alene en forsigtighed og et ønske om ikke at låse retsudviklingen fast i en obligatorisk regel. Svensk forsikringspraksis i årene efter FAL, således som den blandt andet tegner sig på baggrund af *Hellners*³³ undersøgelser, viser imidlertid, at man idag kun i begrænset omfang benytter sig af modstående klausuler i forsikringspolicerne, i almindelighed kun inden for ansvarsforsikring og her gennemføres regres- sen endog rent praktisk langt fra altid. Dette støtter for så vidt rig- tigheden i, at erstatningsretlige vurderinger må være afgørende, og at en præceptiv regel ikke er skadelig.

2. Inden for den almindelige juridiske systematik er der en vis tvivl om, hvorvidt regreslæren bør behandles i erstatningsretten eller i forsikringsretten. Den fremherskende opfattelse idag er dog, at spørgsmålet hører hjemme i erstatningsretten. Spørgsmålet er ikke uden betydning, bl. a. ikke i *international privatretlig* henseende, hvor det er af betydning at fremhæve den erstatningsretlige side af regresproblemet, således at regresansvarets omfang principielt gøres afhængig af, hvad der gælder efter loven på stedet for den skade- gørende handling,³⁴ og ikke følger det almindelige forsikringsretlige princip, der tillægger forsikringsgiverens domicillov dominerende betydning.³⁵ Bliver således f. eks. en tysk bil ved simpel uagtsomhed

30. Jfr. kap. III, D.

31. TFR 1921 s. 44 ff.

32. Jfr. NJA 1929 II s. 399.

33. Om försäkringsbolagens utövande av regressrätt, Försäkringsjuridiska föreningens pu- blikation nr. 10, Skadeståndsrättsliga spörsmål s. 31 ff.

34. Jfr. *Borum Lovkonflikter*, 4. udgave 1957 s. 166 ff.

35. Jfr. *Lando NFT* 1955 s. 110.

af en hestevognkusk beskadiget her i landet og den tyske kaskoforsikrer betaler skaden, bør spørgsmålet om hestevognskuskens regresansvar bedømmes efter den danske § 25 og ikke efter den tilsvarende tyske regel, der ikke i almindelighed hjemler regresansvarsfrihed ved simpel uagtsomhed.³⁰

I ældre teori diskuteredes bl. a. det spørgsmål, om regresretten kunne betragtes som en *afledet* eller en *selvstændig* ret. Efter den første opfattelse skulle forsikrerens ret være karakteriseret derved, at den helt igennem beroede på eller flød af sikredes egen ret, idet den overførtes til og opstod for forsikreren i og med dennes fyldestgørelse af skadelidte. Forsikreren skulle efter denne teori aldrig få mere, end hvad sikrede selv havde kunnet forlange i erstatning, hvis der ingen forsikring havde foreligget, og hans ret bestemtes altså helt af retsforholdet mellem sikrede og forsikreren. Det karakteristiske for selvstændighedsteorien bestod derimod deri, at forsikreren principielt var erstatningsberettiget på grundlag af en umiddelbar anvendelse af de almindelige erstatningsregler. Forsikrerens retskrav var principielt løst fra sikredes.

Selvstændighedsteorien ført ud i sin fulde konsekvens, nemlig den, at forsikreren selvstændigt skulle være værnet af erstatningsreglerne på almindelig vis, er der ingen nordisk forfatter, der har hævdet, i hvert fald ikke i fuldt omfang.

Det gælder hverken *Jul. Lassen*³⁷, *Fr. Stang*³⁸ eller *N. H. Bache*³⁹. Det synes også utvivlsomt, at forsikring ikke kan udvide ejendomsgodernes retsbeskyttelse. Derimod har alle de tre nævnte forfattere i mere begrænset omfang gjort sig til talsmand for selvstændighedsopfattelsen, vel navnlig som følge af, at man ikke har følt, at afledethedsteorien i alle dens konsekvenser har kunnet accepteres. Ussing kan derfor næppe siges, jfr. hans artikel i UFR 1920 B, s. 161 ff, at have givet disse opfattelser deres dødsstød, fordi han netop argumenterer ud fra selvstændighedsteorien i

36. Jfr. iøvrigt *Picard et Besson* II nr. 303 med referat af fransk doktrin. — Til støtte for det her forfægtede resultat kan formentlig anføres UFR 1954 s. 772 H, der statuerede, at den pantsikrede regresret efter færdselsloven § 66, stk. 7 ikke kunne påberåbes overfor en herboende dansker, der droges til ansvar for skade, han havde forvoldt ved bilkørsel i Belgien. Cfr. dog herved UFR 1953 s. 945 Ø, hvis resultat imidlertid næppe er forsikringsretligt begrundet. Jfr. iøvrigt *Marcus* UFR 1955 B s. 299 ff.

37. Jfr. Håndbog i obligationsret, København 1917—20 s. 252. Udtalelsen s. 254 med note 20 er ikke helt klar. Henvisningen til Bache forer ikke videre til, end hvad denne fremhæver, jfr. note 39.

38. Jfr. Erstatningsansvar s. 329 note 29, der udtaler, at man ikke vover at tilkende forsikreren et erstatningskrav direkte mod skadevolderen. Jfr. herved allerede af samme Erstatning for liv, Kristiania 1897 s. 40.

39. Jfr. TFR 1917 s. 277—78. Han fremhæver her udtrykkeligt, at forsikreren ikke nyder et almindeligt værn efter erstatningsreglerne.

dens radikale form. Det samme gælder de nordiske FAL komite-betænkninger, der ud fra samme synspunkt bestred selvstændighedsteorien.

Afledethedsteorien er utvivlsomt den opfattelse, der mest accepteres i Norden, og er den, der i fremmed ret har været den herskende, for så vidt man jo har bygget på et subrogationsprincip. I Norden har flere af forfatterne afstået at diskutere dette sammenfattende spørgsmål om regresrettens karakteristik, jfr. således formentlig *Hult*⁴⁰ og *Grundt*⁴¹. *Hellner*⁴² udtaler udtrykkeligt også ikke at ville binde sig til den ene eller anden løsning, idet han formentlig med rette anfører, at værdien af at vælge en løsning i den ene eller anden retning er begrænset, fordi hvert retsproblem må løses på selvstændigt, ikke deduktivt grundlag.

I mange retninger giver afledethedsteorien utvivlsomt udtryk for resultaterne i den retsstilling, man må anerkende som gældende mellem forsikreren og trediemand, således navnlig det resultat, at forsikreren aldrig kan have en ret, hvor skadelidte ikke selv har det. Forsikreren må tåle fuld identifikation med skadelidte, både med hensyn til egen skyld og f. eks. med hensyn til aftaler mellem skadelidte og skadevolder om afkald på erstatning, i hvilke sidste tilfælde forsikreren har rimelig beskyttelse i reglerne i FAL §§ 7 og 52 om urigtige risikoforudsætninger og sikredes pligt til at søge skader afværget⁴³. I overensstemmelse med afledethedsopfattelsen er også det i retspraksis knæsatte princip, at selskabets ret mod den ansvarlige i konkurrence med skadelidtes erstatningskrav for uforsikret skade må vige⁴⁴. Afledethedsteorien kommer dog til kort, når det gælder om at begrunde regresretten almindeligt, herunder navnlig også at forklare de begrænsninger, der må gælde i dens anvendelsesområde. Begrundelsen for og begrænsningerne i regresretten kan nemlig ikke afgørende udledes i noget hensyn til skadelidte, i hvert fald ikke denne umiddelbart og konkret betragtet, men må jo netop som anført vurderes alene, d.v.s. selvstændigt, ud fra hvilke tab for-

40. Föreläsningar över försäkringsavtalslagen. Stockholm 1936.

41. Lærebok, 1. udgave s. 302 ff, 2. udgave II s. 67 ff.

42. Försäkringsgivarens regressrätt (i det følgende kaldet *Hellner*). Uppsala Universitets årsskrift 1953: 3, Uppsala og Wiesbaden 1953, s. 9—10.

43. Jfr. *Ussing* UFR 1940 B s. 123—24, *Drachmann, Bentzon og Christensen* Kommentar til lov om forsikringsaftaler, København 1952, s. 152—53, *Hellner* s. 194—98, *Overgaard* Norsk Forsikrings Tidende 1935 s. 235, *Bugge* sammesteds s. 232, *Palmgren* TJFF 1945 s. 295—96. — I kontinental ret er spørgsmålet lovreguleret, således at forsikreren ved sikredes opgivelse af sit erstatningskrav i samme omfang principielt frigøres fra sin dækningsforpligtelse.

44. Jfr. således UFR 1926 s. 31 H, 1943 s. 326 H, 1948 s. 1237 H og 1954 s. 1001 H, *Jacobi* UFR 1955 B s. 141 ff, *Hellner* s. 185 ff med yderligere henvisninger. I fransk doktorin udtrykkes denne konsekvens af afledethedsteorien med sætningen *nemo contra se subrogasse censetur*, jfr. *Picard et Besson* II nr. 313 og 315.

sikringsinstitutionen som eksponent for de potentielle forsikrings-
tagere og skadelidende kan tåle at bære. Det kan derfor ikke undre,
at selvstændighedsteorien har fået et vist come-back i den nyere tid,
jfr. således *Knud Christensen*⁴⁵.

Er erstatningskravet sikret særlig *retbeskyttelse* eller *fortrinsstil-*
ling overfor trediemand, tilkommer sådan stilling også den regres-
berettigede forsikrer, således f. eks. i tilfælde hvor erstatningskravet
rejses i medfør af færdselslovens § 65, 1. stk. mod den retmæssige
bruger eller ejer af et motorkøretøj⁴⁶⁾ 47a).

45. Jfr. NFT 1952 s. 30. På linie hermed sikkert også N. H. Bache i TFR 1917 s. 269.

46. Tilsvarende fortrinsret ydes den lovpligtige motoransvarsforsikrer, hvem regresret
hjemles i medfør af færdselsloven § 66, stk. 7. en regresret der, fordi den retter sig
mod selskabets medkontrahent, indenfor FAL finder sin parallel i denne lovs §§ 18
og 20 og ikke § 25. Indholdet af denne fortrinsstilling kan ikke her nærmere droftes;
om omsætningsbeskyttelse, jfr. UFR 1935 s. 1015 Ø (yngre retlighedshavere) og UFR
1930 s. 905 V (ældre retlighedshavere); om arrest, der beror på retsplejelovens § 612,
jfr. ASD 1930 s. 127 Ø og UFR 1931 s. 1085 V; om tilbageholdelsesret, jfr. UFR 1922
s. 378 Ø og 1932 s. 845 Ø; jfr. iøvrigt *Bjarne Frandsen Håndbog i færdselslovgivning*
1955 s. 149—50. Mærk iøvrigt UFR 1955 s. 322 V, jfr. *Ussing Erstatningsret* s. 87
(mellemkommende rettighedshaver pådrager sig ikke ansvar overfor panthaveren ved
køretøjets videresalg). Vanhjemmelsansvar kan efter omstændighederne gøres gældende
efter kobelov § 59, hvis panterretten gøres gældende. Køretøjet substitueres eventuelt af
dets kaskoforsikringssum som sikkerhedsobjekt for erstatningskravet, jfr. FAL § 54 og
UFR 1954 s. 992 H.

47. Mærk endvidere den fortrinsstilling der ydes panthavere i fast ejendom m. h. t. dennes
brandforsikringssum, når ejeren selv forbyrder sin ret til forsikringsydelse, jfr. bl. a.
lovene om brandforsikring af landbygninger og kobstadsbygninger, henholdsvis af 23.
april 1870 § 2 f, 12. april 1889 § 1 f og 14. maj 1870 § 4 f, jfr. FAL §87, 3. stk., jfr.
tilsvarende svensk lag om inteckning § 4, *Hellner* s. 115—116. For så vidt panthaverne
selv er omfattet af forsikringen, jfr. herved FAL § 54, får fortrinsretten dog ingen
betydning.

47a. I *processuel* henseende bemærkes, at selskabet m. h. t. sit regreskrav efter færdsels-
loven § 67, 1. stk. (smlgn. 2. stk.) har partsindtrædelsesret i en strafferetlig færdsels-
sag, jfr. herved UFR 1932 s. 331 H og forudsætningsvis 1950 s. 379 V samt *Hurwitz straf-*
feretspleje, 2. udgave, Kbhvn. 1949 s. 840. Med hensyn til indtrædelsesretten i straffe-
sager i almindelighed efter retsplejeloven § 991 er nyere litteratur tilbejlig til at an-
erkende en sådan ud fra synspunktet at fornoden retlig interesse heri er til stede, jfr.
Hurwitz, l. c., *Roepstorff Juristen* 1941 s. 104. *Retsplejeudvalget* udtaler, jfr. UFR
1922 B s. 348, at selskabet ingen selvstændig ret har til at mode under sagen, hvori-
mod det p. gr. af sin retlige interesse i erstatningsspørgsmålets afgørelse må anses for
rimeligt, at dommeren i sager efter § 991 giver selskabet adgang til at mode og udtale
sig om erstatningsspørgsmålet, hvor sådant kan ske uden ulempe for sagen. På linie
hermed *Victor Hansen*, *Stephan Hurwitz* og *Erwin Munch Petersen*, kommentar til rets-
plejeloven, København 1939 s. 1275—76. Om end det, særligt i de talrige færdselssager
må siges at være praktisk og i selskabernes interesse, om indtrædelsesret anerkendes for
disse, må det dog formentlig indrømmes, at der næppe er samme reale (navnlige på
sociale forhold beroende) grunde til at yde selskabet samme processuelle begunstigel-
se under straffesagen, som der ydes skadelidte. Dette i forbindelse med den lidt snævre
ordlyd af § 991 forklarer måske, at retspraksis ikke uden videre finder, at successorer i
erstatningskrav har samme processionelle ret som skadelidte, jfr. således m. h. t.
statskassen UFR 1952 s. 638 Ø og 1950 s. 379 V (indtrædelse afvist). Stillingen for for-
sikringselskaberne er derfor m. h. t. § 991 næppe helt afklaret.
Under selskabets proces gælder selvkært retsplejelovens § 292 om fri bevisbedømmelse,
hvorved dog erindres om skadelidtes pligt i medfør af FAL § 22 til medvirken

C. I det forrige er omtalt erstatnings- og regresproblemet på grundlag af dansk rets almindelige regel i FAL § 25, 1. stk.

Regresansvar eller ansvarsbegrænsning på andet grundlag kan under visse omstændigheder tænkes.

Først må nævnes, at det efter FAL § 25 ikke kan være udelukket, jfr. således lovens motiver⁴⁸, at forsikreren kan have et erstatningskrav af ganske vanlig karakter mod trediemand, således nemlig hvor denne alene har forårsaget forsikringsbegivenhedens indtræden for at fremkalde en betalingsforpligtelse for selskabet. Ofte står trediemand i et sådant tilfælde i ledtog med sikrede, der vil miste sin ret mod selskabet, og der vil foreligge strafbart forhold. Ud fra en chikanegrundsætning eller med støtte i almindelige retsbrudssynspunkter må det antages, at der i dette og dermed beslægtede tilfælde hjemles selskabet en regresret mod trediemand af nævnte selvstændige art, for så vidt det overhovedet har måttet honorere nogen forsikringydelse⁴⁹. Sådant regresret er dog ikke ofte praktisk⁵⁰.

Mere praktisk er det at spørge, om regresretten kan ændres på grundlag af *aftale* mellem selskab og forsikringstager eller sikrede.

Det sås ovenfor under B, 2, at FAL § 25, 1. stk. er præceptiv i den forstand, at den ikke kan fraviges til skade for trediemand. Dette beroede på reglens erstatningsretlige karakter. Så længe erstatnings- og forsikringsretten står som et privatretligt retsinstitut, er der derimod intet i vejen for, at der med selskabet kan sluttes aftale om en begrænsning af trediemands ansvar. Sådanne aftaler, der praktisk formidles gennem optagelse som vilkår i forsikringspolicen, forekommer dog ikke almindeligt i nordisk forsikringspraksis, når bortses fra *ansvarsforsikring* og i dansk ret fra visse grundejer- og husejer- samt glasforsikringer, hvor det er gennemgående, at regresret afskrives mod *forsikringstagerens husstand og mod personer, der er i hans tjeneste, med mindre disse har handlet forsætligt*

ved sagens oplysning. Tilsvarende i fransk ret, jfr. *Picard et Besson II* (jfr. note 8) nr. 294, hvor det fremhæves, at også forsikringsgiveren kan påberåbe sig de gunstige bevisbyrde-regler i code civile art. 1382 m. fl.

48. Jfr. *Dansk FAL-betænking* s. 60.

49. *Hellner* s. 20—21, *Drachmann Bentzon og Christensen* Kommentar s. 155, tysk Bürgerliches Gesetzbuch § 826 og schweizisk Obligationenrecht art. 41, 2. stk., jfr. *Röllli und Jäger* Kommentar art. 96 nr. 11.

50. Spørgsmålet om en sådan selvstændig ret for forsikreren mod trediemand er også foreliggende, når trediemand har pådraget sig et selvstændigt ansvar ved forsikringsaftalens indgåelse, således f. eks. hvor en læge forsætligt eller uagtsomt giver urigtige oplysninger om heldbredstilstand ved tegning af personforsikringer, mens forsikringstageren er i god tro eller faktisk har oppebåret forsikringsydelsen, uden at tilbagesøgning er mulig, jfr. UFR 1935 s. 446 Ø.

(eller i enkelte tilfælde groft uagtsomt) eller i selvforskyldt beruselse⁵¹.

Jfr. således de af Dansk ulykkesforsikringsforening udarbejdede normalbetingelser for ansvarsforsikring § 11, der forudsætter forsæt eller selvforskyldt beruselse hos den til forsikringstagerens husstand hørende m. v. for at tillade regres. Disse betingelser følges af mange, om end ikke alle selskaber, men reglen anses for at være i overensstemmelse med kutyme, jvf. ASR nr. 424 (ASD 1935 s. 47)⁵². Tilsvarende regel gælder for svensk ansvarsforsikring, jfr. bl. a. *Hellner*⁵³. Normalpolice for norsk ansvarsforsikring § 14⁵⁴ fastslår lignende ansvarsfritagelse i forsætstilfælde, men medtager ikke de selvforskyldt berusede.

Med nævnte klausuler hersker der formentlig i teorien tilfredshed⁵⁵.

Om trediemand vinder ret i henhold til regresbegrænsningsklausulerne beror på reglerne om trediemandsløfte. Er aftalen om ansvarsbegrænsning forudgående for forsikringsbegivenheden, hvad den er, når den er optaget i policen, følger det formentlig af grund sætningerne i FAL §§ 56 og 57 vedrørende trediemandsforsikring, at trediemand vel vinder ret i henhold til aftalen, men at hans ret først bliver uigenkaldelig ved forsikringsbegivenhedens indtræden⁵⁶.

Om selskabernes *regresaftaler* og *regresmødernes* betydning, se kapitel III H.

51. Regres mod husbondens folk eller nærmeste familie undgås, hvis forsikringen også dækker de nævnte personers eget ansvar. Bortset fra motoransvarsforsikring, der dækker enhver lovlig brugers ansvar, har en sådan udvidelse af ansvarsforsikringens dækningsområde ikke vundet indpas i dansk forsikringspraksis, jfr. ASR nr. 1043 (ASD 1949 s. 127) samt ASR nr. 1108, der omtales i ASD 1950 A s. 213. I forstnævnte responsum udtaltes det endvidere, at det ikke kunne betragtes som stridende mod god forsikringskik, jfr. FAL § 34, at gøre regres i et tilfælde som det omhandlede. Det af forsikrings-selskaberne i 1937 nedsatte regresudvalg, der afgav betænkning 1938 (jfr. kapitel III note 119), anbefalede en udvidelse af ansvarsforsikringens område som anført, jfr. betænkningens bilag B.
52. Bestemmelsen har en enkelt gang givet anledning til trykt retsafgørelse, jfr. ASD 1939 A s. 159 Ø.
53. Om försäkringbolagens utövande av regressrätt, Försäkringsjuridiska föreningens publikation nr. 10. Skadeståndsrättsliga Spörsmål s. 34—36. Se nu NJA 1956 s. 762 HD.
54. Jfr. normalpoliceerne i norsk forsikringsbrancher, der gengives i forskellige årgange af Norsk forsikringsårbok, se særlig samleregistret 1954. De almindelige vilkår for ansvarsforsikring (herunder for privatpersoner, hvori regresbegrænsningsklausulen findes i § 14) er af 1941 og gengivet i Norsk forsikringsårbok 1942 s. 61 f og 64 f.
55. Jfr. *Ussing Erstatningsret*, København 1937 s. 72 og 200, *Trolle UFR* 1933 B s. 141—42 samt *Lassen, Smith og Vilie Erstatning* og trygd, Oslo 1953 s. 306.
56. Jfr. *Ussing Aftaler*, 3. udgave, København 1950 s. 371. Jfr. også *Arnholt* Sammen-satte avtaler, Oslo 1939, s. 137 ff.

KAPITEL II

I hvilke tilfælde kan erstatningsansvaret lempes efter FAL § 25, 1. stk., 2. pkt.?

Vender vi os herefter til en nærmere fortolkning af FAL § 25, 1. stykke, 2. punkt, må det fremholdes, at man i de konkrete retstilfælde, i hvert fald ikke alene i almindelighed kan finde den afgørende hjælp til løsningen ved anvendelse af de mere principielle betragtninger, der foran er gjort gældende. Særlig er spørgsmålet om præventionsbehovet og dens effekt i høj grad diskutabel¹, og det er både de lege lata og de lege ferenda tvivlsomt, hvor langt man kan gå i retning af lempelse, når resultatet skal afstemmes med det iøvrigt indenfor erstatningsretten gældende grundprincip om den manglende relevans af skadelidtes og skadevolderens økonomiske evne til at bære det indtrufne tab. Endelig må man særlig de lege lata gøre sig klart, at retsresultaterne langt fra altid ganske logisk kan udledes af anerkendte principper. Det må dog erkendes, at præventionsbetragtningen med en vis retsteknisk tillem্পning bør være ledesor for retspraksis, herunder ved afstemning med hinanden af de gennem retspraksis nedfældede forskellige principper for domstolenes brug af deres lempelsesret for ansvaret.

Anskuer man § 25 ud fra en realistisk betragtning, må dennes fortolkning med hensyn til rammerne, det vil navnlig sige de forskellige former for ansvarsgrundlag, for hvilket domstolenes lempelsesret overhovedet kan praktiseres, ske med lovordene og lovens motiver i hånden, mens redegørelsen for lempelsesretten inden for lovreglens rammer navnlig må bero på en analyse af de foreliggende retsafgørelser, særlig fra de senere år og naturligvis særlig fra Højesteret.

A. ANSVAR UDENFOR KONTRAKT.

Vender vi os herefter direkte til spørgsmålet om hvornår lempelse efter § 25 er mulig for domstolene, bemærkes følgende, særlig vedrørende *ansvar uden for kontrakt*.

1. Jfr. kapitel V note 18.

1. Lempelse er ved ansvar efter *culpareglen* udelukket ved grov uagtsomhed, men kan ske ved simpel uagtsomhed. Mens afgrænsningen mellem disse to former for culpaansvar i relation til FAL § 25 er af afgørende betydning i svensk og finsk ret, hvor ansvaret ved simpel uagtsomhed ubetinget lempes, er spørgsmålet i dansk og norsk ret med den blot fakultative ret for domstolene til at lempe ved simpel uagtsomhed af mindre betydning. I det af analysen i kapitel III vil fremgå, at domstolene i almindelighed ved ansvar efter *culpareglen* ikke lemper, hvis der foreligger en *betydelig* grad af simpel uagtsomhed, gør heller ikke den foreliggende retspraksis det nødvendigt at tage stilling til afgrænsningsspørgsmålet. Motiverne til loven yder ingen hjælp. Der foreligger næppe heller i retspraksis noget tilfælde, der på afgørende måde i relation til § 25 tager stilling til afgrænsning mellem simpel og grov uagtsomhed². Om sondringen skal jeg her alene henholde mig til den almindelige teoris opfattelse, således efter *Ussing*³, om hvorvidt der foreligger tilsidesættelse af den agtpågivenhedsnorm, som almindelige mennesker plejer at anvende i de pågældende forhold. Herudover skal jeg dog særlig hæfte mig ved to forhold:

I svensk ret viser retspraksis sig at stille overordentlig strenge krav for at statuere grov uagtsomhed. Dette fremgår af nogle højesteretsafgørelser i årene 1942 til 1946.

Særlig må nævnes *N. J. A. 1945 s. 322 HD*: Under en militærøvelse, som fandt sted inde på gårdspladsen i en landejendom, hvis bygninger helt omgav pladsen, antændte gløderne fra en håndgranat halmtaget på en af de omkringstående bygninger. Afstanden fra øvelsesstedet til halmtaget var ca. 8 m. Mens underretten (rådhusrätten) fandt, at der var udvist grov uagtsomhed fra den for militærøvelsen ansvarliges side, fandt de højere instanser (til sidst högsta domstolen) ikke, at uagtsomheden kunne betegnes som grov.

2. Grov uagtsomhed er således bl. a. stateret i trafikskadeforhold: ASD 1943 A s. 102 V (manglende tilsyn med barn i færdsel), ASD 1953 A s. 201 Ø (cyklists uforsvarlige udsving over vejbane uden at give tegn eller se sig tilbage), ASD 1936 A s. 128 Ø, 1950 A s. 72 V og 1950 A s. 151 Ø (trafik med heste), ASD 1942 A s. 148 V, 1947 B s. 79 V (automobilansvarsforsikringsregres mod ansvarlig forer, hvis korsel ikke er omfattet af policen, således at regressspørgsmålet beror på FAL § 25 og ikke færdselslovens § 66). Om tilfælde, hvor grov uagtsomhed er stateret i brandskadeforhold, se UFR 1948 s. 1277 H, jfr. ASD 1948 A s. 213 H, UFR 1936 s. 963 V, 1939 s. 1138 V, ASD 1952 A s. 81 V og VLRT 1953 s. 177 V (i hvilke tilfælde lempelse af ansvaret formentlig måtte være udelukket, selv om der havde været handlet simpelt uagtsomt, idet der forelå faglig svigten, smlgn. herved kapitel III B, 1 og C, 3) samt ASD 1933 s. 106 Ø, ASD 1936 A s. 5 V, UFR 1944 s. 164 Ø, ASD 1949 A s. 68 V og ASD 1956 A s. 143 V (hvor der ikke forelå faglig svigten; smlgn. herved de nedenfor i kapitel III E, 3 nævnte UFR 1954 s. 706 H, 1953 s. 767 H og 1942 s. 332 H).
3. Jfr. bl. a. Erstatningsret, København 1937 s. 69.

N. J. A. 1945 s. 325 HD: Under militærøvelse blev aske fra nogle gengasdrevne militærlastbiler tømt ud på en høj, hvor militæret også henkastede nogle papirposer, der havde indeholdt trækulsbrændsel. 2—3 m fra askedyngen befandt sig et høsehus, der nedbrændte, formentlig på grund af papirposernes antændelse. Mens rådhusrätten og hovrätten fandt, at der forelå grov uagtsomhed, fandt högsta domstolen det ikke oplyst, at grov uagtsomhed forelå.

N. J. A. 1946 s. 185 HD: Under rensningen af en lastautomobils gasgenerator tømte chaufføren, der foretog rensningen, gasgeneratorens cyklonrenser ud i en træbalje, som stod ved gavlen til en bygning. Det udtømte kulaffald antændte baljen og bygningen nedbrændte. Hverken hovrätten eller högsta domstolen fandt grundlag for at statuere grov uagtsomhed.

Disse svenske højesteretsafgørelser synes i almindelighed at være akcepteret i svensk litteratur, jfr. således *Hult*⁴, *Strahl*⁵ og *Hellner*⁶, og kan være et memento til danske domstole om heller ikke at se med alt for strenge øjne på en lempelse af ansvaret.

Ved forståelsen af § 25's begreb om grov uagtsomhed er det endvidere rimeligt at drage en sammenligning mellem dette og begrebet i *FAL* § 18, jfr. *f.erdelseslovens* § 66. *Hellner*⁷ finder, at § 25 og § 18's sondring må forstås identisk. Han fremhæver navnlig to krydsende hensyn. Behovet for indskriden, d. v. s. præventiv indsats, mener han, er mindre overfor den sikrede, der ødelægger sine egne goder (d. v. s. en § 18-situation) end overfor den, der ikke ejer eller er rettighedsindehaver i forsikringsobjektet. Han fremhæver herved, at ejeren uanset, at han opnår forsikringsydelsen, får ubehageligheder gennem den faktiske afskæren af nydelsen af sin ejendomsret, hvilke ubehageligheder ikke foreligger for ikke-ejeren, der jo ikke udøver nogen ejendomsret. Denne betragtning, der taler for en lempeligere behandling af sikrede, krydses imidlertid af en anden betragtning, nemlig den, at sikrede, for at billiggøre forsikringen, efter omstændighederne kan pålægge sig en agtpågivenhed med deraf følgende kompensationsret for forsikreren i henhold til § 18, hvilken agtpågivenhed han ikke kan pålægge trediemand til skade for dennes ret til lempelse efter § 25. Rigtigheden af tilstedeværelsen af dette hensyn finder *Hellner* dokumenteret i tysk ret, som i henhold til tysk forsikringsaftalelov § 61 i større grad pålægger forsikrings-

4. SJT 1947 s. 500—01.

5. Utredning s. 57.

6. S. 64 ff. Se yderligere om svensk retspraksis s. 62—63, særlig den der nævnte *NJA* 1942 s. 11 *HD*.

7. S. 60 ff.

tagerens pligt til agtpågivenhed end trediemand inden for de grænser, hvor dennes ansvar overhovedet lempes. Som resultat af de to anførte modstående hensyn finder Hellner, at det må være konsekvensen, at sondringen mellem simpel og grov uagtsomhed trækkes ens i § 18 og § 25.

For så vidt angår dansk, norsk og finsk ret er Hellners konklusion i strid med, hvad gælder efter § 18 og § 25, idet § 18 yder en videregående beskyttelse forsikrede mod nedsat forsikringsudbetaling, end § 25 yder beskyttelse for trediemand mod regres. Men Hellners resultat kan formentlig næppe heller godtages i svensk ret, hvorved bemærkes, at der intetsteds i de svenske motiver så lidt som i de øvrige nordiske anføres noget om, at løsningen i § 25 skal følge løsningen i § 18. Ser man reelt på Hellners betragtninger, kan de næppe tillægges afgørende vægt. Hvad angår hans første betragtning kan den kun gælde person- og tingsforsikring men ikke ansvarsforsikring. Iøvrigt er forholdet næppe så enkelt som det synes at kunne fremgå af betragtningen. Særlig inden for trafikforhold kan man i hvert fald ikke ved at udsætte andres liv og velfærd for fare undgå samtidig også ofte at udsætte sit eget liv for fare. Hvad angår den anden betragtning, bemærkes det, at bortset fra tysk ret ses der ikke at være noget retssystem, der bedømmer sikredes retsstilling overfor forsikreren strengere end trediemands. Det synes at være en fejlurdering at mene, at den almindelige forsikrings-tager — for at opnå en noget problematisk mulighed for billigere forsikring — er interesseret i at underkaste sig en særlig agtpågivenhed ud over den almindeligt gældende. Tværtimod synes forsikringstagerne i almindelighed at ønske i hvert fald at være dækket indenfor dennes rammer. Grundene for at lade forsikringskontrakten være den sikkerhedskontrakt, som dens formål er, er endvidere naturligvis væsentlig stærkere overfor sikrede som er den, for hvem forsikringen er tegnet og som den derfor i første række bør tjene, og han er den, der er forsikringsgiverens medkontrahent, og som har bragt den økonomiske kompensation for forsikringens etablering. Det er derfor rimeligt, at forsikreren yder den sikrede, hvad der ydes kan med rimelighed.

Alt i alt må simpel uagtsomhed formentlig derfor kunne godtages på et højere uagtsomhedsniveau indenfor § 18 end indenfor § 25. Der kan ikke være identitet. Man kan derfor heller ikke slutte fra, at når der i laveste grad foreligger simpel uagtsomhed i § 25's forstand, gør det det også i § 18's, men vel omvendt.

2. For så vidt angår ansvarsgrundlag, der ikke beror på den almindelige culparegel og heller ikke alene på ansvar for andres culpa (hvilken sidste gruppe udskilles til særlig behandling under 3) skal anføres følgende:

For det vigtige område af ansvarsskader vedr. trafik bemærkes, at ansvaret efter loven om erstatningsansvar ved jernbanedrift, særlig §§ 1, 5, 7 og 9 samt 37, og loven om luftfart § 36, utvivlsomt er et sådant, som falder udenfor lempelsesreglens anvendelsesområde. Dette stemmer med § 25's ordlyd, idet ansvaret er uberoende af culpa, og er udtrykkeligt anerkendt i lovmotiver⁸ og i litteratur⁹, jfr. i retspraksis om jernbanedrift UFR 1945, s. 258 H og 1948, s. 481 H og om luftfart UFR 1937, s. 33 H.

Om ansvaret efter reglerne om ansvar for motorkøretøjer i færdslovens § 65 bemærkes, at ansvaret for føreren beror på den almindelige culparegel, hvorfor lempelse her kan ske, hvorimod ejer (bruger)-ansvaret går ud over den almindelige culparegel, hvorfor det i almindelighed formentlig ikke kan lempes. Ved den nærmere forståelse heraf må det erindres, at ejer(bruger)-ansvaret indeholder to ansvarsformer, en der angår tilfælde, hvor ejer eller bruger selv er fører, i hvilket tilfælde der gælder efter lovordene et almindeligt culpaansvar, men med omvendt bevisbyrde, en anden, der hjemler et ansvar for førerens fejl; hvor denne er en fra ejer(bruger) forskellig person. I sidste fald er det ret oplagt, at ansvaret ikke kan lempes efter § 25, allerede fordi der foreligger materielt et ansvar uden culpa, der hviler på et andet grundlag end DL 3—19—2. Men bortset herfra kunne man nok spørge, om lempelse ikke burde ske, fordi, i hvert fald formelt set, culpa reglen materielt gælder, om end i forbindelse med omvendt bevisbyrde. Det er imidlertid fast antaget i dansk teori¹⁰, at lempelse overhovedet ikke indenfor det særlige motortrafikansvar kan ske, hvilket også har stærke grunde for sig. I disse tilfælde er der altid en ansvarsforsikring. Med mindre ansvaret rækker ud over denne, er det ingen væsentlig byrde for den ansvarlige at tage ansvaret, og det giver en klar og enkel regel da altid at pålægge ham det. Endvidere betyder ansvaret efter færds-

8. Jfr. dansk FAL-betænkning s. 62, norsk FAL-betænkning s. 65, svensk FAL-betænkning s. 102.

9. Jfr. således Drachmann Bentzon og Christensen, kommentar s. 161, Grundt 1. udgave s. 315, 2. udgave II s. 82—83, Hellner s. 70—71, Ussing UFR 1938 B s. 67—68, og Erstatningsret s. 180—81, Christrup Fuldmægtigen 1949 s. 39 og Eklund-Hemberg Lagen om försäkringsavtal, andra upplagen, Stockholm 1946 s. 53.

10. Jfr. Ussing UFR 1938 B s. 68, Drachmann Bentzon og Christensen kommentar s. 160, Christrup Fuldmægtigen 1949 s. 39—40.

selslovens § 65 navnlig efter de seneste års højesteretspraksis i realiteten i mange tilfælde meget nær et ansvar uden culpa, for hvilket der jo ingen lempelsesmulighed er. En regel om ikke-lempelse stemmer videre med retsresultaterne i de andre nordiske lande¹¹, hvor ansvaret heller ikke lempes. Forsikringsteknisk er der heller ingen betænkeligheder herved.

I højesteretspraksis ses der ikke ubetinget at være taget stilling til spørgsmålet, der har foreligget til prøvelse ialt to gange, jfr. således UFR 1946, s. 17 og 1942 s. 355. I de to tilfælde, der begge angik ejeransvaret for chaufførens fejl, tilkendtes fuld regresret med den begrundelse, at ansvaret efter de foreliggende oplysninger fandtes at falde ind under motorlovens § 38, 1. stk., og at reglen i FAL § 25, 1. stk. 2. pkt., herefter ikke kunne finde anvendelse på indstævntes ejeransvar, for hvilket der var tegnet ansvarsforsikring.

Når Højesteret i de foreliggende domme har udtalt sig med en vis reservation vedrørende det særlige færdselslovansvar, er det vel navnlig for at betone, at man ikke overalt, hvor ansvar beror på culpa med omvendt bevisbyrde, formentlig herunder særlig ikke i kontraktforhold¹², vil være bundet til ubetinget at gennemføre ansvaret, og skyldes vel iøvrigt, at det ikke har været nødvendigt for Højesteret at udtrykke præmisserne mere kategorisk.

På linie med motorlovsansvaret må ligge ansvaret for *sporvejsdrift* i henhold til de vedkommende koncessioner¹³ og for *stærkstrøm*, jfr. lov 356 af 30/7 1949 § 6¹⁴, hvis regler stemmer med færdselslovens regel.

Af andre skærpede ansvarsregler kan nævnes reglerne om *ansvar for dyr*, således i henhold til *hundelovens* § 13, hvor praksis har nægtet lempelse¹⁵, og reglerne i *mark- og vejfredsloven* og i *DL*

11. I *svensk* og *finsk* ret gælder der i almindelighed med hensyn til ansvaret for motor-køretøjstrafik en regel noget nær en regel om ansvar for culpa med omvendt bevisbyrde. At FAL § 25 ikke her kan anvendes, er statueret i Sverige ved afgørelserne NJA 1943 s. 433 HD (bilejer), NJA 1946 s. 186 HD og 1931 s. 514 HD (fører) og 1929 s. 514 HD, jfr. *Hellner* s. 84 ff, *Hult* SJT 1947 s. 502—03, *Stenbeck* i *Festskrift til Marks von Würtemberg*, Stockholm 1931 s. 548 ff. — I *norsk* ret gælder der et rent objektivt ansvar for bilens ejer, for hvilket det er oplagt, at lempelse efter FAL § 25 ikke kan finde sted, jfr. norsk FAL-betænkning s. 65.

12. Jfr. under B.

13. Jfr. diverse bekendtgørelser i henhold til lov nr. 96 af 10. april 1895 § 1. Lempelse efter FAL § 25 er nægtet ved ASD 1939 A s. 53 V. Tilsvarende *norsk* ret, hvor sporvejsdrift henregnes til farlig virksomhed, jfr. bl. a. NRT 1927 s. 651 H og *svensk* ret, hvor sporvejsdrift stilles analogt med jernbanedrift, jfr. bl. a. NJA 1921 s. 362 HD.

14. Jfr. UFR 1937 s. 818 V og 1940 s. 168 Ø.

15. Jfr. udtrykkelig ASD 1936 A s. 7 Ø. Formentlig tilsvarende norsk og svensk ret.

6—10—2, —4 og —5, hvor lempelsesproblemet kan foreligge, hvis dyret f. eks. vælter et belsynslegeme og derved fremkalder ildebrand, eller forvolder skade på andre husdyr, f. eks. under bedækning, forudsat at skaden er dækket af en forsikring (in casu brand-, henholdsvis husdyrforsikring).

Børns og utilregneliges ansvar i henhold til myndighedslovens §§ 63—64 beror principielt på samme grundlag som ansvaret hos andre personer. Selv om der ved culpareglens anvendelse særlig overfor de utilregnelige undertiden må slækkes på de almindelige subjektive betingelser, der ellers opstilles i culpareglen, medfører dette dog ikke, at lempelsesreglen i § 25 ikke skulle kunne anvendes¹⁶. I praksis er lempelse efter § 25 også sket for mindreårige, jfr. UFR 1953 s. 849 V samt forudsætningsvis 1954 s. 706 H og 1953 s. 526 V, hvorimod domstolene formentlig vil være mere tilbageholdende med lempelse af de utilregneliges ansvar¹⁷. For så vidt afgørelsen alene bygger på en skyldgradsvurdering, sker lempelse formentlig lettere efter myndighedsloven § 63 end efter FAL § 25, jfr. nævnte højesteretsafgørelse fra 1954, der med hjemmel i § 63 nedsatte to knapt 10-årige drenges ansvar for brandskade fra 3.000 kr. til 1.500 kr.¹⁸, hvorimod man fandt den udviste uagtsomhed for betydelig til, at lempelse efter FAL § 25 kunne finde sted¹⁹.

3. Hvad angår tilfældene af ansvar *for andres culpa*, skal ansvaret for at kunne lempes efter § 25 *udelukkende* bero på DL 3—19—2. At der i et tilfælde for den ansvarlige både foreligger ansvar efter culpareglen og reglen i DL 3—19—2 udelukker dog ikke lempelse, men for at tillade sådan skal det formentligt være tilsagt ud fra begge ansvarsgrundlag, jfr. herom nærmere kapitel III

16. Problemet rejses særlig af *Hellner* s. 86—87. Se også *Gomard Juristen* 1954 s. 418.

17. Jfr. *Borum SJT* 1945 s. 445 om det i almindelighed strengere ansvar, der må gælde for de af § 64 omfattede personer end for børn under 15 år, jfr. endvidere note 18.

18. At skadeforsikringsforholdet har relevans ved afgørelsen af, om ansvaret efter § 63 kan lempes, er endvidere godtaget ved UFR 1951 s. 294 H (erstatningsansvaret nedsat bl. a. under henvisning til, at tabet var dækket af forsikring). Se endvidere UFR 1944 s. 430 H, 1937 s. 1079 H, ASD 1939 A s. 134 V og 1952 B s. 44 V samt UFR 1953 s. 526 V. Foreligger ansvarsforsikring, er det ved afgørelsen af spørgsmålet om lempelse efter myndighedsloven § 63 — modsat efter FAL § 25, jfr. kapitel III G, 2 — almindeligvis udelukket at lægge vægt på skadeforsikringen, jfr. UFR 1954 s. 1024 Ø og ASD 1939 B s. 134 V. Om § 63-lempelse, når skaden er dækket af lovpligtig ulykkesforsikring, se ASD 1950 B s. 131 V. At ansvarsnedsettelse efter ML § 64 er vanskelig uagtet skadens dækning af forsikring, fremgår af UFR 1937 s. 270 H (forsætlig brandforvoldelse), 1929 s. 388 Ø og 1936 s. 195 Ø (tilsvarende afgørelser) samt 1935 s. 587 V (groft uagtsom skadeforvoldelse). ASD 1939 A s. 97 Ø nægtede efter reglen i ML § 64 at lempe et regresansvar, der pålagdes i henhold til færdselslovens § 66, stk. 7.

19. Jfr. kapitel III E, 3.

i det hele^{19a}. Derimod indebærer ordlyden af lovteksten, at lempelse ikke sker ved ansvar efter *sølovens* § 8 eller efter de lige nævnte regler i færdsels- og stærkstrømslov m. v. i tilfælde, hvor ansvaret er et ansvar for trediemands culpa, fordi dette går ud over reglen i DL 3—19—2²⁰. Dette er da også anerkendt i retspraksis, jfr. for *sølovens* § 8 UFR 1951 s. 102 H²¹, ASD 1940 B s. 276 V, 1935 A s. 115 Ø, 1952 B s. 231 S og H, UFR 1948 s. 1196 S og H og ASD 1948 A s. 153 V²².

Efter svensk ret gælder der ingen almindelige regler om ansvar for trediemands culpa. Hvor det gælder, således i vist omfang i kontraktforhold for en selvstændig arbejdsledelses fejl, er retspraksis imidlertid — uagtet det ikke ses at have hjemmel i den svenske lovtekst — kommet ind på at lempe ansvaret efter § 25, hvis den underordnede, for hvem der hæftes, har været i simpel uagtsomhed. Dette fremgår bl. a. af nogle af de tidligere omtalte højesteretsdommen²³. Denne praksis er værd at bemærke på baggrund af, at dansk ret ved lempelse efter § 25 for DL 3-19-2-ansvaret — som det skal ses — ikke lægger vægt på, om der foreligger større eller mindre grad af culpa hos den underordnede²⁴.

4. Et yderligere spørgsmål, der her skal drøftes, er dette, i hvilket omfang en *ansvarsforsikrer*, der har fyldestgjort dækningsforpligtelse, kan søge regres mod en med skadevolder, uden at sådan ret skulle kunne lempes i henhold til § 25. Tvivl om hensigtsmæssigheden og lovligheden i § 25's anvendelse i sådanne tilfælde er navnlig rejst af *Hellner*²⁵ og *Stampe*²⁶. Man anfører først den sproglige betragtning, at ansvarsforsikreren's betaling dårlig i kraft af § 25 kan siges at hjemle et regreskrav for ansvarsforsikreren, idet § 25 taler om »erstatningskrav«. Det krav, som ansvarsforsikreren har mod sin medskadevolder, anser man ikke som noget erstatningskrav

19a. Jfr. *Drachmann Bentzon* og *Christensen* kommentar s. 160, *Ussing* Erstatningsret s. 180—81 og UFR 1936 s. 980 Ø og 1937 s. 593 Ø.

20. Jfr. *dansk* betænkning s. 62 og *norsk* betænkning s. 65.

21. Jfr. herved *Frost* i TFR 1951 s. 512 f.

22. Jfr. endvidere UFR 1939 s. 570 S. og H., 1933 s. 846 S. og H., ASD 1933 s. 160 S. og H., 1940 B s. 113 V samt VLRT 1957 s. 10. Jfr. endvidere *Drachmann Bentzon* og *Christensen* Kommentar s. 160—61 med henvisninger, *Ussing* Erstatningsret s. 180—81, UFR 1938 B s. 68 og *Grundt* 1. udgave s. 315—16, 2. udgave II s. 82—83.

23. Jfr. NJA 1945 s. 322 HD, 1945 s. 325 HD og 1946 s. 148 HD, jfr. *Lech* TFR 1947 s. 478—79, *Hult* SJT 1947 s. 504 ff., *Hellner* s. 76 ff., *Strahl* Utredning s. 117—18, *Karlgren* Skadeståndsrättsliga studier, Lund 1953 s. 232—33.

24. Jfr. kapitel III, F.

25. Jfr. s. 93 ff.

26. UFR 1955 B s. 89 ff.

i egentlig forstand. — Synspunktet er næppe afgørende; man kan med fuldgod ret kalde en skadevolders regreskrav mod medskadevolderen for et erstatningskrav. Dets omfang og begrundelse er stærkt i slægt med de egentlige erstatningskrav.

Mere reelt anfører man, at § 25's anvendelse på ansvarsforsikrens regres vil føre til vilkårlige resultater. Følgende eksempel gives til illustration:

A og B har forvoldt en skade hos C. A har ansvarsforsikret, B har ikke dette. Der er lige grad skyld i form af simpel uagtsomhed hos begge. Søger C først B for hele beløbet, får B halv regres mod A; søger han derimod A først, er der mulighed for, at A's påfølgende regres overfor B udelukkes efter § 25. Eksemplet skal m. a. o. vise, at den endelige ansvarsfordeling mellem A og B bliver forskellig efter, hvem C først søger.

Dette resultat af vilkårlighed er næppe rigtigt. Det må anses for et gennemgående princip, at mulig forsikrings tilstedeværelse bør slå igennem, selv i den endelige ansvarsfordeling, hvilket betyder, at § 25 også må kunne påberåbes af den i eksemplet uforsikrede skadevolder B, der søger regres mod den forsikrede medskadevolder A. Den rækkefølge, søgsmålene sker i, kan ikke være af betydning for den endelige ansvarsfordeling. Dette synspunkt synes at have god støtte i sagens natur og er muligvis også forudsætningsvis anerkendt i ASD 1937, A, s. 66 Ø, i hvilken dom et ansvarsforsikringsselskab tillagdes tilbagesøgningsret mod en tingsforsikrer for en erlagt forsikringsydelse, idet det statueredes, at ansvarsforsikrerens ansvar ville være bortfaldet efter § 25, såfremt tingsforsikringen tidligere havde været oplyst, og idet den omstændighed, at ansvarsforsikringen havde dækket skaden, ikke kunne medføre, at tingsforsikringens forpligtelse til endeligt at erstatte denne, bortfaldt, se også ASD 1938 A, s. 144 Ø.

Til støtte for sin opfattelse fremholder Stampe videre, at det i landsretsdommen i UFR 1953 s. 526 H (Skanderborgsagen) anføres, at om skadelidte, der ikke var forsikret, havde holdt sig til ansvarlig B, mod hvem der var tale om at gøre regres fra ansvarlig A, der havde fyldestgjort skadelidte, var B blevet pålagt fuldt ansvar. Om end det må erkendes, at landsrettens fremhævelse heraf kunne tyde på, at retten i sin opfattelse lå på linie med Stampe, må det heroverfor anføres, at udtalelsen ikke går igen i højesterets præmisser, og at man iøvrigt kan være helt enig i dens indhold, uden at man derved behøver at anerkende, at konsekvensen bliver vilkårlige resultater i

den endelige ansvarsfordeling. Det er selvfølgelig rimeligt, at den uforsikrede skadelidte hos begge ansvarlige kan indtale sit fulde krav, men gør han det overfor B, synes intet at være til hinder for, jfr. foran, at opgøret mellem A og B sker under hensyntagen til FAL § 25, 1 stk.

Til yderligere støtte for sin opfattelse anfører Stampe, at ansvarsforsikringen mere end tingsforsikringen må betragtes som værende af personlig art. Tingsforsikringen har til formål at genoprette en skade, uanset dens årsag, hvorimod ansvarsforsikringens hæftelse i princippet må være knyttet til den eller de personer, forsikringsaftalen efter sin ordlyd skal dække. Afskærer man regressen overfor medskadevoldere, kommer forsikringen faktisk til at virke som en ansvarsforsikring også for denne, hvilket Stampe ikke finder naturligt, navnlig ikke, hvis medskadevolderen selv har ansvarsforsikret.

Heroverfor må det anføres, at en forskel mellem en tings- og ansvarsforsikring i relation til personsøgsmålet giver sig selv efter sagens natur. Enhver forsikringsrisiko må på den ene eller anden måde begrænses; i tingsforsikringen sker det ad objektiv, i ansvarsforsikringen ad personel vej. Det er ligeledes en følge af sagens natur, at i tilfælde af, at ansvarsforsikreren ikke gennemfører sin regres mod medskadevolderen, kommer denne tilsyneladende mere til at virke som netop trediemandens forsikring end tingsforsikringen gør. Men af denne forskel synes dog ingen konsekvenser reelt set at burde kunne drages med hensyn til regressens omfang. Det må dog erkendes, at i svensk forsikringsret er det gennemgående, at ansvarsforsikreren i modsætning til tingsforsikreren forbeholder sig regresret, hvilket man kunne tage som et udtryk for, at der i praksis var et behov for ansvarsforsikringernes strengt personelle karakter. Oplysningerne, der foreligger herom, tyder dog stærkt på, at sådan regres ikke ofte sker i svensk praksis²⁷.

I motiverne til FAL ses der ikke at være holdepunkter for en opfattelse som Stampes eller Hellners, eller for rigtigheden iøvrigt af deres betragtninger. Med et naturligt udgangspunkt i lovtekst og motiverne ser jeg ikke rettere end, at § 25 bør kunne anvendes også på ansvarsforsikrerens regres. Ingen af de af Stampe og Hellner anførte betragtninger taler afgørende herimod og stærke reale grunde taler for § 25's anvendelse også i denne situation. Lempelsesreglens begrundelse i skadens mindre følelighed for forsikreren end for den

27. Jfr. *Hellner* i det i kapitel I note 33 citerede værk s. 35 og den i *Strahl* betænkning s. 46, jfr. s. 113, anførte statistik bl. a. vedrørende ansvarsforsikring.

uforsikrede har lige gyldighed i stillingen, hvor en ansvarsforsikrer gør regres, som hvor en tingsforsikrer gør det. I retspraksis er § 25's anvendelse på ansvarsforsikrerens regres da også klart godtaget, jfr. således *UFR 1951 s. 949 H* (en lejers ansvar overfor husværtens ansvarsforsikring for manglende fortovsrenholdelse), *1955 s. 517 H* (en hotelværts ansvar for sin karls forvoldelse af ansvarsskader på gæstekøretøj), i hvilke begge tilfælde lempelse fandt sted og forudsætningsvis *UFR 1953 s. 503* og *s. 526 H*. Dette godtages også af litteraturen i almindelighed, jfr. *Drachmann Bentzon og Christensen*^{27a} *m. fl.*^{27b}. Om § 25's faktiske anvendelse i ansvarsforsikring, se kapitel III, F.

5. Til sidst i dette afsnit skal gøres nogle bemærkninger om anvendelsen af FAL § 25, 1. stk. 2. pkt. i den situation, at der er flere ansvarlige, mod hvem skadelidte eller hans forsikrer står overfor at kunne rejse ansvar. En eventuel påberåbelse af lempelsesreglen begrænser ikke i denne situation sine virkninger til retsforholdet den erstatningsberettigede overfor den enkelte ansvarlige, men får betydning også for de medansvarliges stilling, forsåvidt man anerkender den afhængighed mellem de ansvarliges forpligtelser, solidaritetsstillingen fører med sig.

Situationen kan kort beskrives derhen, at to personer, A og B er ansvarlige for en trediemand, C forvoldt skade, der er dækket af en forsikring. Kan både A og B påberåbe sig FAL § 25, og begges ansvar bortfalder, er der næppe videre problemer. Spørgsmålet er imidlertid, hvorledes løsningen bliver, hvor f. eks. A ikke kan påberåbe sig lempelsesreglen, mens B vel kan dette^{27c}. Forskellige løsninger har været drøftet og anvist for denne situation.

Spørgsmålene er dels, hvorvidt B overhovedet kan påberåbe sig lempelsesreglen i dette tilfælde, dels hvorvidt A herefter i overensstemmelse med reglen om det principielt ubetingede ansvar for hver af flere ansvarlige (solidaritetsgrundsætningen) kan søges for hele erstatningskravet, og dels hvorledes den endelige fordeling (regresopgøret) af ansvaret bør ske mellem A og B. De tre spørgsmål er indbyrdes beroende.

*Henrik Bache*²⁸ har her hjemme på grundlag af en utrykt Ø,

27.a. Kommentarer s. 148 note 2.

27b. Jfr. *Ussing Erstatningsret* s. 200, *Frost TFR 1952 s. 322*, *Illum UFR 1955 B s. 97—98*, *Hult SJT 1939 s. 239*.

27c. Kan ansvaret ikke lempes for nogen af dem, hæftes der selvfølgelig solidarisk, jfr. *ASD 1955 A s. 193 V*.

28. Jfr. *Juristen 1942 s. 229 ff.*

IV afdeling af 17. november 1941 gjort sig til talsmand for, at B vel kan påberåbe sig § 25, men at solidaritetsgrundsætningen må vige, således at A's ansvar overfor C (eller dennes forsikrer) ned-sættes med, hvad A ville have kunnet hjemføre ved en regres mod B. Begrundelsen for denne løsning er, at netop forholdene hos C (nemlig hans forsikringsdækning) er afgørende for, at B intet ansvar pålægges, herunder heller ikke noget regresansvar, og at dette ikke bør komme A til skade. En sådan begrænsning af principielt flere ansvarliges ubetingede ansvar finder Henrik Bache heller ikke betænkelig.

I Sverige bestrider *Hellner*²⁹ rigtigheden af et sådant brud på solidaritetsgrundsætningen, idet han anfører, at C herved og ikke A, som det burde være, i realiteten kommer til at bære risikoen for B's manglende solvens.

Mens jeg, jfr. nedenfor, principielt kan tiltræde, at B bør kunne påberåbe sig § 25, kan jeg ikke tilslutte mig *Hellners* nys anførte præmis, fordi en erstatningsfritagelse for B, jfr. ligeledes nedenfor, selvsagt må indebære, at C bærer risikoen for A's solvens, hvorimod jeg absolut er enig i hans resultat om det ubetingede ansvar for A. Denne bør uberoende af mulig ansvarslempelse for B hæfte fuldt ud. Dette resultat ligger på linie med den gennemgående regel i nordisk ret om solidarisk ansvar for flere skadevoldere. Man må endvidere ikke glemme, at A jo ubetinget opfylder de almindelige erstatningsbetingelser. Det forhold, at der er en medansvarlig B, ændrer ikke det, men blot, at det *tab*, A skal erstatte, eventuelt er mindre. Hvis B var frifundet, f. eks. fordi der ikke forelå tilstrækkelig adækvans eller årsagsforbindelse eller, fordi erstatningsbetingelserne iøvrigt kun *delvist* var opfyldte, ville A's ansvar jo stå uantastet. En forudsætning for at C's forhold kan tages i betragtning, måtte det være, at han var i egen skyld eller at der iøvrigt var særlig hjemmel hertil, som f. eks. i FAL § 25. Hvis B frifandtes i medfør af myndighedslovens § 63, gjaldt A's ansvar vel også fuldt ud. Det ville formentlig således være i dårlig overensstemmelse med de ellers i nordisk ret gældende erstatningsretsregler at acceptere en nedsættelse af A's ansvar. Reelt er der heller ikke grund dertil, når det tages i betragtning, at C er uden skyld, og at A er ansvarlig. At C er årsag til, at A ikke kan gennemføre en regres mod B, kan

29. S. 89 ff, særlig s. 90 f.

ikke være afgørende; A's ret mod B er jo udelukkende beroende på, om C overhovedet har et krav mod B³⁰.

Hvad herefter angår B's stilling ses det ikke rettere, i hvert fald i dansk ret end, at § 25 må kunne påberåbes af ham, således at både hans ansvar overfor C og hans regresansvar overfor A bortfalder. Der ses intet grundlag for, at § 25 ikke skulle kunne anvendes i denne situation. En konsekvens af § 25's anvendelse må det være, at også B's regresansvar overfor A bortfalder, thi dette ansvar bygger på, at der foreligger et erstatningsgrundlag. En anvendelse af § 25 fører ikke til vilkårlige resultater, thi A og alene A hæfter fuldt ud. Hvad angår svensk ret, tør *Hellner* dog ikke antage, at B skulle være fri for et regresansvar overfor A, fordi A's stilling i så fald ville blive dårligere, end hvis C ingen forsikring havde haft. Denne betragtning kan jeg dog ikke finde rigtig. Den, der står som eneansvarlig får efter sagens natur altid en dårligere stilling end den, der alene står som medansvarlig blandt flere ansvarlige. Selv ikke ud fra den svensk-finsk-norske udformning af § 25, der alene hjemler lempelse i regresansvaret, er *Hellners* betragtning rigtig, fordi B's beskyttelse er den samme, hvis det er C's forsikrer, der rejser krav mod A og B, som i dansk ret, nemlig ansvarsfritagelse, og A har ikke større ret end C's forsikrer. At tillade regres fra A mod B ville stemme dårligt med en regel ansvarsfritagelse for B direkte overfor C eller dennes forsikrer, og dette sidste anerkender så vidt ses *Hellner*³¹.

Det er klart, at hvis C er i *egen skyld*, gælder der intet solidarisk ansvar for to ansvarlige A og B. Skal ansvarsfordeling ske med en trediedel til hver, og kan B påberåbe sig § 25, f. eks. fordi hans ansvar beror på culpa reglen, mens A ikke kan, f. eks. fordi hans ansvar grunder sig på den særlige ansvarsregel i færdselslovens § 65, vil et ansvarsbortfald for B's vedkommende indebære, at dette ikke ubetinget går ud over A, idet han i så fald stadig kun skal bære sin andel af skaden, d. v. formentlig s. halvdelen, jfr. således den forannævnte utrykte Ø fra 1941, der dog alene statuerede, at »A« skulle bære en trediedel af ansvaret. Den i denne sag foreliggende egenskyld hos den tilskadekomne trafikant og dennes betydning for

30. Efter *Ehrenzweig* (jfr. kapitel I note 7) sker der dog en opdeling af regresansvaret, således at »A«'s ubetingede ansvar opgives i tilfælde, hvor »B«'s ansvar lempes efter den tyske regresansvarsregel, fordi han hører til »C«'s hushold m. v. *Bruck* (jfr. kapitel I note 7) s. 671 note 32 antager derimod solidarisk hæftelse, jfr. dog note 31.

31. Efter *Bruck*, l. e. bevarer dog den ansvarlige, der ikke kan påberåbe sig forsikringsbeskyttelsesreglen, regresretten mod den medansvarlige, der er dækket af reglen.

det solidariske ansvars begrænsning er ikke fremholdt af *Henrik Bache*, der med formentlig urette tager dommen til indtægt for en begrænsning af A's ansvar også i tilfælde, hvor C ikke er i egen skyld.

B. ANSVAR I KONTRAKTSFORHOLD.

1. Ved tilblivelsen af FAL var det i første række erstatningsforholdet uden for kontrakt, man havde for øje. Dette fremgår klart af de eksempler, hvormed motiverne til FAL § 25 illustreres, og af den forudgående litteratur. Det kontraktlige ansvar var langt mindre påagtet og skal her søges belyst³². Indledningsvis må de forskellige ansvarssituationer fremholdes, og regresproblemets aktualitet heroverfor vurderes, herunder først og fremmest reglerne om en kontraktsparts ret til positiv opfyldelsesinteresse. Estatningsreglerne er her i første række begrundet i ønsket om at skabe den fornødne sikkerhed omkring kontrakten. Erstatningsreglerne er indrettet efter parternes gennemsnitlige interesse, hvorved bemærkes, at en part relativt let kan indgå på et strengt ansvar, fordi man kan beregne sig godtgørelse herfor i form af et højere vederlag. I det omfang erstatningsreglerne har et præventivt formål, går præventionen for så vidt angår hindringer, der forelå allerede på kontraktstidspunktet i retning af at sikre, at løftegiver undersøger leveringsmulighederne inden kontrahering sker, og for så vidt angår efterfølgende hindringer i retning af at sikre, at løftegiver gør sig fornødne anstrengelser for at opfylde sin forpligtelse, jfr. herved *Ussings* fremstilling i obligationsrettens alm. del s. 126 ff.

Et karakteristisk træk ved forpligtelsen i kontraktsforhold er, at det i modsætning til erstatningsansvar uden for kontrakt i afgørende grad beror på menneskelig *vilje*. Den kan derfor sættes i system, organiseres og udnyttes erhvervsmæssigt. Dette forhold akcentueres, når man gør sig klart, at de kontraktmæssige forpligtelser — ligeledes i modsætning til erstatningsreglerne uden for kontrakt — i meget vidt omfang ikke behøver til genstand at have økonomiske goder, der fysisk faktisk eksisterer som ejendoms gode for den pågældende kontraktspart, eller iøvrigt have nogen faktisk eksistens. I modsætning til kontraktsforpligtelserne tjener forpligtelserne uden for kontrakt ikke noget økonomisk øjemed for den forpligtede,

32. Jfr. til det følgende *Hellner* s. 102 ff.

tværtimod, han søger i almindelighed i videst muligt omfang at undgå dem, da de betyder et tab for ham.

En konsekvens af det anførte er det, at mens frekvensen af delikttilfælde uden for kontrakt i et vist omfang er forudberegnelig og derfor også forsikringsmulig, er det ikke muligt med samme sikkerhed at forudsige, hvor mange kontraktsforpligtelser en person påtager sig og navnlig, hvor mange han svigter. *En forsikring* af den interesse, man har i, at ens medkontrahent opfylder sine forpligtelser overfor en, vil således i mange forhold være ganske udelukket — tilsvarende at ansvarsforsikring er udelukket for modkontrahenten³³ —, hvorfor også et spørgsmål om et særligt regresansvar for denne bortfalder.

Undertiden vil dog kontraktsinteressen være forsikringsmulig. Ved *overdragelsesretshandler* er det jo i høj grad praktisk, at den genstand, hvis ejendomsretsbeføjelser helt eller delvis overdrages, er forsikret, jfr. således forsikring af salgsvarer og pantsætningsobjekter. Nogen fare for misbrug af forsikringsinstituttet foreligger ikke i disse tilfælde, fordi forsikringen her er knyttet til i fysisk forstand eksisterende økonomiske goder. Retlig relation mellem forsikrer og kontraktpart, der svigter sine forpligtelser, er derfor her også mulig, men foreligger dog langt fra altid i form af spørgsmål om regres. Ødelægges f. eks. den omkontraherede genstand, afhænger de retlige konsekvenser, der heraf skal drages, i hvert fald i nordisk ret i første række af, om undergangen berører en given kontraktparts interesser. Gør den det ikke, bliver der allerede herigennem ikke tale om noget ansvar, herunder heller ikke noget regresansvar mod den anden part. Går således en genstand, der er solgt, til grunde, berøres sælgerens retsstilling kun heraf, hvis risikoen endnu ikke er overgået til køberen. Er kontraktsgenstanden forsikret og går genstanden til grunde, drejer forsikringsspørgsmålet sig i det væsentlige om, hvorvidt risikobærerens interesse er dækket af forsikringen, hvilket oftest er tilfælde i medfør af reglerne om trediemandsforsikring i FAL § 54.

Men netop derved vil regres mod den ansvarlige part, i almindelighed være udelukket, idet man ikke kan tænke sig, at forsikreren på een gang både skulle være forpligtet til at dække hans interesser og samtidig kunne gøre regres mod ham. Regres i disse

33. Jfr. herom bl. a. *Dagfinn Dahl* Om ansvarsforsikring, Oslo 1929 s. 38—45 og 89 f., *Trolle* UFR 1943 B s. 89 ff., *Skibsted* Dansk ansvarsforsikring, København 1930 s. 14 ff., 48 ff og 67 ff. Se også *Ussing* Enkelte kontrakter 1946 s. 279 ff.

situationer vil i almindelighed være betinget af, at forsikreren i kraft af reglerne i FAL § 18 og 20 kan nægte eller afkorte udbetaling til den pågældende kontraktpart samtidig med, at forsikreren fuldt ud må dække den anden kontraktpart, der ikke er pligtig at tåle identifikation med sin medkontrahent.

Et andet eksempel på forsikringsmulighed i kontrakt foreligger ved *delegation af forpligtelser udenfor kontrakt, der kan ansvarsforsikres*, således f. eks., hvor grundejere eller ejere af farlige indretninger delegerer deres forpligtelser med hensyn til grusningspligt, iagttagelse af sikkerhedsregler m. v. Er forpligtelsen delegeret, f. eks. med hensyn til grusningspligten, til en lejer eller et grusningskompagni, og forpligtelsen tilsidesættes, opstår spørgsmålet om hvorvidt ejerens ansvarsforsikring, der må betale indtrådte skader, har regres mod lejer eller grusningskompagni. I disse tilfælde, hvor ansvarsforsikringens betalingsforpligtelse alene beror på erstatningsregler uden for kontrakt, bør regressspørgsmålet overfor ejerens kontraktspart formentlig bedømmes i lighed med reglerne uden for kontrakt.

I tilknytning til en kontraktmæssig forpligtelses principale indhold består der ofte visse *accessoriske* forpligtelser, der betinges af de praktiske omstændigheder, der foreligger vedr. kontrakten. Som hovedeksempler på sådanne accessoriske forpligtelser kan nævnes pligten for forarbejderen, depositaren eller transportøren af anden mands gods eller for hospitaler og læger med hensyn til person til på skyldig måde at hindre ødelæggelsen af de overgivne værdier. De herved beskyttede interesser er allerede beskyttet udenfor kontrakt og er, idet interessen har referens til i fysisk forstand eksisterende goder, da også forsikringsmulig med følgende ansvarslempelsesproblem.

Som en særlig interesse i relation til kontrakt står endelig interessen i medkontrahentens ansvar for *farlige egenskaber* ved kontraktgenstande, f. eks. opførelse af bygninger, der ikke i deres konstruktion sikres tilstrækkeligt mod svampeangreb eller levering af motorkøretøjer med utilstrækkelige bremses, hvorved skade senere opstår for erhververen. Da denne interesse også er forsikringsmulig, kan et regresproblem overfor leverandøren også foreligge her.

2. De lege lata er det utvivlsomt, at lempelsesreglen i FAL § 25 principielt også gælder for kontraktansvar. Dette fremgår for det første af den retspraksis, der foreligger vedrørende regres i disse tilfælde. Havde en anden løsning været ønsket af lovgiver, måtte

det også have været fremholdt ved motiverne. Dette resultat anerkendes da også i almindelig nordisk litteratur, jfr. *Hellner*³⁴, *Drachmann Bentzon og Christensen*³⁵, *Ussing*³⁶ og *Frost*³⁷. Samme resultat anerkendes formentlig også i kontinental ret³⁸. Engelsk og amerikansk ret hjemler i videste omfang forsikreren ret til indtræden i enhver af forsikringstagerens rettigheder³⁹. Dette resultat kan efter omstændighederne være uheldigt, fordi det rammer medkontrahtenten i tilfælde, hvor kontraktsparternes interesser ikke stemmer hermed⁴⁰. I et vist omfang rådes der dog bod herpå gennem reglerne om trediemandsforsikring, jfr. the law of property act 1925 section 27⁴¹.

Udfra almindelige reale overvejelser må man i almindelighed godkende dette resultat. Ved at regresproblemet i almindelighed ikke kan have relation til selve opfyldelsen af den kontraktmæssige forpligtelse, men kun til interesser, der allerede er beskyttede udenfor kontrakt, og som er forsikringsmulige, fordi de har referens til eksisterende fysiske goder, træder kontraktmomentet i spørgsmålet om regressen i baggrunden, og stillingen bliver beslægtet med forholdene uden for kontrakt, hvorfor lempelse af ansvaret da også bør kunne ske. Men § 25's fortolkning behøver ikke i relation til de forskellige ansvarsregler at stille sig ens i og udenfor kontrakt. En vurdering, særlig af de præventive hensyn, må kunne medføre forskelle. Forsikringstagerens interesser kommer i kontraktforhold til at få noget videre betydning end uden for kontrakt, hvor forsikringstageren normalt ikke har nogen særlig interesse i at skåne de ansvarlige. I kontraktforhold spiller herved særlig reglerne om trediemandsforsikring ind, med hvilke regler regresreglerne må afstemmes. Lovmotivernes tavshed medfører også, at man står friere ved løsning af regressspørgsmålet i kontrakt end uden for kontrakt.

Selvom det erkendes, at præventionshensynet er et vigtigt hensyn

34. S. 102.

35. Kommentaren s. 158.

36. UFR 1938 B s. 70.

37. TFR 1951 s. 503.

38. Jfr. de i kapitel I note 7 og 8 citerede tyske og franske lovbestemmelser. For schweizisk ret må henvises til Obligationenrecht art. 51, idet Versicherungsvertragsgesetz art. 72 formentlig kun vedrører forhold udenfor kontrakt (=unerlaubte handlungen*), jfr. *Röllli und Jäger* Kommentar art. 72 note 5.

39. Jfr. herved særlig retsafgørelsen *Castellain versus Preston (1883)*, 11. Queens bench division nr. 380, *Mac Gillavray* nr. 1689.

40. I U.S.A. har det engelske system også givet anledning til utilfredshed, jfr. *Vance Handbook* s. 778 og de der citerede retsafgørelser.

41. Jfr. *Mac Gillavray* nr. 1711 og *Vance* l. c.

ved udformning af ansvarsreglerne, kan man ikke slutte fra, at jo strengere ansvarsreglerne er i kontrakt, desto større præventionsbehov og dermed i relation til § 25 et større behov for gennemførelsen af regresansvaret. Ansvarsreglerne i kontrakt er jo i høj grad udformet som sikkerhedsregler for at kunne tjene som et effektivt instrument i rets- og erhvervslivet. Dertil kommer, at de faktiske forhold i kontraktsforhold ofte ligger således, at en kontraktspart i større eller mindre omfang råder over medkontrahentens ejendom og dermed bryder ejerens normale besiddelsesret og mulighed for indseende med sine egne goder. Dette medfører, at bevisbyrde-regler og materielle ansvarsregler må lægges om, uden at dette kan siges at bero på rene præventionshensyn.

Med hensyn til præventionsspørgsmålet medfører kontraktsforholdet iøvrigt fravigelse af vanlige vurderingsmåder. Således er det en kendt sag, at f. eks. reglerne om farlig bedrift fraviges i kontraktforhold, hvor særlig behovet for sikkerhed mod person eller gods for den pågældende kontraktpart er mindre, og at gratispassagerer i motorkøretøjer ikke har samme retsbeskyttelse som andre. Dette spiller også direkte ind for regresansvaret, jfr. eksempelvis UFR 1945 s. 965 (lokomobils brandforvoldelse).

Endelig kompliceres fremstillingen af kontraktreglerne derved, at kontraktsparterne gennem særlige *aftaler* har mulighed for at ændre de almindelige erstatningsregler.

3. Hvad herefter angår de enkelte ansvarsregler bemærkes det først med hensyn til *den almindelige culperegul* i kontraktsforhold, at det her må være utvivlsomt, at lempelse efter FAL § 25 kan ske. Det kan heller ikke anses urimeligt, idet præventionsbehovet i disse tilfælde næppe ligger væsentlig anderledes end uden for kontrakt. Dette anerkendes almindeligt af teorien⁴² og er klart godtaget ved UFR 1949 s. 112 H, en sag der angik en rottejægers uagtsomme brandforvoldelse på en fast ejendom, hvor han arbejdede, og hvori det udtrykkeligt udtales af Højesteret, at den uagtsomhed, der var udvist, ikke var af en sådan karakter, at lempelse efter § 25 var udelukket.

Samme ansvarslempelse må formentlig også godtages i tilfælde, hvor ansvar ifaldes efter *casus mixtus*-reglen, jfr. således *Hellner*⁴³,

42. *Drachmann Bentzon og Christensen kommentar* s. 158. *Hellner* s. 110—12, *Sindballe Dansk forsikringsret* I s. 159 og *Ussing UFR 1938 B* s. 70. Jfr. for svensk rets vedkommende de under A, 1 nævnte, *NJA 1942* s. 11 HD og *1945* s. 322 HD.

43. Jfr. s. 111 og 118.

idet dette ansvar principielt beror på et almindeligt culpasympunkt, om end med svækket adækvanskrav.

Hvad angår ansvar efter culpareglen med såkaldt *omvendt bevisbyrde*, hvilende på den ansvarlige, skyldes sådanne regler i kontraktsforhold ofte det faktiske forhold, at den ansvarlige sidder inde med besiddelsen, og derfor er nærmest til at oplyse skadesomstændighederne, hvorimod præventionshensynet ikke ligger væsentlig strengere end i de almindelige culpatilfælde. I disse tilfælde må da lempelse efter § 25 i modsætning til udenfor kontrakt også kunne ske. Dette stemmer med opfattelsen i teorien⁴⁴ og er forudsætningsvis anerkendt i højesteretspraksis, jfr. således særlig højesteretsdommene om ansvar i besiddelsesforhold der omtales i kapitel III, f. eks. UFR 1941 s. 306 H (ansvar for skibsbrand under værftsreparation) og 1953, s. 98 H (bilskade forvoldt under køretøjets føring af værkstedsmekaniker), der ganske vist begge nægter at lempe ansvaret, men udfra præmisser, der ikke bygger på, at culpaansvar med omvendt bevisbyrde forelå, hvilket var utvivlsomt i de to sager, og at ansvar her principielt skulle være udelukket.

Ansvar efter *D. L. 3-19-2* må utvivlsomt også kunne lempes i kontraktsforhold, uanset at ansvaret her går videre end uden for kontrakt, således bl. a. omfatter den underordnedes abnormhandling. Dette er da også almindeligt anerkendt i litteratur⁴⁵ og praksis. Jfr. således *UFR 1951 s. 494 H*, om en lejers ansvar overfor en husvært på grundlag af den forpligtelse, han havde påtaget sig ved at overtage grusningsarbejdet på ejendommens fortov. En dame faldt og kom til skade, begrundet ved forsømmelser hos lejerens fejermænd. Ansvar, der for lejereren alene fandtes at hvile på *D. L. 3-19-2*, kunne lempes. Mærk endvidere *UFR 1939 s. 58 H* (brandskade på et automobil, der henstod på værksted. Værkstedejerens ansvar, der byggede på *D. L. 3-19-2*, bortfaldt). Ved således at lempe ansvaret både i tilfælde af, at dette beror på culpa og *D. L. 3-19-2*, opnår man den fordel at undgå at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger ansvar efter culpareglen eller *D. L. 3-19-2*, hvad der i kontraktforhold undertiden kan være vanskeligt.

44. Jfr. *Frost TFR 1951 s. 503* og *Hellner s. 123*.

45. Jfr. *Ussing UFR 1938 B s. 70*; *Drachmann Bentzon og Christensen kommentar og Grundt* tager ikke udtrykkelig stilling til spørgsmålet. I svensk ret går *Hellner s. 119—22* ind for § 25's anvendelse, hvor ansvar for trediemands culpa i retspraksis har trængt sig frem, således særlig for underordnet, selvstændig arbejdsledelse. Formentlig på linie hermed finsk højesteretsdom fra 1940, citeret i *Nordisk forsikringsdomsregister 1940—41 nr. 7* og hos *Cederberg NFT 1943 s. 390, Palmgren TJFF 1945 s. 302*.

Også det særlige lejeransvar for andres culpa i henhold til leje-lovens § 52 må formentlig kunne lempes, uagtet de kategoriske ord om »udelukkende hvilende på D.L. 3-19-2« i FAL § 25. Det ville forekomme urimeligt om lejerens ansvar ikke skulle kunne lempes i dette særlige tilfælde, hvorom der først er kommet en særlig ansvarsregel efter tilblivelsen af FAL. I retspraksis er synspunktet formentlig også godkendt, jfr. bl. a. *UFR 1953 s. 767 H*, om en huslejerens ansvar for brandskade, forvoldt af lejerens 4-årige søns leg med tændstikker, i hvilken sag lejerens ansvar blev lempet efter § 25⁴⁶.

Tilfælde, hvor ansvar pålægges *uberoende af egen eller andres culpa*, beror på mangeartede synspunkter. I relation til regresspørgsmålet må man formentlig sondre mellem forskellige tilfælde. Hvor det kvalificerede ansvar særlig beror på præventive hensyn til at skabe størst mulig beskyttelse af andres goder mod særlige farer, kan ansvar næppe lempes⁴⁷. Dette gælder således med hensyn til passager- og godsbeskadigelser under automobiltransport, for så vidt der her gælder en strengere ansvarsregel end almindelig culparegel. I tilfælde af ansvar i depot-, transport- og bearbejdsforhold m. v., hvor ejeren ofte er ganske afskåret fra at udøve nogen agtpågivenhed med hensyn til godernes bevarelse, vil lempelse af besidderens ansvar næppe heller være mulig, således for eks. med hensyn til post- og jernbanevæsenets ansvar for beskadigelse af modtaget gods og låntagers ansvar for det lånte, jfr. D. L. 5-8-1.

I andre tilfælde, hvor det skærpede ansvar ikke i første række er præget af præventionsbehovet, men af sikkerhedsgrunde, kan der derimod formentlig være grundlag for regreslempelse⁴⁸. En dom til illustration heraf nævnes under 4. Spørgsmålet er dog meget tvivlsomt. I mere merkantilt prægede forhold som indenfor sø- og transportforsikring vil regressen formentlig ofte have en vis økonomisk betydning for selskaberne og deres præmieansættelser, hvorfor regresansvaret antageligt her altid bør gennemføres i fuldt omfang.

For så vidt forsikreren fyldestgør en kontraktspart hans tab, har man hævdet⁴⁹, at han indtræder i dennes andre rettigheder end erstatningskrav mod medkontrahenten, således f. eks. retten til at hæve eller til at kræve forholdsmæssigt afslag, men naturligvis kun

46. Tilsvarende *Hellner* for svensk ret, l. c. Formentlig tilsvarende i norsk ret, hvis lejeransvarsregel også går ud over NL 3-21-2.

47. Jfr. *Hellner* s. 124.

48. Anderledes *Hellner* s. 126.

49. Jfr. *Hellner* s. 123, *Spleth UFR 1946 B s. 270*.

indenfor rammerne af kontraktsforholdet og kun for så vidt forsikreren ikke er pligtig at dække medkontrahenten; lempelse efter § 25 bliver der ikke normalt tale om, fordi retten overfor medkontrahenten ikke beror på culpa hos denne og ikke er noget erstatningskrav. Spørgsmålet finder jeg tvivlsomt. Forsikrerenes interesse går næppe videre end til at kunne gøre et erstatningskrav gældende. For så vidt dette er sikret på særlig måde, har forsikreren dog selvfølgelig interesse i at påberåbe sig sådan sikkerhed⁵⁰.

4. M. h. t. spørgsmålet, om forsikreren ved skadesudbetaling kan indtræde i erstatningskrav, der beror ikke på retsordenens deklatoriske regler, men på særlig *aftale*, må det være givet, at for så vidt den pågældende aftale er en egentlig forsikringsaftale, gælder for et eventuelt regreskrav ikke § 25, men dobbeltforsikringsreglerne, særlig FAL § 42⁵¹. Endvidere må det antages, at forsikreren heller ikke efter § 25 kan indtræde i aftaler, hvis umiddelbare formål er et løfte om dækning af det ved forsikringsbegivenheden opståede tab, således særlig garantiaftaler⁵². Eventuel regres her bør snarere reguleres efter § 42 end efter § 25.

I andre tilfælde, hvor erstatningsreglerne i forhold til kontraktens hovedformål står som subsidiærbestemmelser, bliver spørgsmålet mere tvivlsomt.

I dansk ret synes både *Drachmann Bentzon og Christensen*⁵³ og *Sindballe*⁵⁴ tilbøjelige til at mene, at indtræden ikke sker. Betragtningen er navnlig den, at forsikreren normalt ikke kan have haft anledning til at regne med eksistensen af en sådan aftale og derfor heller ikke bør kunne rejse krav i henhold hertil. Sindballe vil dog kun føre betragtningen så vidt, at forsikreren ikke skal kunne gøre noget regreskrav, beroende på en sådan ret, gældende til skade for et krav, sikrede selv måtte have mod den ansvarlige, udover hvad forsikringsydelsen dækker.

Denne opfattelse kritiseres af *Hellner*⁵⁵, der anfører, at forsikrerenes regresret i almindelighed ikke gøres afhængig af, hvad han har kunnet forudse med hensyn til erstatningsmuligheder hos tredie-mand, og at dette end mindre tillægges betydning ved bedømmelsen

50. Jfr. herved kapitel I B in fine med note 46.

51. Kommentar s. 148

52. Jfr. *Drachmann Bentzon og Christensen* kommentar s. 148, *Eklund-Hemberg* *Lagen om försäkringsavtal* s. 54.

53. I. c.

54. *Dansk forsikringsret* s. 159.

55. S. 113—15.

af den risiko, som forsikreren ved forsikringens tegning overtager. Hellner betoner i denne forbindelse særligt, at forsikreren almindeligvis er bundet af sikredes fraskrivning af sin erstatningsret, uden selv at blive fri for pligt til at honorere forsikringsydelsen⁵⁶, hvorfor en aftale om udvidet ansvar da også bør kunne påberåbes af ham. Dertil kommer, at en særregel om aftaleberoende erstatningskrav vil give anledning til retstekniske vanskeligheder. Heroverfor erkender Hellner, at det ofte kan være reelt utilfredsstillende om en forsikrer, der har erstattet en kontraktspart dennes tab ville kunne gøre regres mod en anden part, der aftalemæssigt har påtaget sig et særligt strengt ansvar, jfr. herved det forudgående. Han anfører dog herved, at denne kritik ikke specielt har relation til de på aftalebestemmelse beroende ansvar, men til kontraktansvaret overhovedet, og at det ville være lidet rationelt at afbøde virkningen heraf ved blot at tillægge synspunktet relevans overfor erstatningskrav beroende på aftale.

Hellners opfattelse må sikkert tiltrædes. Synspunktet om den forudgående mulighed for forsikreren til ikke at kunne tage aftalen i betragtning, synes dels urigtig, dels ikke afgørende. Ofte kan forsikreren udmærket have kendskab til en mulig sædvane hos folk, gående ud på en fravigelse af en deklatorisk gældende ansvarsregel, og i så fald bør han vel kunne påberåbe sig aftalen. Men bortset herfra forekommer der jo for forsikreren så mange uforudseelige faktorer i det enkelte skadetilfælde, at den tilfældighed, at der er truffet en særlig ansvarsaftale, ikke bør behandles særegent, men følge almindelige synspunkter, hvorved skal bemærkes, at foreligger ansvarsaftalen i form af en forsikringsaftale, således at der foreligger dobbeltforsikring, indtræder jo selskabet i hvert fald delvis i skadelidtes ret mod det andet selskab i kraft af reglen i § 42, for så vidt det har måttet udrede hele forsikringsydelsen. Afgørende synes endvidere at blive, at erstatningsansvaret i kontraktforhold i meget vidt omfang er af samme karakter, hvad enten det beror på aftale eller alene på lovregler. Hvor lovregler foreligger, er disse jo ofte udtryk for en kodificering af de aftaleregler, der er blevet godtaget i det praktiske retsliv. Om kodifikation har fundet sted eller ej beror næppe på en særlig vurdering af det foreliggende ansvarsforhold, men vel mere på praktisk kodifikationshensyn. Nogen kvalitativ forskel mellem ansvarsregler, der beror på lov, eller på særlig aftale,

56. Jfr. foran kapitel I ved note 44.

der kan begrunde at tillægges nogen betydning i relation til forsik-
rerens, ses i almindelighed ikke at foreligge. Det må dog indrømmes,
at særlig ansvarsvedtagelser ofte statuerer erstatningspligt, hvor det-
te ikke af præventive hensyn i forvejen er særlig tilsagt, og hvor
forholdet, hvis det brydes fra den ansvarliges side, næppe kan be-
tegnes som så dadelværdigt som et tilfælde, hvor ansvaret beror på
almindelige lovregler. Der vil derfor formentlig være en tendens i
praksis til i videre omfang at lempe ansvaret, hvor det beror på
særlig aftale, end hvor det beror på almindelige kontraktsansvars-
regler.

I praksis er problemet næppe ofte forekommende, bl. a. fordi re-
gres jo forudsætter både forsikringsmulighed, og at forsikringen ikke
dækker trediemand. I nordisk retspraksis har problemet i virkelig-
heden så vidt ses kun foreligget een gang til prøvelse, nemlig i *ASD*
1939 A s. 81 V. Sagen angik en ejendomsejers ansvar for svampe-
angreb på naboens ejendom, opstået ved at fugt var trængt ind hos
naboen fra en vandledning, tilhørende førstnævnte. Det var mellem
de to naboer aftalt, at ejeren af ledningen skulle erstatte enhver ska-
de, denne påførte den andens ejendom. Naboens svampeforsikring
betalte skaden og fik transport på erstatningskravet. Det blev ved
dommen statueret, at svampeangrebet skyldtes utæthed i vandled-
ningen, men da ejeren ikke havde forsømt sin vedligeholdelsespligt,
og da forsikrerens, som retten udtrykte det, ikke trods den meddelte
transport på erstatningskravet kunne gøre andet krav gældende,
end hvad der måtte følge af FAL § 25, og da denne bestemmelse
ikke ansås at hjemle noget retskrav, frifandtes vandledningens ejer.
Dommen forekommer mig rigtig. Når *Drachmann Bentzon og Chri-
stensen* betragter den som en godkendelse af deres synspunkt, er
dette dog næppe givetvis rigtigt, idet man kan opfatte situationen
således, at retten ud fra § 25 har fundet, at der her var grundlag
for at frifinde for et eventuelt regreskrav. Idet vi befinder os inden-
for kontraktsforhold og på et område, hvor mere medkontrahentens
ønske end almindelige præventionshensyn har tilsagt det ubetingede
ansvar, er der efter det tidligere anførte heller intet til hinder for en
sådan lempelse.

Ad det anførte om FAL § 42 må det iøvrigt bemærkes, at det underti-
den kan være vanskeligt at afgøre, om forekomsten af en yderligere for-
sikring bevirker, at reglerne i § 42 skal finde anvendelse ved selskabernes
indbyrdes opgør, eller om fordelingen dem imellem skal ske efter andre
synspunkter, særlig erstatningsretssynspunkter med eventuel hensyntagen

til FAL § 25's lempelsesregel. Problemet foreligger særligt ved *trediemandsforsikringer*, f. eks. i tilfælde hvor reparatører, depositører og transportører tegner forsikring for kundernes gods, samtidig med at kunderne selv har deres værdier forsikret. I de nordiske FAL-forslag af 1921 var det i § 60 a fastsat, at trediemandsforsikringen skulle hæfte *subsidiært* i forhold til egenforsikringen. I de endelige kommissionsudkast og i loven forblev spørgsmålet dog ulovbestemt. Ældre teori, jfr. særlig *Hult* NFT 1933 s. 257 ff samt *N. H. Bache* Assurandøren 1932 s. 159 og *Ussing* Enkelte kontrakter 1946 s. 255—56 holdt på dobbeltforsikringsreglerne. Nyere teori finder dog, at almindelige erstatningsretssynspunkter bør være afgørende, jfr. *Sindballe* Dansk Forsikringsret I s. 167, *Nehammer* UFR 1951 B s. 284 ff og *Hellner* s. 152 ff; man lægger herved vægt på, at trediemandsforsikringen i realiteten må opfattes som en ansvarsforsikring for forsikringstageren (besidderen). Dette er formentlig rigtigt. Det skal her ved yderligere fremhæves, at FAL § 42 er en ren formel ligedelingsnorm, der ikke tillader en mere konkret materiel vurdering af, hvor skaden med størst rimelighed bør placeres. En sådan groft tilskåret og for så vidt principløs regel bør ikke tillægges større anvendelsesområde end fornødent. Retspraksis er ikke tilbøjelig til at give dobbeltforsikringsreglerne råderum, jfr. UFR 1953 s. 754 H, 1953 s. 98 H, 1953 s. 526, der omtales i kapitel III F, 1933 s. 1133 Ø, 1942 s. 551 V og 1939 s. 632 Ø.

KAPITEL III

Anvendelsen af den fakultative lempelsesregel i FAL § 25, 1. stk. 2. pkt.

A. INDLEDENDE BEMÆRKNINGER.

Sammenligner man dansk og norsk ret, der jo er de eneste nordiske systemer, der i § 25 arbejder med en fakultativ lempelsesregel¹, slås man af den uhyre forskel, der er mellem antallet af trykte retsafgørelser om FAL § 25 i de to lande. Mens her i landet afgørelserne er legio, foreligger der i norsk ret alene to afgørelser fra Højesteret om § 25, og ingen af disse ses at have videre principiel betydning². Denne forskel beror foruden på det ubetingede ansvar i Norge for næring og bedrift, der i meget vidt omfang der begrænser lempelsesmulighedens praktiske anvendelighed, på, at regres formentlig i videre omfang søges gennemført i Danmark end i Norge². Grunden hertil er næppe den, at danske selskaber er mere smålige end norske, men muligvis den, at man her i landet mere føler sig forpligtet til og tror på varetagelsen af den almindelige prævention gennem regressen. Denne præventionens varetagelse føles måske også naturligere her i landet, fordi danske selskaber også på andre områder, således med hensyn til motoransvarsforsikringsregressen, som lovgiveren pålægger dem pligt til, står som varetager af præventionen. I Norge gælder der ikke sådan lovpligtig regres. Et forhold, der måske også har en vis betydning, er dette, at dansk ret lempes selve erstatningsansvaret³.

Betragter vi herefter retspraksis vedrørende den danske § 25, bemærkes først, at *hvor lempelse gennemføres, lempes der som alt*

1. Jfr. foran kapitel I, A 3 ved note 19—21.
2. Jfr. *NRT 1935 s. 569 H*, der lempede et ansvar for motorvognsskade, der beroede på culpa-reglen, og *1939 s. 825 H*, der nægtede lempelse ved ansvar for en bådcejler for skade forvoldt trediemand under knæk af bådens uforsvarligt vedligeholdte mast (et mindretal ville lade ansvaret bortfalde), se hertil *Grundt*, 1. udgave s. 300 ff, 2. udgave II s. 66 ff, *Lassen, Smith og Vislie* Erstatning og trygd, s. 309 ff. Enkelte underretsaftørelser foreligger også, jfr. således Autotarifforeningens domssamling (Oslo) II nr. 415 (Oslo byrett) og Rettens gang 1948 s. 7, der begge lempede ansvaret, hvorimod Rettens gang 1948 s. 1922 nægtede ansvarslempelse.
3. Sammenlign herved *Selmer* FAL § 25 — som den er, og som den burde være (Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjon nr. 26), Oslo 1956 s. 8.

overvejende hovedregel fuldstændig. Uagtet lovens ord, der kunne tyde på, at en nedsættelse af ansvaret var hovedreglen, er bortfaldet i praksis så absolut blevet reglen. Nedsættelse er endnu ikke blevet akcepteret i noget højesteretspræjudikat. Hvor landsretten har anerkendt nedsættelse, er det i reglen sket med begrundelse i konkret hensyntagen til den ansvarliges økonomiske forhold eller ringe skyld, jfr. nærmere under G.

Det er ikke helt let at forklare, hvorfor retspraksis har udviklet sig sådan. Retstekniske hensyn, d.v.s. ønsket om så klare retsregler som muligt, der kun lader få alternativer stå åbne i retsanvendelsen, har formentlig været en væsentlig faktor for dette resultat. Resultatet stemmer for så vidt også med de almindelige erstatningsregler, der jo kan siges at være en tilskæring af, hvad friere reale erstatningsretlige overvejelser tilsiger, og har formentlig også vundet almindelig anerkendelse i dansk teori.

Betragter man de bærende hensyn for lempelse, som er knæsat i retspraksis, konstaterer man, at praksis i meget overvejende grad *undgår at bygge på et konkret billighedsskøn.* Derimod søger man at tilpasse domsresultaterne efter mere abstrakte vurderinger, d.v.s. en tilpasning efter et sæt mere eller mindre uddifferentierede normer. Denne udvikling af § 25's praksis må formentlig betegnes som lykkelig, fordi den på en gang formår at tage hensyn til forsikringen som relevant erstatningsretlig faktor, samtidig med at den retlige regulering af ansvarssituationen, som sker i den alm. erstatningsret, bevares, således at navnlig en vis objektivitet for retsresultatet sikres på grundlag af en relativ enkel deduktion ud fra visse anerkendte hensyn, hvorved bl. a. også skabes sikkerhed mod retsafgørelser på grundlag af irrelevante hensyn. De afgørelser, retten herved kommer til at træffe, bliver af væsentlig samme karakter som andre retlige afgørelser, ikke beroende i for stærkt en grad på konkret billighed, og hører derfor også med rette hjemme for et retligt forum.

Ser man på praksis, skal jeg indledningsvis bemærke, at det tidligere omtalte synspunkt om *sikredes interesse* i undladelse af regres, og som spiller en rolle særlig i kontinental ret, *ikke har afspejlet sig på nævneværdig måde* i dansk retspraksis. Måske dette dog hænger sammen med, at selskaberne i disse tilfælde ofte undlader at gennemføre regressen, jfr. herved den ovenfor i kapitel I C omtalte i ansvarsforsikringspolicer forekommende regresansvarsbegrænsningsklausul for forsikringstagerens folk m. v.

Videre bemærkes, at retspraksis kun undtagelsesvis synes at have

taget hensyn til den konkrete forsikrers evne til at bære den foreliggende skade. Der lempes således som alt overvejende hovedregel *i lige stor omfang for aktieselskaber som for gensidige selskaber*⁴. Hvad angår den ansvarlige, viser retspraksis, at hensyntagen til dennes økonomiske evne til at bære det foreliggende ansvar ligeledes er vigende; det bemærkes herved særligt, at en foreliggende ansvarsforsikring for den ansvarlige også kun tillægges sekundær betydning. Med andre ord, retspraksis prøver først ud fra visse *ikke konkret-økonomiske, men mere almen-juridisk betonedede overvejelser* at afgøre, om ansvar bør gennemføres eller ikke. Gennemføres det ikke, bortfalder videre overvejelser om den ansvarliges evne til at bære ansvaret, herunder også, om han er ansvarsforsikret. Mener domstolene, at der uagtet forsikringsdækningen principielt er grundlag for at gennemføre at ansvar, gennemføres det som *hovedregel* også *uden videre hensyntagen til den ansvarliges økonomiske forhold*. Indenfor visse rammer bliver der dog mulighed for, udfra konkret-økonomiske billighedshensyn at lempe ansvaret. Jeg skal senere nærmere dokumentere det her anførte ud fra den foreliggende retspraksis, efter at en redegørelse for de nævnte principalt bærekraftige almene juridiske hensyn er forsøgt. Hvad går disse hensyn da nærmere ud på?

Man må her først rejse spørgsmålet om *skyldgradens* betydning. FAL § 25 arbejder selv med sondringen grov-simpel uagtsomhed og præventionsbehovet, som er af væsensbetydning i nærværende sammenhæng, støtter tilsyneladende også den opfattelse, at hensyntagen til skyldgraden må være dominerende.

Retspraksis viser imidlertid, at der langt fra i alle forhold lægges blot vægt på den konkrete foreliggende skyld.

For at forstå begrundelsen for denne stilling hos praksis, som jeg i mange retninger mener at måtte billige, må man gøre sig klart, at præventionsbehovet og vel behovet overhovedet for at pålægge erstatningsansvar, stiller sig forskelligt i forskellige typer af tilfælde, selv om vi som her alene vil bevæge os inden for culpareglens område. Det er dog klart, at den konkrete skyldgrad inden for visse rammer må tillægges betydning. Kommer vi over i ansvaret efter DL 3-19-2, er det selvsagt klart, at stillingen kan blive en anden,

4. Jfr. dog ASD 1942 A s. 44 (lille lokal hesteforsikring) og UFR 1945 s. 456 Ø (ligeledes hesteforsikring). Mærk også UFR 1937 s. 858 Ø. Jfr. iøvrigt *Drachmann Bentzon og Christensen* kommentar s. 158 note 4 in fine.

både fordi reglen undertiden i sig føles for vidtgående, og fordi præventionshensynet er mindre udtalt.

I det følgende fremstilles og vurderes de forskellige regler, som retspraksis synes at gruppere sig om. Rækkefølgen bliver til en vis grad vilkårlig. Af hensyn til at kunne behandle mere almindelige grupper, efter at have gjort op med specielle tilfælde, vil disse søges fremstillet først.

B. KONTRAKTMÆSSIGT ANSVAR.

Det vil være rimeligt at begynde med tilfældene med ansvar i kontraktforhold. Indenfor disse aftegner der sig dog flere grupper.

1. Fejl af fagmæssig art, udvist under kontraktmæssigt påtaget arbejde.

Indenfor denne gruppe af tilfælde er det en almindelig regel, at ansvaret for arbejdsgiveren ikke lempes, og det hvad enten ansvaret beror på egen eller den underordnedes skyld. Dette følger særligt af følgende højesteretsdomme:

UFR 1941 s. 306 H: Under reparationen af et skib på værft forvoldtes ved fejl begået af værftets folk m. h. t. brugen af et autogensvejsapparat brandskade på skibet. »Under særligt hensyn til at skaden er forvoldt under et værfts udførelse af et kontraktmæssigt overtaget arbejde, under hvilket skibet var overgivet i dets varetægt«, fandtes der ikke grund til lempelse i ansvaret efter FAL § 25, 1. stk., 2. pkt.

UFR 1946 s. 1203 H: Under installationen af nogle radiatorer i en fabrik fandt opsætning ikke sted på tilstrækkelig forsvarlig måde, hvorfor en af radiatorerne faldt ned, og der forårsagedes vandskade i bygningen, for hvilken installationsfirmaet fandtes ansvarlig. »Under hensyn til de nærmere omstændigheder, hvorunder skaden er forvoldt, herunder det kontraktmæssige forhold og beskaffenhed af de begåede fejl« fandt retten ikke grundlag for lempelse af regresansvaret overfor fabrikkens vandskadeforsikrer.

Mærk endvidere:

UFR 1950 s. 854 H: Under transport af nogle vinfade blev den påhængsvogn, hvorpå de var anbragt, stjålet. Vognmanden fandtes ansvarlig for tabet på grund af utilstrækkelig bevogtning. Om lempelsespørgsmålet udtalte højesteret: »Da godset er bortkommet under den af indstævnet i henhold til kontraktmæssig forpligtelse foretagne befordring uden mulig-

hed for ejeren til at føre noget tilsyn med dette findes FAL § 25, 1. stk., 2. punkt ikke at burde komme til anvendelse.«

UFR 1951 s. 782 H: Et parti cykelstyr, der forsendtes fra udlandet til Danmark, fremkom i beskadiget tilstand. Det fandtes godtgjort, at beskadigelsen var sket under omladning ved grænsen, der forestodes af en speidør på modtagerens vegne, og denne fandtes ansvarlig overfor modtagerens transportforsikrer, der havde betalt skaden. Forsikreren forlangte fuld regres mod den ansvarlige under henvisning til, at det drejede sig om ansvar for faglig fejl, og at skaden var sket, mens den ansvarlige havde genstanden i sin besiddelse. Under henvisning hertil fandt retten, at lempelsesreglen i § 25, 1. stk., 2. punkt ikke burde anvendes.

UFR 1953 s. 98 H: En bilreparatørmekaniker forvoldte kaskoskade på bilen under kørslen til udbringelse hos kunden (ejeren). Dennes kaskoforsikring fik tillagt fuld regres mod reparatøren, idet køretøjet dengang skaden indtraf endnu måtte anses for at være »i reparatørens varetægt under udøvelsen af dennes erhverv«.

UFR 1953 s. 748 H: Under en vognmands transport af en maskine væltede den ned ad en vejskrænt sammen med den påhængsvogn, hvorpå den var anbragt, da påhængsvognen slap fra førervognen ved trækstangens knæk. Maskinen beskadiges, og efter det oplyste fandtes det ikke antageligt, at skaden ikke skyldtes fejl eller forsømmelse fra vognmanden eller hans folks side. Erstatningsansvaret overfor maskinens transportforsikring fandtes efter det foreliggende, »derunder navnlig at skaden er indtruffet, mens maskinen i henhold til den indgåede fragtafale befandt sig i indstævntes varetægt« ikke at burde lempes.

UFR 1939 s. 311 H: Mens en linoleumsmontør under et gulvbelægningsarbejde var ved at bestryge gulvet med solution (lim), opstod der eksplosion ved at en i rummet optændt kakkellovn antændte dampene. Både montøren og hans arbejdsgiver ansås skyldige i uagtsomt forhold og deres ansvar overfor brandforsikringen fandtes »under de foreliggende omstændigheder« ikke at burde lempes efter § 25⁵.

Det anførte synspunkt er så vidt ses første gang udtrykkeligt anerkendt i retspraksis ved *ASD 1936 A s. 18 Ø⁰*, der angik en skade opstået ved brand som følge af fejl fra installatørs side under opsætningen af en centralvarmekomfur. Installatøren fandtes ansvarlig for skaden efter culpa-reglen, men retten fandt ikke anledning til at lempe ansvaret »når henvises til hans stilling som fagkyndig«. Dommen havde referens til ansvar efter culpa-reglen, idet opsætningen var foretaget af installatøren personlig. Men også ved ansvar for arbejdsgiveren efter DL 3-19-2 synes reglen i resultatet at stemme med *ASD 1936 A s. 21 Ø*, hvorved bemærkes at

5. I *UFR 1948 s. 1277 H* bortfaldt lempesspørgsmålet, fordi der statueredes grov uagtsomhed.
6. Cfr. tidligere *UFR 1934 s. 420 Ø* om bilmekanikers beskadigelse af kundes bil, tilkortes hen til denne efter værkstedsreparation. Principalens ansvar lempedes fuldt ud efter § 25.

det ofte netop i disse forhold, hvor der er tale om præstation af kontraktmæssig ydelse, er vanskeligt at skille ansvar for egne og underordnedes fejl ud fra hver andre, hvilket dommene i mange tilfælde heller ikke gør. I resultatet med reglen stemmer også UFR 1936 s. 639 Ø og 862 S. og H. 1937 s. 423 Ø samt ASD 1936 A s. 140 Ø og 1940 A s. 105 V. Man kan dog ikke af disse domme slutte, at sætningen allerede hermed kunne anses for anerkendt af retspraksis. Det fremgår allerede af UFR 1936 s. 444 Ø (brandskade under montering af kamin, montagefirmaets ansvar efter DL 3-19-2 lempedes fuldt ud), ASD 1938 A s. 172 V (beslægtet tilfælde), UFR 1938 s. 828 Ø (beskadigelse af bil under reparation) og for højesterets vedkommende af afgørelsen i *UFR 1939 s. 38 H*, der angik svampeskade på et nybygget hus, forårsaget af håndværksmæssige fejl under byggeriet. Hovedentreprenøren og arkitekten droges til ansvar. Østre landsrets og højesterets flertal skønnede, at ansvaret kunne bortfalde i medfør af FAL § 25, 1. stk., 2. punkt. Men i en mindretals udtalelse træder fagfejls-synspunkter klart frem, i det mindretallet (to dommere) ikke ville lempe ansvaret under særlig henvisning til at de indstævnte »erhvervsmæssigt og som fagfolk« har udført arbejdet . . .⁷. Forannævnte højesteretsdom UFR 1939 s. 311 H stemte i resultatet med synspunktet, men først i præmisserne til højesteretsafgørelsen 1941 fik det udtrykkelig anerkendelse.

I litteraturen ses synspunkter første gang accepteret af *Christrup*⁸, hvorimod *Ussing*⁹ ikke ses at have anerkendt synspunktet, førend det var godtaget af højesteret. Det anerkendes nu almindeligt, i hvert fald de lege lata, jfr. *Drachmann Bentzon*¹⁰, *Holm*¹¹ og *Christrup*¹².

På grundlag af den ret omfattende landsrets- og højesteretspraksis, der lægger denne sætning til grund, skal anføres nogle eksempler på dens anvendelse i retspraksis:

1°. *Varers forsvinden under transport*. I disse forhold rettes transportørens pligter ikke blot på det at gennemføre transporten, men også på dennes sikkerhed, således at varen ikke forsvinder under vejs. Sker dette, må transportøren have bevisbyrden for, at det ikke skyldes hans eller hans folks fejl, og gør han ikke det fælles han på fagfejl, jfr. således foruden UFR 1951 s. 782 H, ASD 1951 B s. 90 Ø og UFR 1943 s. 338 S. og H. Se endvidere UFR 1953 s. 942 Ø, hvor lempelse dog delvis fandt sted dels på grund af arbejdsorganets særlige karakter og beskaffenheden af det den påhvilende arbejde, dels på grund af de betydelige økonomiske følger (jfr. iøvrigt om dommen under G 2) samt 1942 s. 551 V. — At transpor-

7. Det er også et spørgsmål om ASD 1940 A s. 102 Ø stemmer med reglen, jfr. *Christrup*, Fuldmægtigen 1949 s. 43.

8. Assurandoren 1937 s. 41 på grundlag af UFR 1937 s. 423 Ø.

9. UFR 1938 B s. 70.

10. TFR 1942 s. 431—32.

11. UFR 1943 B s. 196—97 og 202—03.

12. Fuldmægtigen 1949 s. 42 f.

tøren ifalder fuldt regresansvar kan også støttes — og bliver det i retspraksis — på den betragtning at der foreligger ansvar i varetægtsforhold jfr. nedenfor under 2 og den der omtalte retspraksis. Begrundelsen for højesteretsdommene UFR 1950 s. 854 og 1953 s. 748 H beror i væsentligste grad netop på dette synspunkt¹³. Men det kan være rimeligt, blandt andet for at kunne arbejde med så få kriterier for lempelsesreglens anvendelse som muligt, jfr. herved kapitel V, at gøre sig klart, at disse transportøransvarsdomme fuldt ud kan forklares i lys af fagfejlsreglen.

2°. *Varers eller materiels ødelæggelse under lastning*. Også her gælder på grund af lasterens eller lossereens besiddelsesforhold omvendt bevisbyrde og tilsvarende kan iøvrigt anføres som nævnt under 1°, jfr. den førnævnte UFR 1951 s. 782 H, UFR 1952 s. 828 S. og H. og 1948 s. 1196 S. og H., ASD 1948 A. s. 135 V og ASD 1941 A s. 150 V. Se endvidere UFR 1949 s. 1143 S. og H. Mærk også ASD 1938 B s. 191 V (automobils beskadigelse under transport med kranvogn. Kranvognsejerens ansvar lempedes ikke). Cfr. UFR 1943 s. 347 S. og H., der fremhæver det manglende besiddelsesforhold hos lasteren.

3°. *Brand opstået i forbindelse med udvist uforsigtighed eller benyttelse af uforsvarligt materiel under fagarbejde*. UFR 1941 s. 306 H og 1936 s. 862 S.- og H. (brand på skibsværft), UFR 1939 s. 311 H og ASD 1952 A s. 163 Ø (eksplosionsbrand under arbejde med gulvsolution), UFR 1952 s. 198 Ø og 1942 s. 206 Ø (optøning af vandrør med blæselampe), cfr. dog herved ASD 1949 A s. 100 Ø. Mærk fremdeles UFR 1949 s. 112 H (udryddelse af rotter med kulilteapparat fra hvis bundrist, der var ubeskyttet, der faldt koks ud, der forvoldte brandskade. Lempelse fandt sted, men begrundet i økonomiske hensyn til den ansvarlige og i misforholdet mellem udvist skyld og erstatningskravets størrelse), ASD 1950 A s. 42 Ø (bilbrand under afbrænding af gammel lak med blæselampe), UFR 1951 s. 795 V (afbrænding af gammel dørmaling med blæselampe; lempelse hjemledes fuldtud efter § 25, bl. a. under hensyn til, at afbrændingen var foretaget på fuldt forsvarlig måde, og at tilstedeværelse af det antændte materiale havde været vanskeligt at iagttage udefra), ASD 1955 A s. 15 Ø (brandskade forvoldt under maskinstations benyttelse (korsel) på en landbrugsejendom ved mejetærskning. Ansvar for maskinstationsejeren, der arbejdede fagligt, fandtes ikke at kunne lempes), ASD 1936 A s. 18 Ø (brand forvoldt under opsætning af centralvarmekomfur), (cfr. herved den foran omtalte UFR 1936 s. 444 Ø og ASD 1938 A s. 172 V), UFR 1936 s. 639 Ø (brand opstået i fast ejendom under udrydning af husbukke ved hjælp af stærkt opvarmet luft) cfr. dog UFR 1945 s. 965 (lokomobil til tærskværk, der udledes med betjening forvoldte brandskade på hendes ejendom; lempelse fandt sted) og UFR 1938 s. 828 Ø (automobilbrand under reparatørs arbejde på bilen med svejseapparat).

13. Jfr. herved også *Frost* i TFR 1951 s. 502. Under varetægts-synspunkter kan også UFR 1941 s. 306 H og 1953 s. 98 H henføres. At fagfejlsynspunktet ikke har været lagt til grund i den bag højesteretsafgørelsen af 1950 liggende landsretsdom, der frifinder, er utvivlsomt.

4°. *Dyrlægefejl under operationer af dyr.* ASD 1941 A s. 19 V og 1942 A s. 44 V (i sidste fald støttedes regresansvaret efter præmisserne dog væsentligst på andre vurderinger).

Assistentfejl under kreatur- og husdyrbedækninger ASD 1945 A s. 10 H, 1946 B s. 38 H (mindretallets votum, flertallet ville frifinde på grund af manglende culpa), UFR 1949 s. 444 V, 1944 s. 343 V, ASD 1944 A s. 34 V, 1943 A s. 126 V, 1942 A s. 30 V, 1940 A s. 108 V og UFR 1937 s. 423 Ø. Mærk herved også ASD 1944 A s. 49 V og 1945 A s. 54 V (En smeds beskadigelse af hest under skoning).

5°. *Rudeknusning under en markiseopsætning:* ASD 1944 A s. 100 V; lign. skade som følge af at vandet, der strømmede fra et overrislingsanlæg, havde en for høj temperatur: ASD 1940 A s. 105 V, og under nedtagning af stillads: UFR 1943 s. 405 Ø.

6°. *Anden skade på medkontrahentens gods og ejendom under faglig arbejdes etablering:* UFR 1946 s. 1203 H (vandledningsskade under radiatorophængning), 1943 s. 347 (S.- og H.: skibs beskadigelse under lastning), ASD 1956 A s. 51 Ø (murermester ansvarlig for væltningen af en afskærmningsanordning, der var opsat under et bygningsarbejde, hvorved glasskade opstod).

7°. *Hotelejers ansvar for skade på gæstemotorkøretøjer under portierens indkørsel af køretøjerne i garage:* VLRT 1955 s. 258 V, UFR 1952 s. 1114 Ø og 1941 s. 589 V. I sidste sag lempedes dog til halv erstatningsforpligtelse. Om UFR 1953 s. 517 H se nedenfor.

8°. *Skade forvoldt som følge af, at genstanden ikke har kontraktmæssige egenskaber:* ASD 1936 A s. 140 Ø: automobils beskadigelse på grund af styretøjets mangelfuldhed. U 1953 s. 157 V: En materialhandels levering af svovlblomme af ukontraktmæssig farlig egenskab forvoldte brand hos den gartner, der havde købt det.

9°. I overensstemmelse med reglen er endvidere ASD 1948 B s. 275 Ø: (grusningssselskabs tilsidesættelse af sin pligt til grusning)¹⁴. Se også ASD 1956 A s. 51 Ø (ejeren af et tipvognstog droges til ansvar i anledning af at et vognstog var væltet ned på et skib, som følge af at sporene ikke var tilstrækkeligt rensede. Uagtet at ansvaret beroede på DL 3-19-2, lempedes det ikke).

Den herved i retspraksis knæsatte regel har flere gode grunde for sig. Påtagelser af arbejde i erhvervsøjemed og dermed også risikoen for at forvolde skade er i høj grad beroende på viljesindstillingen eller ønsket hos den, der påtager sig arbejdet. Muligheden for mere hyppig skadeforvoldelse eller spekulation i uforsvarlig teknik er derfor i langt højere grad til stede her end i forhold, der ikke har

14. Denne begrundede dog resultatet med den ansvarlige særlige påhvilende kontraktmæssige forpligtelse, jfr. herom nedenfor under 3.

relation til professionelt arbejdes udførelse¹⁵, hvorfor forsikringsdækning er betænkelig. Hertil kommer det faglige arbejdes større og større praktiske betydning i det moderne samfund. Det er vigtigt, at rimelige sikkerhedsforanstaltninger overalt iagttages i størst muligt omfang, og at arbejdsprocessen udformes så risikoløs som muligt. Muligheden for adfærdsregulering inden for arbejdsprocessen er endvidere utvivlsomt meget større end indenfor andre adfærdsudfoldelser i mennesketilværelsen. Situationsudviklingen i fagligt arbejde er langt mere forudberegnelig og holder sig indenfor helt andre afstukne baner end ellers. Uagtsomheden i arbejdsforhold kan diminueres gennem faglige sikkerhedsforskrifter under arbejdet eller gennem ændring i arbejdsprocessen, opgivelse af uheldige arbejdsredskaber m. v. Præventiv indsats mod skade gennem pålæggelse af ansvar har således sikkert størst mulighed for succes i end udenfor arbejdsforhold, og de her anførte synspunkter fremhæves i større eller mindre grad i anførte domme.

Synspunktet om faren ved spekulation i ikke iagttagelse af fagligt påkrævede sikkerhedsforanstaltninger har formentlig særlig været overvejet i *UFR 1950 s. 686 H*: Ved tøbrud skete der vandskade på en lejers gods i en udlejningsejendom derved, at en vandhane i et værelse andet steds i bygningen, der var ved at blive istandsat, havde stået åben, og afløbet havde været tilstoppet. Husværten fandtes i medfør af DL 3-19-2 ansvarlig, idet hans vicevært havde udvist forsømmelse med hensyn til tilsyn. Værtens ansvar overfor lejerens vandskedeforsikring i henhold til DL 3-19-2 fandtes imidlertid at kunne bortfalde i medfør af FAL § 25, 1. stk., 2. pkt., idet der under de foreliggende omstændigheder ikke findes grundlag for at rejse indvendinger med hensyn til den af ejeren etablerede form for ejendommens administration og drift¹⁶.

For ansvarsidømmelse taler endelig også den betragtning, at ansvaret næppe for den professionelle erhvervsudøver kan siges at indebære den byrde, som ansvaret i almindelighed kan være for skadevoldere, fordi erhvervsudøveren i kraft af de store tals lov kan sprede tabet som en konstant produktionsomkostning, der før eller siden i større eller mindre grad kan overvælttes på produktionsaf-tagerne.

At der foreligger ansvar i kontrakt kan derimod ikke, jfr. under 3, ubetinget være afgørende for at nægte lempelse. Der tales dog under dette litra alene om kontraktmæssigt ansvar.

Synspunktet om ubetinget ansvar for fagfejl er den reale kærne

15. Jfr. herved kapitel II B, 1.

16. Jfr. iøvrigt om denne dom nedenfor under 3 og F 3.

i særreglen i norsk ret om ansvar i næring og drift, men medens reglen i Norge gælder ansvar for fejl overhovedet i sådant forhold, kan det samme ikke antages at være tilfældet i dansk ret. Dette fremgår formentlig navnlig af *UFR 1955 s. 517 H*^{10a} angående en hotelværts ansvar for ansvarsskader forvoldt af hans portier under dennes kørsel med automobil tilhørende en hotelgæst. Uagtet der forelå ansvar i erhverv, lempedes værtens ansvar, der beroede på DL 3-19-2, overfor køretøjets motoransvarsforsikring. Jfr. endvidere den nedenfor under C 1 og 3 nævnte *UFR 1942 s. 333 H*, (garagebrand).

Mærk herved måske også *UFR 1939 s. 58 H*: En værkfører strøg uagtsomt en tændstik i et automobilværksted, hvorved nogle cellulosedampe fra en nærstående malerkrukke antændtes, og en kundes bil led brandskade. Ansvarret bortfaldt efter § 25, da værkførerens forhold ikke var groft uagtsomt, og værkstedsejerens ansvar alene beroede på DL 3-19-2. Dommen er dog fra et tidspunkt, hvor fagfejlreglen måske endnu ikke absolut sikkert var trængt igennem.

Realt må det absolut indrømmes, at kun fejl, der har *referens til den ansvarliges eller hans arbejdsgivers duelighed i sin faglige eller erhvervmæssige virksomhed*, kan siges virkeligt at have krav på præventiv indsats og dermed begrunde regres. Andre fejl af mere sædvanlig dagligdags art, der står i mere eller mindre tilfældig forbindelse med det faglige arbejde, har ikke samme betænkelige karakter; dette gælder i hvert fald ansvar uden kontraktligt islæt. Den videregående norske regel kritiseres da også¹⁷.

I overensstemmelse med en begrænsning af fagfejlreglen som anført er de forannævnte højesteretsdomme i *UFR 1941, 1946, 1950, 1951 og 1953 s. 748 H*, der alle angår egentlige fagfejl. I *UFR 1951 s. 795 V* begrundes frifindelse for ansvar for brandskade forvoldt under fagligt arbejde udtrykkeligt med, at der ikke under arbejdet var udvist faglige fejl.

Imidlertid synes måske højesteret i dommen *UFR 1953 s. 98 H* dog at have indtaget den opfattelse, at der også ved tilsidesættelse af mere accessoriske kontraktsforpligtelse af mindre fagmæssig art kan gælde fuldt ansvar. Dommen, der er refereret ovenfor, angik bilkaskade opstået under bilens transport fra et reparationsværksted, og resultatet fuld ansvarsidømmelse begrundes udtrykkeligt bl. a. med, at

16a. Jfr. iøvrigt om denne dom nedenfor under 2.

17. Jfr. bl. a. foran kapitel I A 3 ved note 22.

skaden er sket under autoreparatørens udøvelse af sit erhverv¹⁸. Landsretten kom derimod eenstemmigt til det modsatte resultat bl. a. under fremhævelse af, at hensynet til erstatningsretlig prævention ikke skønnedes at være af betydning for ansvarets fordeling¹⁹)²⁰). Muligt kan Højesterets resultat godtages ud fra en fagfejlstragning, derved at man kan sige, at det må betragtes som en fagfejl, når en automobilmekaniker ikke på forsvarlig måde fører en kundes bil, hvilket dog synes at være en vid anvendelse af denne regel. Dommens præmisser og resultat forstås dog bedst ud fra den regel, der nu skal omtales:

2. Skade på gods overgivet i erhvervsmæssigt varetægtsforhold.

En sætning, der på basis af retspraksis ligeledes kan fastslås, er den, at varetægthavere i almindelighed ifalder fuldt ansvar ved beskadigelse eller undergang af, hvad der er overgivet dem, når *varetægten finder sted under erhvervs udøvelse og med henblik på udførelsen af et arbejde vedrørende genstanden*. Reglen ses udtrykkeligt anerkendt ved præmisserne til en del af de domme, der allerede har kunnet anføres under 1, således højesteretsdommene i *UFR 1941 s. 306* (brand af skib modtaget til reparation på skibsværft), *1950 s. 854* og *1951 s. 782* (varers forsvinden i transportørs varetægt), *1953 s. 748* (materiels beskadigelse i transportørs varetægt) og *1953 s. 98* (automobils beskadigelse i bilværkstedes varetægt). Derimod anerkendtes synspunktet ikke i *UFR 1939 s. 58 H* (automobils brand på værksted). Udtrykkene varierer lidt i de anerkendende domme. Alle fremdrager varetægtsforholdet i henhold til den kontraktmæssige forpligtelse; *UFR 1953 s. 98* udtaler særligt, at der må foreligge varetægtsforhold under *erhvervsudøvelse*, hvilket også ellers må være forudsat²¹.

18. Jfr. herved også bl. a. VLRT 1955 s. 258 og ASD 1954 A s. 234 Ø.

19. Det må herved dog erkendes, at det blotte erhvervsskademoment ikke har været eneafgørende for Højesteret.

20. Jfr. herved også ASD 1940 A s. 102 Ø. Mærk også UFR 1943 s. 347 S og H.

21. Medens man i *transportforhold* måske kan tvivle på, om lempelse af ansvaret vedrørende varernes beskadigelser eller forsvinden skulle være udelukket, er dette næppe tilfældet for *depotforhold*, hvor den primære forpligtelse utvivlsomt er varernes opbevaring og dermed bevarelse. Om ansvaret for varers bortkomst under depot hos toldvæsenet se ASD 1952 A s. 84 S. og H. At lempelse ikke skete i denne afgørelse fulgte dog allerede af, at FAL § 25 ikke var påberåbt fra toldvæsenets side.

Til støtte for den anførte regel kan endvidere anføres *UFR 1943 s. 338 S. og H. og 1953 s. 942 Ø* (varers forsvinden eller bortkomst under transport²², i hvilken sidste sag ansvaret døg bl. a. af hensyn til de betydelige økonomiske følger nedsattes fra ca. 6.300 kr. til 2.500 kr. Mærk også *ASD 1936 A s. 121 Ø og 1939 A s. 16 Ø* (motorkøretøjs beskadigelse under mekanikers besiddelse og kørsel), *ASD 1950 A s. 42 Ø* (automobils brandbeskadigelse under ophold på reparationsværksted), *ASD 1954 A s. 31 Ø* (automobilværkstedansvar for kaskoskade forvoldt under kørsel med kundebil på værkstedet), *ASD 1954 A s. 234 Ø* (automobilbeskadigelse under udkørsel til kunde fra værksted), samt endelig *UFR 1936 s. 862 og UFR 1943 s. 347 S og H²³*.

Kravet om erhvervsudøvelse fremgår særligt af nogle domme vedrørende lejeforhold, således *UFR 1953 s. 767 H* angående brandskade som følge af lejerens 4-årige søns omgang med tændstikker, hvor ansvaret for drengens moder for utilstrækkeligt tilsyn fandtes at kunne bortfalde, og *UFR 1950 s. 686 H* angående en husværts ansvar overfor lejer for vandskade. Heller ikke ved leje eller lignende med hensyn til løsøreffekter synes reglen at finde anvendelse, jfr. således *ASD 1942 A s. 7 Ø og UFR 1943 s. 1051 Ø*, i hvilke begge tilfælde ansvaret lempedes. Gennem forudsætningen om erhversforhold falder reglen til dels sammen med reglen om ansvar for fagfejl. Sætningen rækker dog videre end denne regel ved at omfatte enhver fejl, der er udvist under besiddelsen, men stiller på den anden side et krav om varetægt. Reglen rækker endvidere kun til at gælde ansvaret for *den overladte genstands bevarelse*, ikke *anden* skade, f. eks. ansvarsskade ved automobil, der er overladt, jfr. således den under 1 nævnte *UFR 1955 s. 517 H*.

Den for disse anførte tilfælde gennemførte ubetingede regres kan ikke begrundes med det formelle, at der for erstatningsansvaret i disse retsforhold almindeligvis antages at gælde en culparegel med omvendt bevisbyrde²⁴, da dette jo ikke i kontraktsforhold principielt hindrer ansvarslempelse. Hvad der har været afgørende for reglens gennembrud, fremgår måske særligt af *UFR 1950 s. 854 H*, jfr. *Frosts* kommentar i *TFR 1951 s. 503*, der særligt fremhæver, at *skadelidte* aflader (den sikrede ejer) *under de foreliggende for-*

22. Mærk herved *UFR 1952 s. 463 S. og H.*, hvor frifindelse fandt sted efter almindelige erstatningsregler.

23. Muligvis kan her også nævnes dommene om hotelejerens ansvar for gæsters motorkøretøjer, jfr. ovenfor under 1, *VLRT 1955 s. 258 V, UFR 1952 s. 1114 Ø og 1941 s. 589 V*.

24. Jfr. *Hurwitz* Tvistemål s. 152. *Ussing Alm.* del s. 132, *Dige Bevis* i kontraktsforhold s. 167 st. Cfr. dog måske for forvaring *DL 5-8-14*.

hold havde været uden mulighed for at føre tilsyn med godset. Det er her klart, at der under disse omstændigheder er skærpet behov for prævention. Betydningen af det anførte accentueres af den typisk fagmæssige karakter, der præger nærværende art skader, som af føder et præventionsbehov, og af en mulig forestilling om, at regressen netop i transportforsikringsforhold må tillægges en vis økonomisk betydning for selskabet. Hertil kommer det yderligere, som særligt fremhæves af Frost, at i disse forhold med ansvar for varetægt, vil ansvaret oftest bero på DL 3—19—2, og lempede man her ansvaret, måtte man principielt gøre det uafhængig af, hvilken skyldgrad den underordnede havde haft, idet det er den almindelige regel i retspraksis ved lempelse efter DL 3—19—2 ikke at lægge vægt på den underordnedes skyldgrad²⁵, en regel man særligt i disse forhold ikke tør anerkende, hvilket også er betænkeligt, særligt i tilfælde, hvor arbejderen har handlet groft uagtsomt.

3. Om ansvar iøvrigt i kontraktsforhold.

Vender vi os herefter til dette spørgsmål i almindelighed, skal det bemærkes, at en del af de under 1 og 2 omtalte domme i deres præmisser fremhæver, at der i sagen har foreligget tilsidesættelse af kontraktlig påtagne forpligtelser, jfr. således bl. a. højesteretsdommene af 1941, 1946 og 1950. Det synes dog ikke på grundlag heraf muligt at kunne slutte noget om kontraktsforhold i almindelighed, da dommene jo står som konkrete afgørelser, og de pågældende udtalelser ikke står almindeligt formulerede, men som led i præmisser, der også fremhæver andre momenter. De reale forhold stiller sig også forskelligt i de forskellige kontraktssituationer. Der må sondres mellem forskellige ansvarsformer. Under 1 og 2 er nogle vigtige ansvarsgrupper trukket frem. Her skal andre grupper omtales.

a. Med hensyn til ansvaret for *positiv opfyldelses* interesse sås det i kapitel II B 1, hvor store betænkeligheder, der her i almindelighed var, for overhovedet at dække interessen forsikringsmæssigt. For så vidt en forsikrers regres i henhold til FAL § 25 overhovedet er praktisk mulig, må man sikkert derfor i almindelighed for *erhvervsdrivende* nægte at lempe ansvar af denne karakter, jfr. således også Frosts²⁶ kommentar til højesteretsdommen af 1950 om transportø-

25. Jfr. under E.

26. Omtalt foran under 2, TFR 1951 s. 503.

rens ansvar for tyveri af transportgods, der fremhæver det rimelige i, at den, der har gjort det til sin næringsvej at befordre gods, endelig bør bære det indtrådte tab. En sådan regel har også den fordel, at den i internationale relationer medfører, at dansk ret kommer i overensstemmelse med udenlandsk ret.

Særlig på grund af den manglende forsikringsmulighed i disse forhold synes kun nogle enkelte domme at have været inde på spørgsmålet.

Mærk således *ASD 1948 B s. 275 Ø* om en husejers overdragelse af sin grusningspligt til et renholdelsesselskab, der svigtede sin arbejdsopgave, hvorfor husejeren ifaldt ansvar overfor en fodgænger, der led skade ved fald. Der fandtes intet grundlag for at lade erstatningspligten bortfalde. Mærk også *UFR 1953 s. 157 V* om en materialhandlers ansvar for brandskade forvoldt ved brug af et leveret kvantum svovlblomme. Lempelse i ansvaret efter *FAL § 25* nægtedes, under henvisning til, at materialhandleren måtte antages at indestå for stoffets rigtige sammensætning. I de fleste tilfælde i retspraksis, hvor ansvaret for mangelfuld ydelse har foreligget i relation til § 25, har det vedrørt ansvar for farlige egenskaber ved den leverede (bearbejdede) kontrakts ydelse, således i realiteten allerede de to nævnte domme. Mærk endvidere herved også den under 1 nævnte *UFR 1946 s. 1203 H*, hvor en mangelfuld opsat radiator faldt ned og forårsagede skade, og lempelse i ansvaret nægtedes, bl. a. under hensyn til, at skaden var forvoldt under kontraktmæssige forhold. Som eksempel på sætningens anerkendelse i retspraksis må endvidere nævnes *ASD 1936 A 140 Ø*, der angik beskadelsen af en nyleveret bil ved påkørsel mod et træ som følge af bremsernes svigten, hvor leverandørens ansvar — selv om det udelukkende hvilede på *DL 3—19—2* — ikke fandtes at burde bortfalde²⁷.

Hvad derimod angår ansvaret til positiv opfyldelse for *ikke-erhvervsdrivende* er betænelighederne ved at tillade lempelse væ-

27. Mærk også *ASD 1936 A s. 121 Ø*, der angik et autoværkstedes ansvar for beskadigelse af kundens automobil efter afhentning under vejs til værkstedet. Dommen betonedes, at værkstedet overfor ejeren af bilen havde forpligtet sig til at tilbagegive bilen i repareret stand og nægter lempelse i ansvaret. Det synes næppe rimeligt at udvide den her omhandlede regel til et tilfælde som det anførte. Påpassningspligten er reelt set accessorisk i forhold til den primære forpligtelse reparationsarbejdet. Reglen om ubetinget ansvar for positiv opfyldelses interesse bør ikke udstrækkes til andet end hovedforpligtelsen, jfr. hvad der allerede tidligere er anført om udnyttelsesfaren, her, under 1 og i kapitel II B, 1.

sentlig mindre, bl. a. fordi en udnyttelse af lempelsesreglen næppe her kan sættes i system, og fordi behovet for ansvarsnedsettelse kan være større, da erstatningsbyrden ikke på samme måde som i erhvervsforhold kan spredes på en større produktion²⁸. Indenfor dette område findes der da også god støtte i retspraksis for, at lempelse kan ske. Det fremgår i særlig grad af retspraksis vedrørende *lejerens svigten af de af dem påtagne forpligtelser til grusning af fortove m. v.* At lempelse i lejrernes ansvar i forhold til husværten har kunnet ske ikraft af FAL § 25 anerkendtes allerede ved landsretsafgørelserne *UFR 1937 s. 593 Ø* og *1942 s. 1165 Ø* samt *ASD 1942 A s. 66 Ø*²⁹, men blev nægtet af landsretten ved *UFR 1951 s. 494 Ø* under henvisning til lejerens kontraktmæssig overtagne forpligtelse. Højesteret ændrede imidlertid afgørelsen og statuerede lempelse uanset det kontraktmæssige ansvar³⁰. Højesteret har dermed på afgørende vis statueret, at erstatningsansvaret for skade opstået som umiddelbar følge af manglende opfyldelse af en på aftale beroende forpligtelse ikke principielt er udelukket fra at kunne lempes, når ansvaret ikke er af erhvervsmæssig art³¹.

b. Hvad endelig angår *andet ansvar* i relation til kontraktmæssige forpligtelser, således særlig ansvar for tilsidesættelse af accessoriske forpligtelser til bevarelse af de eksisterende økonomiske goder, hvorom der afsluttes kontrakt³², som f. eks. lejerens almindelige forpligtelse til vedligeholdelse af det lejede, kan der næppe opstilles nogen særregel om skærpet ansvar i henhold til FAL § 25. Sådanne accessoriske forpligtelser kan dog efter omstændighederne rammes af den under 2 omtalte varetægtsregel, således f. eks. reparatørens ansvar for det overleverede³³, men bør i almindelighed næppe rammes af reglen om ansvar for faglige fejl, selv om der foreligger fagligt aftaleforhold, jfr. således den førnævnte *UFR 1955 s. 517 H.*

At lempelse overhovedet i nævnte slags forhold er godtaget, frem-

28. Jfr. ovenfor under 1.

29. Jfr. herved også *ASD 1937 A s. 85 Ø* om en lejers ansvar efter DL 3-19-2 for en husassistents forvoldelse af vandskade. Ansvaret fandtes i medfør af FAL § 25. 1. stk. at kunne bortfalde.

30. Begrundelsen herfor ses dels i manglende præventiv betænkkelighed — der var udelukkende tale om ansvar efter DL 3-19-2 — dels i, at forsikreren ikke ved ikke at kunne få regres kom til at bære anden risiko end han ved forsikringstegningen havde kunnet regne med. Jfr. om disse to synspunkter nedenfor under henholdsvis F 3 og D.

31. Lejeren drev ganske vist en erhvervsvirksomhed. Men overtagelsen af renholdelsesforpligtelsen skete ikke i erhvervsøjemed, cfr. *ASD 1948 B s. 275 Ø.*

32. Jfr. herved kapitel II B, 1 om regresproblemets praktiske forekomst i disse tilfælde.

33. Jfr. således *UFR 1953 s. 98 H.*

går endvidere af *UFR 1950 s. 686 H* og *1953 s. 767 H*. Begge afgørelser angik ansvarspådragelser i husleje forhold, hvor tilsidesættelse af accessoriske forpligtelser vedrørende benyttelsen af ejendommen havde fundet sted. Faglig svigten forelå næppe. Den første afgørelse angik en ejers ansvar overfor en lejer i henhold til DL 3-19-2 for vandskade som følge af, at en hane ikke var lukket, og den anden en lejers ansvar for manglende tilsyn med 4 $\frac{1}{2}$ -årig søn, der under leg med tændstikker forvoldte brandskade. Ingen af afgørelserne i Højesteret og Landsret tillagde det forhold betydning, at skaden var sket under tilsidesættelse af kontraktmæssige forpligtelser, og i begge afgørelserne lod man ansvaret udfra andre vurderinger bortfalde³⁴. Den ovenfor nævnte afgørelse *UFR 1951 s. 494 H* om en lejers tilsidesættelse af en særlig påtaget renholdelsesforpligtelse kan faktisk også placeres i denne forbindelse, jfr. således også *Frost TFR 1952 s. 322*. Overgangen mellem principale og accessoriske forpligtelser er jo flydende.

Således ikke at tillægge det blotte kontraktmoment betydning for regresansvarets lempelse synes reelt rimeligt, fordi de her omhandlede tilfælde af ansvar i kontrakt jo i virkeligheden er stærkt i slægt med ansvarstilfældene udenfor kontrakt.

C. EN RÆKKE SÆRLIGE ANSVARSTILFÆLDE UDENFOR KONTRAKT, HVOR LEMPELSE AF ERSTATNINGSANSVARET ALMINDELIGVIS IKKE FINDER STED.

Under dette litra skal behandles en række ansvarstilfælde, hvor retspraksis viser, at domstolene — i overvejende grad af præventive grunde — ikke har ønsket, at erstatningsansvaret skal lempes.

1. Ansvar for særlige instrumenter, maskiner og lignende genstande af en vis farlighed.

Ved skader forvoldt af særlige genstande, instrumenter, maskiner m. v. af en vis farlighed er det den almindelige regel i retspraksis, at lempelse efter § 25, 1. stk., 2. punkt ikke finder sted. Reglen harmonerer med, at lempelse for ansvar efter strengere regler end culpa-reglen særlig ved farlig bedriftslignende forhold er udelukket efter § 25³⁵. Forsåvidt angår ansvar i trafikforhold for særlige motor-

34. Jfr. om dommene under E 3 og 2, hvor de efter problemets karakter og dommenes præmisser iøvrigt bør behandles.

35. Jfr. kapitel II A, 2.

redskaber er reglen i overensstemmelse med, at der ved det særlige motoransvar i færdselsloven ikke tillades lempelse. Både mere objektiv begrundede risikohensyn som hensynet til effektiv prævention taler for, at lempelse i disse forhold udelukkes. Den foreliggende domspraksis til illustration af reglen er talrig; dog er det sjældent, at det direkte i præmisserne fremhæves, at der er tale om skadeforvoldelse af genstande m. v. af den her omhandlede karakter.

En række grupper af tilfælde i domspraksis med regres gennemførelse skal nu omtales:

a. *Ansvar for roetog, vejtrømler eller andre motoriserede trafikredskaber, der ikke omfattes af jerbanelovens og færdselslovens særlige ansvarsregler*³⁶:

UFR 1947 s. 250 H: Et stråttækt hus, der var beliggende ca. 8 m fra et roespor nedbrændte som følge af antændelse ved gnister fra et forbipasserende lokomotiv. Roebanens ejer blev ikendt erstatningsansvar, da der under de foreliggende omstændigheder ikke fra banens side fandtes at være udvist en sådan agtpågivenhed som efter virksomhedens karakter måtte udkræves, og der ej fandtes at være anledning til at bringe bestemmelse i FAL § 25, 1. stk., 2. punkt i anvendelse. Tilsvarende *UFR 1939 s. 552 og 558 H.*

UFR 1948 s. 481 H: Et rangerlokomotiv kolliderede med et automobil, hvorved to banefunktionærer dræbtes. Efter at have udbetalt forsørgererstatning til de efterladtes enker søgte automobilansvarsforsikringen regres mod lokomotivejeren, der fandtes ansvarlig for $\frac{1}{3}$ af skaden. Ansvarret, der beroede på almindelige erstatningsregler, idet der ikke procederes på jerbanelovens regler, fandtes ikke at burde lempes efter FAL § 25.

UFR 1949 s. 532 H: Under vejvæsenets arbejde med en damptrømler under et vejarbejde opstod der ild i et ved vejen liggende stråttækt hus. Det ansås for godtgjort, at branden var opstået ved gnister fra trømlen; idet det måtte antages, at de for damptrømler særlig foreskrevne forsigtighedsforanstaltninger ikke var iagttaget, hvilket efter det oplyste i særlig grad var påkrævet, fandtes vejvæsenet ansvarligt, og ansvarret fandtes ikke at burde bortfalde i medfør af FAL § 25, 1. stk., 2. punkt.

UFR 1954 s. 689 H: En jernbanecoverskæring udbedredes af vejvæsenet ved hjælp af en vejtrømler, der kørte ind på skinnerne, men her gik i stå og derved påkørtes af et tog. Vejvæsenet fandtes ansvarlig for den jernbanen tilføjede skade, uden at der tillagdes banen noget medansvar. Under de foreliggende omstændigheder fandtes der ikke at være anledning til at bringe FAL § 25, 1. stk., 2. punkt i anvendelse.

Af de to vejtrømlerdomme angik den første, som det ses, ansvar for gnistskade, mens den anden vedrørte mangler ved kørefærdigheden.

36. For sådanne indretninger gælder almindelige erstatningsregler. Ansvar uden culpa kan ikke antages at gælde her, jfr. således *UFR 1951 s. 284 H.*

Mærk endvidere ASD 1935 s. 57 V (mergeltog forvolder gnistskade), UFR 1936 s. 122 V (traktor forvolder brandskade), ASD 1939 A s. 47 Ø tipvognstog forvolder gnistskade), 1940 A s. 18 Ø (tilsvarende afgørelse), UFR 1945 s. 990 Ø (påkørsel af rangertog), ASD 1947 A s. 79 V (krans påkørsel af lastvogn under rangering), 1952 A s. 182 Ø (traktors påkørsel af tog), den i DFT 1954—55 s. 235 nævnte Ø X. afd. af 24. januar 1955 (brandskade forvoldt under maskinstations benyttelse på en landbrugs-ejendom til mejetærskning. Ansvar for maskinstationsejeren, der var fagligt, fandtes ikke at kunne lempes, ASD 1956 A s. 51 Ø (ansvaret for ejeren af et tipvognstog, der væltede af sporet og derved forvoldte skade nægtede lempet) og ASD 1946 A s. 26 Ø (en gårdejer fandtes ansvarlig for skade påført hest af elektrisk ledning, der var nedfaldende som følge af folkenes træfældning). Lempelse har derimod fundet sted i UFR 1938 s. 662 Ø (damplokomobils brandforvoldelse), ASD 1940 A s. 39 Ø (skade under rangering af jernbanevogne med lastmotorvogn), UFR 1945 s. 965 V (lokomobils brandskadeforvoldelse. Lempelse i ansvaret fandt sted, bl. a. fordi lokomotivet befandt sig på den pågældende ejendom ifølge brandlidtes anmodning), ASD 1951 A s. 10 V (brandskade forvoldt ved brug af defekt traktor), ASD 1938 A s. 141 V (sammenstød mellem automobil og kommunal fejmaskine. Ansvar på begge sider, kommunes ansvar lempedes helt, da det alene beroede på DL 3—19—2).

b. *Skade ved fejlmanøver af kraner og lignende:*

UFR 1952 s. 1084 Ø (skade ved uforsvarlig førsel af hulgrabbe på en kran), ASD 1937 A s. 148 V (uforsvarlig placering af kran forvoldte skade på skib, der ville gå til kaj), cfr. UFR 1943 s. 347 S og H (skade på skibsdæk ved uforsvarlig brug af lossegrabbe). Mærk endvidere forudsætningsvis UFR 1949 s. 112 H (brandskade forvoldt ved brugen af et rotteudryddelsesapparat), der omtales under G.

c. *Skade ved brug af motorkøretøjer, hvor ejer eller lejer alene hæfter for skaden efter almindelige erstatningsregler:*

UFR 1943 s. 366 V (arbejdsdreng, der stod på en lastautomobil faldt af ved førerens uagtsomme optræden. Førerens erstatningspligt fandtes ikke at burde lempes), ASD 1938 B s. 191 V (automobils beskadigelse ved opkørsel i kranvogn, der trak den. Opkørslen skyldtes uforsvarlig kørsel fra kranvognsførerens side. Resultatet i denne dom kan dog også støttes på manglende forsvarligt fagligt arbejde i kontraktforhold, jfr. herved B 1).

For så vidt der er tale om skader forårsaget af (ekstraordinære) genstande i trafik, foreligger der som nævnt sikkert indflydelser i resultatet fra reglerne om ansvar efter de skærpede regler i færdselslovens § 65. Kommer man udenfor trafikforhold, må man for at statuere fuldt ansvar kræve farlighed af en vis større grad ved genstanden. Dette fremgår særlig af UFR 1942 s. 332 H, der angik

brandskade under rensning af gasgenerator på lastbil, der henstod i garage. Ansvar for herfor fandtes at påhvile den ene ejer, der havde forestået rensningen, men under hensyn til omstændighederne ved dennes udførelse fandtes hans ansvar i medfør af FAL § 25, 1. stk., 2. punkt at kunne bortfalde.

Men foreligger en vis stærkere farlighed lempes ansvaret ikke, jfr. således UFR 1953 s. 503 H: I sagen havde en smedemester for en gårdejer på dennes gårdsplads opstillet et elektrisk pumpeværk, hvis tandhjulsdrev ikke var forsynet med lovmæssige beskyttelsesforanstaltninger. En dreng fik sin hånd ind mellem tandhjulene og kom til skade, og ansvaret fandtes at måtte bæres af smedemester og gårdejer med halvdelen af hver. Efter de foreliggende omstændigheder fandtes lempelse i smedemesterens ansvar ikke at burde finde sted i medfør af § 25³⁷.

2. *Ansvar for at varige indretninger ikke holdes i forsvarlig stand, eller for at uforsvarlige tilstande af en vis varighed etableres.*

Som hovedeksempel på, at retspraksis i disse tilfælde ikke lempes ansvaret efter § 25, nævnes traditionelt³⁸ UFR 1945, s. 456 H:

En boelsmand kørte ind med sin hestevogn på en gårdejers brolagte gårdsplads, hvor den ene hest trådte op på et ikke tilstrækkeligt bærekraftigt brøddæksel og faldt igennem, hvorved den kom til skade. 5 dommere ud af 9 ialt fandt, at gårdejeren måtte være ansvarlig efter almindelige erstatningsregler. Det var under sagen oplyst, at gårdejeren havde tegnet ansvarsforsikring. 4 af de angivne 5 dommere, fandt, at lempelse efter § 25 under de foreliggende omstændigheder ikke burde ske. Den sidste af de nævnte 5 dommere tilsluttede sig dette i resultatet, men under henvisning til karakteren af det hos den ansvarlige udviste forhold.

Præmisserne til dommen er meget kortfattede og nogen udtrykkelig fremhævelse af, at der i sagen forelå ansvar for uforsvarlig vedligeholdelse af en varig fast indretning er ikke sket. Af den i begrundelsen for ansvaret dissentierende dommers udtalelse om forholdets karakter kunne man fristes til at tro, at ansvarsforsikringen havde været tillagt væsensbetydning for flertallet, hvilket sidste dog ikke stemmer med retspraksis iøvrigt, hvorom nærmere siden.

Mere udtalt har synspunktet om ubetinget ansvar for uforsvar-

37. Mærk også ASD 1951 A s. 74 Ø (14årig drengs afbrænding af lynkineser på en vinduesbænk nytårsaften. Ikke anledning til at lempe erstatningsansvaret).

38. Jfr. *Christrup Fuldmægtigen* 1949 s. 44, *Ussing Forhandlingerne* på 18. nordiske juristmøde, København 1948 bilag 6, s. 36 og *H. H. Holm*, UFR 1943 B s. 201—02.

lig vedligeholdelse af fast varig indretning været fremme i landsretspraksis, således navnlig i følgende afgørelser:

ASD 1956 A s. 186: En gårdejer fandtes ansvarlig for nogle færdselsuheld på en kommunevej i anledning af fedtet vejbane som følge af, at gårdejeren havde ført en mængde jord ud på vejen under borttransport af roer fra marken. Idet der forelå undladelse af pligtsmæssige afværgeforanstaltninger, fandtes ansvaret ikke at kunne lempes.

UFR 1945 s. 407 Ø: Tyr brød ud af uforsvarligt indrettet hegn og forvoldte skade på jernbane. Hegnet havde været uforsvarligt hele den pågældende sommer. Under henvisning til hegnets mangler fandt retten ikke anledning til at lade tyreejerens erstatningsansvar bortfalde efter § 25.

ASD 1950 A s. 163 V, og 1951 B s. 59 V: beslægtede afgørelser.

UFR 1947 s. 363 Ø: Skade fremkaldt ved et råddent træes vælten. Ansvaret for ejeren af træet, der opgjordes til 5000 kr., nedsattes til 1000 kr. under hensyn til den ringe skyld.

ASD 1947 A s. 85 V: Et vandværk idømtes erstatningsansvar overfor en hoppeejer i anledning af den skade, der var overgået hoppen ved dennes fald gennem dækslet på en af vandværkets brønde, der ikke var holdt i forsvarligt stand. Der fandtes ikke grundlag for at lempe ansvaret i medfør af FAL § 25.

UFR 1937 s. 829 Ø: En af en murermester ved et nybyggeri opstillet byggelevator væltede under en storm og forvoldte skade, bl. a. fordi en af bardunerne, der holdt elevatoren, var blevet skåret over af tømmerfolk, der arbejdede på byggepladsen. Både murer- og tømmermesteren fandtes ansvarlige. Murermesterens ansvar lempedes ikke, da det beroede på tilsidesættelse af mesterens tilsynspligt med hensyn til elevatoren.

UFR 1937 s. 974 Ø: En entreprenør havde som led i gadearbejde foretaget nogle opgravninger i gaden. En droske passerede over nogle tildækninger, der var lagt herover, men da tildækningen ikke var tilstrækkelig jævn, hoppede køretøjet og en deri værende passager kom til skade. Entreprenøren fandtes ansvarlig uden grundlag for ansvarets lempelse efter § 25.

ASD 1942 A s. 27 Ø: En automobil led skade ved, at en af et ingeniørfirma til brug under udførelse af et arbejde opført bro brød sammen, da køretøjet kørte over den. Brokonstruktionen fandtes uforsvarlig, og under de foreliggende omstændigheder var der intet grundlag for ansvarslempe.

ASD 1937 A s. 188 Ø: Et motorkøretøj blev beskadiget ved kørsel over en rejseport, der var utilstrækkelig til at bære bilens vægt. Portejeren pålagdes ansvar, som der ikke fandtes grundlag til at lempe, idet den nedenunderværende grav, der ikke længere benyttedes, kunne være opfyldt og faren ved overkørsel fjernet.

ASD 1936 A s. 178 V: En hestevogns nedstyrtten gennem dæksel til en nedenunder anbragt oliebeholder. Ansvaret lempedes ikke³⁹.

39. I denne sag var det dog udtrykkeligt oplyst, at ejeren særlig måtte anses at være opfordret til vedligeholdelse af dækslet, idet dette tidligere var blevet påkort.

ASD 1953 A s. 151 Ø: Ansvar pålagt en skovejer for manglende ryddelig- holdelse omkring en jernbancoverskæring, hvilket forårsagede sammenstød mellem et tog og skovforpagterens traktor. Der skønnedes ikke grundlag for at lempe ansvaret.

ASD 1935 A s. 60 V: Gnister fra et savværks skorsten forvoldte skade. Ansvaret fandtes ikke at burde lempes. Lempelse fandt derimod sted i UFR 1938 s. 830 Ø (bygningsbrand under bilreparation og ASD 1951 B s. 278 V (skorstensvæltning)⁴¹.

I de domme, der her er fremdraget, er ansvaret blevet gennemført uanset, om det beroede på culpereglen eller DL 3-19-2. I teo- rien har særlig *Ussing*⁴² og *Strahl*⁴³ gjort sig til talsmand for et skærpet ansvar i disse tilfælde, således at lempelse ikke finder sted. Men det er dog et spørgsmål, om en sådan regel, som retspraksis her formentlig har knæsat, er tilstrækkeligt præventivt begrundet. I hvert fald er det et spørgsmål, om man bør anerkende den an- givne særregel, hvis man i almindelighed anerkender, at regresan- svaret ikke bør lempes ved ansvaret for faglige fejl og heller ikke ved grov (eller simpel betydelig) uagtsomhed⁴⁴. Denne sidste regel, der jfr. straks nedenfor, formentlig også må anerkendes i forhold uden for kontrakt, dækker dog næppe den før omtalte højesterets- dom om brønddækslet. Om dommen iøvrigt realt er rigtig, er et spørgsmål. Gårdejerens forhold var næppe i sagen særligt dadel- værdigt. Det fremgår af den omstændighed, at 4 dommere ikke fandt grundlag for at statuere et retsstridigt forhold.

3. Ansvar for uforsvarligt forhold af fagmæssig art.

Reglen om ikke-lempelse i tilfælde af ansvar for faglige fejl må formentlig gælde foruden i kontrakt også udenfor kontraktforhold. Begrundelsen for det ubetingede ansvar ligger jo ikke så meget i netop selve det kontraktmæssige forhold som i den omstændig- hed, at det må forlanges, at fagligt arbejde udføres forsvarligt, og dette gælder i princippet, hvad enten der påføres medkontra- henten eller trediemand skade. Muligheden for præventionens succes er formentlig den samme udenfor som i kontrakt, muligheden for utilbørlig udnyttelse af en billig og mindre forsvarlig fremgangs-

41. I sagen var det endog udtrykkeligt oplyst, at skorstensrøret tidligere var væltet.

42. Jfr. betænkning s. 47.

43. Jfr. betænkning s. 89 ff.

44. Jfr. under E 3.

måde og tilrettelæggelse vedrørende arbejdet gælder ligeledes principielt også uden for kontraktsforhold. Hvad angår stillingen i retspraksis, må det anføres, at mange af de domme, der foran er refereret under nr. 1 og 2, i virkeligheden også dækker denne regel, idet genstande og varige faste indretninger af en vis farekarakter netop ofte udnyttes i fagligt arbejde og idet deres benyttelse i en uforsvarlig tilstand ofte kan karakteriseres som en faglig fejl, jfr. således højesteretsdommene fra 1947, 1949 og 1954 om benyttelse af tipvognslokomotiver og vejtrømler uden forsvarlig gnistfanger eller med manglende manøvreedygtighed, samt dommene om fejlmanøvrering af kraner og om benyttelsen af uforsvarligt indrettede maskiner, jfr. således særlig *UFR 1953, s. 503 H.*

Men også mere rene tilfælde af ansvar overfor trediemand under fagligt arbejde foreligger formentlig i retspraksis.

ASD 1954 A s. 109 V: Hesten, der var forspændt en af en landmand ført hestevogn løb løbsk og forvoldte skade på en automobil som følge af at enspændertøjet skiltes fra vognen ved at nagelbolten faldt ud. Der var formentligt ikke anvendt værktøj ved fastskruningen, hvilket fandtes uforsvarligt, således at ansvaret for landmanden, der ikke forinden uheldet havde foretaget eftersyn af bolten, ikke fandtes kunne bortfalde efter § 25.

ASD 1949 A, s. 76 Ø: En hestekusk efterlod et hestekøretøj foran en jernbanestation, uden at løse skaglerne eller at binde linen fast til vognstangen, hvilket havde til følge, at hesten pludselig løb løbsk og påkørte et automobil. Kusken fandtes ansvarlig og der fandtes ikke grundlag på grund af forholdets beskaffenhed for at lempe ansvaret, uagtet dette ikke var groft uagtsomt. — Lignende afgørelse i *UFR 1948, s. 277 Ø.*

UFR 1945 s. 990 Ø: Et rangerlokomotiv påkørtes af en bil som følge af, at der for sent var skiftet spor. Retten fandt ikke anledning til at lempe ansvaret.

ASD 1946 A, s. 26 Ø: Under en træfældning på en gård blev nogle elektriske ledninger nedrevet, hvilket havde til følge, at anden mands hest blev dræbt, da den rørte ledningen. Gårdejerens ansvar fandtes ikke at kunne lempes.

ASD 1941 A, s. 44 V: En bugserbåd blev beskadiget i et havnebassin ved påsejling mod en fritflydende bolværkspæl, der var udlagt i bassinet, men uforsvarligt fortøjet af den entreprenør, der stod overfor at skulle udføre et bolværksarbejde. Ansvarslempelse efter § 25 nægtedes under henvisning til entreprenørens manglende agtpågivenhed og til den derved opståede risiko for skibsfarten.

Efter den gældende retspraksis rækker reglen om fagfejl ikke så langt, at reglen om ansvar for skade ved farlige genstande eller varige faste indretninger gøres betydningsløs. Nægtelse af ansvars-

lempelse i disse tilfælde forudsætter, jfr. bl. a. den ovennævnte højesteretsdom af 1945, jo ikke, at normer af fagmæssig art er svigtet. Kravet om tilsidesættelse af faglige normer holdes formentlig ret strengt. Dette fremgår af flere højesteretsafgørelser, jfr. således UFR 1942, s. 332 H, og 1956, s. 215 H.

UFR 1942, s. 332 H: Sagen, der også omtales under 1, angik en garagebrand opstået som følge af uforsvarlig fremgangsmåde ved rensning af generatoren på en lastbil, der henstod i sin garage. Rensningen var foretaget af den ene af de to vognmænd, som ejede køretøjet. Det var oplyst, at ejerne kun havde haft generatoren påmonteret i nogle måneder, og at den fremgangsmåde, der var benyttet i skadetilfældet, jævnligt havde været benyttet tidligere uden uheldige følger. Ansvarer, der ikke fandtes at bero på grov uagtsomhed, skønnedes at kunne bortfalde. — Dommen synes rimelig. Nogen svigten i professionelt erhverv forelå ikke. Der var næppe heller tale om ansvar for varige indretninger, eller om at genstanden var ekstraordinær farlig, jfr. herved bl. a., at der ikke forelå skade i trafik.

UFR 1956, s. 215 H: To drenge på 9 og 11 år fjernede sig i ca. 4 timer fra et skolehjem for vanskelige børn, hvor de var anbragt, uden at deres bortgang bemærkedes, og stak ild i noget hø, der henlå på en landejendom, hvilket forårsagede dennes delvise nedbrænding. 4 højesteretsdommere fandt, særlig under hensyn til, at den ene af drengene havde foretaget ildspåsættelser, at tilsynet ikke var tilstrækkeligt, og at hjemmet derfor havde pådraget sig ansvaret. Dette lå på linie med, hvad Vestre landsret havde antaget. Men medens Vestre landsret under hensyn til, at det ansvarpådragende forhold udgjorde en forsømmelse af en særlig tilsynspligt, som henhørte under hjemmets opgave og virksomhed og at lempelse efter FAL § 25 herefter ikke kunne ske, jfr. herved den lige gennemgæede regel i det foregående herom, og på linie hermed det beslægtede tilfælde UFR 1955, s. 336 Ø, fandt 3 ud af de 4 nævnte højesteretsdommere, at erstatningsansvaret kunne lempes efter § 25, mens den sidste dommer påstod vestre landsretsdommen stadfæstet i henhold til dens grunde. — Ved disse 4 dommers vota er der næppe taget afstand fra reglen om ubetinget ansvar for skade ved fejl i faglige forhold, men dommernes udtalelser må formentlig opfattes således, at man ikke fandt den foreliggende forsømmelse som værende af faglig art. Om der herefter kan lempes i ansvaret efter § 25, beror på, at der foreligger ansvar efter DL 3-19-2, og på graden af den udviste culpa, om hvilken dog en nærmere vurdering savnes.

Iøvrigt bemærkes om dommen, at en femte dommer mente, at måtte statuere ansvar ikke på grundlag af udvist forsømmelighed ved tilsyn eller personaleansættelse, men udfra synspunktet, at skolen måtte bære den særlige risiko, beboerne i hjemmets nærmeste omegn udsattes for ved at skolen som et eksperiment lod de meget alvorligt karaktervanskelige børn opdrages under frie forhold, under hvilke omstændigheder han ikke fandt, at ansvaret burde lempes efter FAL § 25. Denne betragtning ligger

på linie med den under 1) antagne regel om ansvar for indretninger af en vis farlighed.

Sagens udfald ved Højesteret blev, at skolehjemmet frifandtes, idet de tre førstnævnte dommere gik på linie med 4 andre dommere, der ikke fandt, at der overhovedet forelå noget ansvarsgrundlag for skolen.

4. *Ansvar for veje m. v.*

Med hensyn til ansvaret for vejes manglende vedligeholdelse eller renholdelse, uforsvarlige belysning eller henlæggelse af arbejdsredskaber, grusbunker m. v., placering af hellefyr eller andre færdselsanordninger på vejbanen eller uforsvarlige afmærkninger ved reparationsarbejder m. v. findes ingen højesteretsdom, der klart tager stilling til spørgsmålet om, hvorvidt ansvaret her i almindelighed bør gennemføres eller ikke. Den eneste højesteretsdom⁴⁵, der findes om emnet, er *UFR 1940, s. 462*.

Sagen angik en bils tilskadekomst ved påkørsel på en amtslandevej af et vejtræ som følge af, at bilen måtte svinge udenom en grusdyng, der lå for langt ude på vejen. Mens landsretten udtalte, at ansvarsnedsettelse ikke burde ske, udtalte højesteret sig i sine præmisser intet om § 25's anvendelse, men blot, at ansvaret måtte nedsættes til halvdelen på grund af egen skyld hos automobilføreren.

Mest oplysende er *ASD 1936 A s. 235 V*, der angik beskadigelsen af et automobil, da dette kørte over en af amtsvejvæsenet anvist interimistisk stenkiste (bro) over en bæk, idet overliggerstenen knækkede under bilens fremkørsel, således at bilens baghjul gik ned gennem broen. Vejvæsenet fandtes ansvarlig og det udtaltes i dommen, at retten efter sagens samtlige omstændigheder herunder, at skaden skyldtes *den mangelfulde tilstand ved en offentlig vej*, ikke fandt anledning til at lempe ansvaret. Tilsvarende i faktum (reparationsarbejde) og i resultatet er *UFR 1937, s. 974 Ø*, hvis begrundelse dog ikke er særlig indholdsrig.

Mærk endvidere: *ASD 1941 A, s. 111 Ø*: Billsammenstød som følge af manglende snekastning efter det gældende snekasterregulativs regler. Der fandtes ikke anledning til at lempe kommunens ansvar.

ASD 1954 FA s. 133 Ø: Vejvæsenets ansvar for beskadigelser af et automobil under en træfældning i vejen lempedes ikke⁴⁶.

45. I *UFR 1949 s. 605 H* (vedrørende en kommunes ansvar for uforsvarlig placering af lygtepæl) blev *FAL § 25* ikke påberåbt.

46. *FAL § 25* blev endvidere påberåbt i *UFR 1952 s. 204 Ø* (vedrørende ansvaret for en lyskurves manglende funktion), men da forsikringen ikke dækkede den pågældende skade, bortfaldt spørgsmålet om § 25's anvendelse.

VLRT 1956 s. 77 (ASD 1955 B s. 278): Under kørsel ad Vesterbro i Ålborg påkørte A en stenobelisk, der var anbragt på hjørnet af et fundament til et midt i gaden anbragt monument, og som ragede ca. 29 cm udenfor fundamentet. Kommunen fandtes ansvarlig herfor, uden at FAL § 25, 1. stk. fandtes at kunne bringes i anvendelse.

På den anden side findes også domme, der lempet ansvaret for vejvæsenet, jfr. således utrykt Ø af 8. december 1952⁴⁷:

En bil led skade ved påkørsel, efter at chaufføren havde mistet herredømmet over vognen ved fremkørsel over en uafmærket og ubelyst tjærebunke; der fandtes ikke tilstrækkelig anledning til at gennemføre regresansvaret.

Hvad angår en real analyse af spørgsmålet vedrørende veje, synes navnlig to synspunkter at være af betydning. Vejdrift synes principielt at måtte betragtes ud fra synspunktet faglig eller professionel virksomhed. Oftest forestås driften af kommunale myndigheder. Ud fra de forannævnte synspunkter om præventionens særlige betydning i fagforhold synes ansvarslempelse formentlig ikke at burde ske, hvilket også støttes af den alvor og interesse, der lægges for dagen med hensyn til at begrænse trafikskader, bl. a. gennem skærpede ansvarsregler i færdselsloven og afskæringen af mulighed for regreslempelse. Overfor fagfejlssystemet må det imidlertid fremholdes, at vejdrift formentlig i første række må antages at ske i de trafikerendes og ikke i vejejernes interesse, hvorfor veje kommer til at stå i et lidt andet lys end almindelig erhvervsudøvelse. Alt i alt tror jeg dog ikke, at dette sidste bliver afgørende. Der bør ikke opstilles flere særregler end nødvendigt. De trafikerende motorkøretøjer kan med en vis ret hævde, at de gennem skatter og afgifter i forvejen i væsentlig grad finansierer vejbygning og vedligeholdelse, og at et egentlig interessesynspunkt næppe kan anlægges inden for sådanne offentlig betonedede opgaver, som vejvæsen er. Endvidere er jo præventionsbehovet lige stærkt til stede.

Tendensen bør derfor formentlig være, at ansvar for veje betragtes ud fra samme synspunkter som ansvar i fagligt arbejde. En endelig løsning af spørgsmålet må dog ske i samklang med de i almindelighed gældende regler for regreslempelse med hensyn til offentlige myndigheders ansvar, hvorom straks nedenfor.

5. Ansvar for dyr.

Med hensyn til ansvaret for husdyr m. v., hvor lempelse efter FAL § 25 måtte være mulig, kunne man spørge, om retspraksis ikke her

47. Refereret i DFT 1954—55 s. 23.

burde gennemføre et ubetinget ansvar enten ud fra synspunktet til-sidesættelse af faglige regler, for eksempel parkeringsregler for heste-køretøjer eller manglende vedligeholdelse af varige indretninger for eksempel uforsvarligt hegn omkring en fenne, eller ud fra syns-punktet objekternes noget ekstraordinære karakter, hvilket sidste synspunkt i realiteten ville omfatte alle skader forvoldt af dyr.

Den foreliggende retspraksis vedr. dyr har imidlertid næppe anerkendt noget af disse synspunkter som bindende, hvorimod praksis tegner sig omkring en sondring mellem ansvar beroende på simpel uagtsomhed og ansvar i medfør af DL 3—19—2. I første tilfælde er det praktisk talt den udelukkende regel, at ansvaret ikke lempes, mens det i sidste tilfælde er hovedreglen, at ansvaret lempes, jfr. herved *Drachmann Bentzon og Christensen*⁴⁸. Herved er dog alene taget stilling til tilfælde, hvor dyret ikke optræder som trafikredskab, og skaden må anses som forårsaget af dyret selv og ikke som følge af fejlstyring af menneskelig hånd, hvorom må henvises til nedenfor under E om skade i trafikforhold.

Hvad angår ansvaret for simpel uagtsomhed, er lempelse nægtet i til-fælde af skade opstået i forbindelse med uforsvarlig indhegning, jfr. såle-des ASD 1951 B s. 59 V, 1950 A s. 163 V, hvor udbrud dog også tid-ligere var sket, hvorfor skyldgraden var større, se herved også ASD 1937 A s. 55 V og 136 V, UFR 1948 s. 887 V, 1945 s. 407 V, ASD 1940 A s. 29 V og 35 V samt iøvrigt for uforsvarligt fremdrift af dyr over lande-vej, ASD 1956 A s. 129 V og 1955 A s. 193 V og for løsgående dyr ASD 1955 A s. 234 V, 1945 A s. 44 V, 1944 A s. 42 V, 1937 A s. 38 V og 1936 A s. 196 V. I den noget ældre afgørelse ASD 1935 A s. 175 Ø har lempelse af ansvaret fundet sted. Lempelse fandt endvidere sted i ASD 1952 A s. 5 V u. henv. t., at den udviste uagtsomhed ikke fandtes at være grov. Lempelse er derimod nægtet i tilfælde af skade som følge af løbsk kørsel ved uforsvarlig parkering jfr. ASD 1949 A s. 76 Ø, UFR 1948 s. 277 Ø, 1941 s. 989 V⁴⁹, ASD 1934 s. 328 V. I tilfældet ASD 1936 A s. 56 Ø har lempelse fundet sted, men værdien af afgørelsen der er af ældre dato, er vel begrænset. Bortset fra den førnævnte ASD 1952 A s. 5 V er 1943 A s. 57 V den eneste afgørelse af nyere dato, hvori lempelse har fundet sted. I den foreliggende sag forblev det imidlertid uafgjort, om der var tale om ansvar alene efter DL 3—19—2, eller om også ansvaret for gårdejeren også beroede på culpareglen, og den begåede fejl havde ikke heller her specifik relation til de normer, der må iagttages ved dyrehold, idet det ansvarspådragende forhold bestod i, at en tjenestekarl fejlagtig havde lukket nogle heste ind i en anden mands fenne i stedet for i sin principals.

48. Kommentar s. 161 note 8.

49. I sidste tilfælde begrundedes dog den manglende lempelse med, at ansvarsforsikring var tegnet for kusken.

Hviler ansvaret derimod udelukkende på DL 3—19—2 lempes ansvaret som nævnt oftest, jfr. således særlig *UFR 1954 s. 639 H*: En tjenestekarler trak 10 sammenkoblede køer over en jernbaneoverskæring. De bageste køer påkørtes af et motortog. Mens der fra jernbanens side fandtes at være udvist fornøden agtpågivenhed, fandtes tjenestekarleren at have handlet uagtsomt og dennes principal fandtes at være ansvarlig i medfør af DL 3—19—2. Ansvaret lempedes dog efter § 25 både af lands- og højestere, idet ansvaret alene fandtes at hvile på DL 3—19—2. Jfr. tilsvarende afgørelse i ASD 1943 A s. 57 V (omtalt ovenfor), 1940 A s. 41 V (uforsvarlig indhegning. Det fremhæves, at arbejdsgiveren selv ikke havde udvist uforsvarligt forhold), 1936 A s. 159 Ø (automobilskade forvoldt af en plag, der var løbet ud på landevej gennem et åbent led), cfr. derimod ASD 1942 A s. 59 V og 108 V (skade i færdsel forårsaget af løsgående dyr).

Ansvaret for husdyr m. v. indtager således en mellemgruppe mellem de helt almindelige ansvarstilfælde udenfor kontrakt, som nedenfor under E skal omtales, og de nævnte kvalificerede ansvarstilfælde. Praxis ligger dog ikke ganske fast, og Højesteret har ikke udtalt sig endnu. Ud fra præventive hensyn er det forståeligt, at praksis skelner mellem DL 3-19-2 og culpa ansvar. Men den her angivne forskelsbehandling af culpa og DL 3—19—2-ansvaret kendes ikke ellers, og er derfor for så vidt bemærkelsesværdig.

6. *Det offentliges erstatningsansvar.*

Efterhånden som tilværelsen mere og mere præges af statens indgreb og kontrollering af samfundslivet, bl. a. forårsaget ved en større teknisk udvikling, der øger behovet for offentlig kontrol, øges betydningen af det offentliges eller dens tjenestemænds ansvar for fysiske beskadigelser af person og gods, således f. eks. skade forvoldt under militærøvelser⁵⁰ og under offentlig kontrol af tekniske indretninger, jfr. *UFR 1943 s. 1072 H* (fabriksinspektørs beskadigelse af trykkemaskine under kontrolgennemgang), ved det offentliges drift af veje, havne, lufthavne, fyrvæsen samt f. eks. beskadigelse af gods overgivet i toldvæsenets varetægt, jfr. *ASD 1952 A s. 84 Ø*⁵¹.

50. For militære værnepligtige gælder erstatnings- og regresansvarsregler i henhold til lov-bekendtgørelse nr. 486 af 3. december 1948 § 3, der svarer til reglen i arbejdsulykkesforsikringsloven § 4, se herom kapitel IV.

51. Spørgsmålet om FAL § 25.s anvendelse overfor det offentliges ansvar er fremdraget

Et ledende synspunkt, i hvert fald de lege late, forekommer det at måtte være at tilpasse ansvarsreglerne *mest muligt op ad de private retlige synspunkter for andre skadevoldere*; dette tyder også den overfor anførte retspraksis om veje på, derved at det særlig offentligretlige forhold lades uomtalt⁵². I dansk erstatningsret følger jo det offentliges erstatningsansvar også alm. synspunkter, således særlig grundsætningen i DL 3—19—2⁵³.

På grundlag heraf bør således regres ud fra det under 1 anførte farlighedskriterium sikkert altid kunne gennemføres ved ansvar for skader forvoldt under militærøvelser, men sikkert også ellers, idet der almindeligvis må siges at foreligge fagligt kvalificeret arbejde, hvis lydefrihed og deraf følgende behov for præventivt værn en stærk samfundsinteresse er knyttet til på samme måde som ved andet fagligt arbejde. Særligt utvivlsomt er dette, når man gør sig klart, at der ved benyttelsen af disse indretninger må være tale om et ansvar under kontraktlignende forhold, derved at der gennem benyttelsen foretages indtrængen i andres retsgoder, som netop kun legitimeres i kraft af havne — eller lufthavnsejerens stiltiende eller forud givne samtykke. I almindelighed er benyttelse af havn og lufthavn også betinget af afgiftserlæggelser, der nærmer forholdet til det erhvervsmæssige eller dog professionelle kontraktforhold med deraf følgende betænkeligheder mod forsikringsdækning gennem regreslempelse⁵⁴. Virksomhedens retlige grundlag som statsligt eller privateerhvervsligt kan ikke være afgørende⁵⁵. Dertil kommer, at et ubetinget ansvar i internationale forhold vil medføre ensartede regler med udlandet, hvor en regel som § 25 jo ikke gælder.

Med hensyn til toldvæsenets ansvar for deponeret eller beslaglagt gods stemmer et ubetinget regresansvar med reglen herom for besidderens ansvar, når der foreligger erhvervsforhold.

til diskussion i justitsministeriets udvalg om revision i samarbejde med de andre nordiske lande af reglerne om det offentliges erstatningsansvar. Om dette se særlig *Poul Andersen: Offentligretlig erstatningsansvar*, København 1933, samme UFR 1948 B s. 50 ff.

52. Jfr. herved også i praksis UFR 1943 s. 329 S og H, der pålagde fuldt regresansvar for en ministrygters skade på fiskerbåd ud fra en analogi af solovens § 6.

53. Jfr. herved UFR 1943 s. 1072 H.

54. Jfr. ovenfor under B, 1.

55. Lempelse i ansvaret bør således også nægtes for de offentlig koncessionerede virksomheder, der måtte drive den pågældende virksomhed, således SAS (DDL) i medfør af bekendtgørelse 481 af 13. december 1951. Da denne bekendtgørelse ikke indeholder regler om skærpet ansvar ved fejl i forbindelse med landingsskader og lignende, kan ikke allerede på grundlag heraf udelukkes lempelser i ansvaret. — Om ansvaret efter solov § 8 og luftfartslov § 36 se ovenfor kapitel II A, 2 og 3.

Hvad angår virksomhed som f. eks. fremstilling af søkort og fyrservice, ligger stillingen i relation til FAL § 25 nok mere tvivlsomt. Her er det offentliges interesse i, at ydelse finder sted, mindre udpræget. Nogen erhvervsbetonet interesse foreligger i hvert fald ikke; præstation af søkort og etablering og vedligeholdelse af fyr- og vagertjeneste sker i første række i de søfarendes tjeneste, der fra det offentlige side mere må opfattes som en samfundsbetonet service. Man kunne derfor mene, at der her kunne være større grund for lempelse i erstatningsansvaret. Så længe dog almindelige erstatningsregler for staten også gælder på dette felt, må man, i hvert fald så længe retspraksis ikke fastslår andet, ud fra fagmæssige vurderingssynspunkter sikkert mene, at ansvaret ikke her bør lempes. Ved den faglige omhu, der er fornøden ved udarbejdelse af søkort og betjening af fyr, står store værdier på spil, og indskærping af agtpågivenheden ved udførelser af dette arbejde derfor i høj grad nødvendig. Erstatningsansvaret rammer ganske vist i almindelighed kun vedkommende offentlige kasse, men har dog alligevel en vis præventiv effekt overfor den pågældende styrelses folk, der kan tildales disciplinært.

Nogen retspraksis om de her omhandlede spørgsmål i relation til FAL § 25 foreligger der ikke, bortset fra domme om ansvar for veje, der er omhandlet under 4. Stillingen for det offentlige ansvar bortset fra veje har dog efter det anførte oftest mere relation til egentlig kvalificeret faglig arbejde end vedligeholdelsen og passningen af veje, hvis lempelsespraksis derfor heller ikke kan tillægges betydning ved offentligt ansvar i almindelighed.

D. LEMPELSESPØRGSMÅLETS LØSNING UD FRA OVERVEJELSER OM, HVOR RISIKOEN BØR PLACERES.

Foruden overvejelser med udgangspunkt i præventive hensyn har man ved afgørelsen af regresansvarets gennemførelse villet tillægge det betydning, om det pågældende skadetilfælde kunne siges væsentlig at falde udenfor forsikringens *naturlige risikoområde* eller ikke. I første fald skulle regressen gennemføres, i sidste ikke. Opfattelsen, der er fremsat af *H. H. Holm*⁵⁶, går nærmere ud på, at

56. Jfr. UFR 1943 B s. 198 ff.

der indenfor det såkaldte naturlige risikoområde skulle kunne samles et relativt overskueligt og ensartet risikomateriale, der ville medføre lettere beregnelighed og dermed prisbillighed for den pågældende forsikring til gavn for forsikringstagerne. Holm synes dog alene at beskæftige sig med tings-, ikke ansvarsforsikring. Som hovedeksempler på sin teoris anerkendelse i retspraksis fremhæver han de domme, (der forelå på tidspunktet for hans fremstilling), som pålægger fuldt ansvar for den, der med henblik på transport eller bearbejdelse har en andens gods i sin varetægt, jfr. herom under B, 2, særlig højesteretsdommene af 1941 (brand i skib på værft), 1950 (tyveri af vinfade under transport), 1951 (fremkomst af cykelstyr i beskadiget tilstand efter transport) og de to højesteretsdomme af 1953 (den ene tilsvarende 1951 afgørelsen, den anden om et motor-køretøjs beskadigelse under mekanikers udbringning af køretøjet til kunden).

H. H. Holms lære er imidlertid blevet bestridt af *Christrup*⁵⁷, der gør gældende, at forsikrerne uden videre ulempe kan og bør indrette sig efter den retsstilling, der efter almene hensyn må anses som den mest hensigtsmæssige, bl. a. på grund af, at en risiko, der falder ind under forsikringsområdet, altid må være naturlig at bære for forsikrerens⁵⁸.

Ved spørgsmålets analysering synes to indbyrdes forskellige situationer at måtte fremholdes, for hvilke der muligvis må anlægges forskellig vurdering. Der kan dels være tale om i forhold til den hæftende forsikrer isoleret at vurdere den realiserede risikos placering inden eller udenfor det, som H. H. Holm kalder forsikringens naturlige risikoområde — det er den risikolære, som H. H. Holm lægger til grund —, dels kan der være tale om i tilfælde, hvor der foreligger en ansvarsforsikring at foretage en vurdering af, om risikoen bør ligge hos den ene eller anden forsikrer. Med hensyn til det sidste spørgsmål er det her klart, at der i kraft af denne problemstilling ikke i dansk ret kan være tale om i *almindelighed* at lade ansvarsforsikringen bære skaden, jfr. nedenfor under G om ansvarsforsikringens manglende betydning som almindelig regresbegrundende faktor. Men det, der i kraft af det anførte synspunkt kan være tale om, er i særlige tilfælde, nemlig når en *specialansvarsforsikring* er

57. Fuldmægtigen 1949 s. 48.

58. *Frost* synes derimod nærmest at anerkende H. H. Holms betragtning, jfr. TFR 1951 s. 503.

tegnet, da at statuere, at det er hensigtsmæssigt, om denne bærer tabet i stedet for skadelidtes skadesforsikring.

Som hovedeksempel på denne sidste betragtningens anvendelse kan måske anføres reglen i retspraksis om, at ansvaret i henhold til færdselslovens § 65, der er dækket af lovpligtig motoransvarsforsikring, ikke lempes efter FAL § 25. Det ubetingede ansvar her beror jo dog nok så meget på præventive synspunkter og praktisk på, at der her altid er en særlig ansvarsforsikring, der kan samle skaderne op.

Ud fra en real overvejelse må man sikkert iøvrigt give Christrup ret i, at synspunktet ikke er bærekraftigt, herved også taget i betragtning, at kriteriet er tvivlsomt, jfr. herved nedenfor om bilskader under værksteds besiddelse, og at en eventuelt mindre naturlig risiko dog ikke i den foreliggende situation har været mindre naturlig, end at den er optaget i policens dækningsområde.

Hvad angår stillingen i retspraksis, bortset fra motoransvarsforsikring må det erkendes, at risikobetragtningen enten i den ene eller anden udformning er anerkendt af højesteret i afgørelsen *UFR 1950 s. 686 H* og *1951 s. 782 H*, for så vidt som Højesteret har stadfæstet Landsrettens afgørelser i henhold til de anførte grunde, der bl. a. består i en anerkendelse af parternes procedure, der bygger på betragtninger over, hvad der er en naturlig fordeling af risikoområdet mellem tings- og ansvarsforsikring. Den første sag angik en husejers erstatningsansvar for vandskade overgået en lejer. Skaden kunne være undgået ved effektivt tilsyn fra husværtens side. Ejeren frifandt i medfør af FAL § 25 for sit ansvar efter DL 3—19—2⁵⁹. Den anden afgørelse vedrørte spørgsmålet om en transportørs ansvar for beskadigelse af et parti cyklestyr, der under transporten omladedes ved grænsen. Regresansvar idømtes her ⁶⁰.

Det er endvidere muligt, om end noget tvivlsomt, at synspunktet er lagt til grund i afgørelsen *UFR 1951 s. 494 H*. Denne sag er omtalt overfor under B 3, og angik en lejers regresansvar overfor udlejerens grund-ejerforsikring, der havde måttet udbetale erstatning til en fodgænger, der led skade under fald på fortovet foran den pågældende ejendom som følge af manglende renholdelse af dette for sne og is, hvilket lejeren havde forpligtet sig til at sørge for. Regresansvaret for lejeren lod Højesteret bortfalde bl. a. med den begrundelse, at forsikreren ikke derved kom til at bære anden risiko, end han ved forsikringstegningen måtte have regnet med. Når dog denne dom kun med tvivlsomhed kan tages til indtægt for

59. Se iøvrigt om dommen B 3 og E 3.

60. Se iøvrigt om dommen overfor C 1 og 2.

en betragtning om risikokarakterens betydning, skyldes det, at det ville være urimeligt ikke at lade forsikreren dække her, idet lejerer jo havde overtaget ejerens renholdelsespligt i sin helhed og dermed også havde forpligtet sig i alle risikotilfælde, forsikringen omfattede. Formelt er der ikke mere plads for endeligt ejeransvar, og der bliver da heller ikke plads for endeligt forsikringsansvar, med mindre regressen mod lejerer begrænses. Grundejerforsikringens overtagelse af ansvarsrisikoen for fald på fortovet er dog vel kun en af flere andre risici. I andre tilfælde findes denne indvending tilsyneladende ikke afgørende, således tillægger retspraksis jo altid i transportforhold tingsforsikreren regres mod transportøren, uagtet dette i realiteten indebærer, at tingsforsikringen derved — om end kun under transporten — helt fritages for risiko. *Frosts* kommentar til dommen⁶¹ bringer ikke afgørende klarhed ; dog får man indtryk af, at risikoovertagelse i hvert fald næppe har været af overvejende betydning for Højesterets afgørelse.

Stillingen efter retspraksis i dag synes dog utvivlsomt at være den, at ansvarsafgørelsen i henhold til FAL § 25 ud fra synspunktet om risikoplaceringens hensigtsmæssighed, kun sker med megen varsomhed. Allerede overfor H. H. Holms påberåbelse af UFR 1941 s. 306 H må det bemærkes, at nogen støtte for risikobetragtningen i dommens præmisser kan der næppe findes. Men herudover må det navnlig gøres klart, at *en række nyere højesteretsafgørelser*, hvoraf 2—3 ligger senere end de foran refererede afgørelser, ikke *anlægger nogen risikobetragtning, uagtet retten som følge af underinstansens afgørelse i høj grad naturligt kunne have været tilskyndet hertil.*

Som eksempel herpå kan først nævnes UFR 1950 s. 854 H. Sagen, der er omtalt ovenfor under B 2, drejede sig om en transportørs ansvar overfor godsforsikringen for det transporterede gods, der var bortkommet under en transport fra Danmark til Ungarn. Sø- og handelsretten frifandt transportfirmaet for regresansvar bl. a. under henvisning til, at der var tale om forsikring af en transport i Mellemuropa, hvor de der for tiden rådende usikre forhold naturligt tages i betragtning ved fastsættelsen af præmiens størrelse, og at skadens indtræden er et direkte udslag af det særlige forsikreren bekendte forhold. Højesteret gik derimod i sine præmisser ikke ind på nogen risikomæssig vurdering, men idømte transportøren fuldt regresansvar under hensyn til den kontraktmæssige forpligtelse og ejerens manglende tilsynsmulighed,

På tilsvarende vis blev resultatet i afgørelsen UFR 1953 s. 98 H om et værksteds ansvar for bilkasko-skade, medens bilen var i værkstedets varetægt. Medens Landsretten ville frifinde værkstedet ud

61. TFR 1952 s. 321—23.

fra den betragtning, at skaden efter sin beskaffenhed måtte antages at henhøre under det område, som kaskoforsikringen normalt må dække, gik Højesteret i sine præmisser slet ikke ind på nogen lignende overvejelser, men idømte regres blot med den begrundelse, at skaden var indtrådt, medens bilen befandt sig i værkstedets vare-tægt under dets erhvervsudøvelse. I et tilfælde som det foreliggende viser landsretspraksis, at der råder usikkerhed med hensyn til, hvor risikoen ud fra et hensigtsmæssigheds synspunkt bør placeres. Landsretten i nærværende sag nåede til, at kaskoskade under trafik må henhøre under kaskoforsikringens naturlige dækningsområde, uanset at vognen lovligt føres af en værkstedsmekaniker, hvorimod ASD 1939 A s. 16 Ø fandt, at skaden naturligt henhørte under værkstedsforsikringen, således også H. H. Holm. Spørgsmålet er reelt vanskeligt at besvare og er til en vis grad traditionelt beroende. Det kan således nævnes, at de aftaler, der i dansk og norsk forsikringspraksis er truffet om risikofordelingen mellem værksteds- og kaskoforsikringen, vælger forskellige løsninger. Medens den danske aftale går ud på, at kaskoforsikringen fortrinsvis skal dække, er reglen den modsatte i norsk ret⁶². Som et yderligere eksempel på Højesterets tilbageholdenhed overfor en anerkendelse af risikosynspunktet må nævnes *UFR 1953 s. 767 H* om en lejers regresansvar overfor ejerens brandforsikring i anledning af uagtksom brandfordøvelse. Medens Landsretten ville frifinde lejeren, blandt andet fordi det forsikringsmæssigt fandtes mest naturligt, at tabet ved brandskaden forblev hos brandforsikringen, lagde Højesteret andre præmisser til grund for den afgørelse, hvormed dommen stadfæstedes, idet det udtaltes, at ansvaret kunne bortfalde under hensyn til arten af den udviste uagtksomhed⁶³. — Problemet var i realiteten også fremme i afgørelsen *UFR 1953 s. 526 H*, hvor risikosynspunktet imidlertid ret beset også blev underkendt, jfr. nedenfor under F.

Heller ikke ved afgørelsen *UFR 1955 s. 517 H*, om hotelværtens ansvar for portierens ansvarsskade ved kørsel med gæsts bil, hvor det med styrke kunne have været gjort gældende, at ansvaret, da hotelportieren var uden kørefærdighed eller førerbevis, måtte falde udenfor forsikringens naturlige dækningsområde, blev risikosynspunktet godtaget, i hvilket fald Højesteret måtte være nået til det modsatte resultat af, hvad den gjorde⁶⁴.

62. Jfr. nedenfor under H in fine.

63. Jfr. om dommen iøvrigt B 3 og E 2 og 3.

64. Jfr. om dommen iøvrigt under B og F 1.

Af landsretsafgørelser, der tillægger en vurdering af risikoens betydning, kan foruden de allerede omtalte domme nævnes UFR 1942 s. 551 V (transportforsikring fremfor løsøreforsikring) og 1953 s. 849 V (kaskoforsikring fremfor familieansvarforsikring).

Alt i alt må det således efter udviklingen i højesteretspraksis i dag betvivles, om rent »forsikringsmæssige« hensyn, forsåvidt at dette udtryk holdes inden for rammerne af den forudgående problemstilling og refererede praksis, kan få nogen indflydelse på den fakultative regreslempelse⁶⁵. Ud fra en mere generel betragtning må forsikringsmæssige hensyn formentlig antages at have relevans, for så vidt som at erstatnings- og regresansvaret jo netop må begrundes i hensynet til forsikringen som eksponent for aktuelle og fremtidige forsikringstagere, jfr. kapitel I, B.

E. DE IØVRIGT (ALMINDELIGT) GÆLDENDE REGLER OM LEMPELSE I ANSVARET FOR SIMPEL UAGTSOMHED OG I HENHOLD TIL DL 3-19-2.

I det foregående er, foruden det sidst omtalte risikospørgsmål udskilt en række special tilfælde, hvor regres særlig efter den foreliggende retspraksis i almindelighed antages at måtte ske.

I dette afsnit skal herefter regresansvarslempelsen *mere i almindelighed* undersøges, idet det næppe er muligt at udskille flere særregler af almen juridisk art. Disse almindelige betragtninger gælder altså kun *udenfor særreglernes* område.

For dog i det følgende at nå en så eksakt analyse som mulig, grupperes undersøgelsen om forskellige mere typiske ansvarstilfælde indenfor culpareglen og reglen i DL 3—19—2.

1. Trafikskader.

Denne gruppe tages først op, idet den må betragtes som den praktisk vigtigste.

65. Nogle ældre østre landsretsafgørelser således ASD 1935 A s. 175 Ø, 1936 A. s. 56 Ø, 1937 A s. 57 Ø og UFR 1936 s. 605 Ø begrundes bl. a. regresfritagelse med, at »forsikringsmæssige« hensyn ikke talte herimod. Udtrykkene er ikke klart forståelige, men må sikkert tages til indtægt for det ovenfor anførte risikosynspunkt eller den bagved her liggende tanke om gennem klart afgrænset risikoområde at billiggøre forsikringen mest mulig, jfr. *Christrup* i *Fuldmægtigen* s. 47—48. Under hensyn til den nyere højesteretspraksis, der her er anført, har dommene dog næppe betydning mere. Ud-

Problemstillingen må så vidt ses knytte sig til tre forskellige grupper af tilfælde. Først refereres retspraksis kort. Derefter tages stilling til, hvad der kan sluttes af de foreliggende afgørelser.

a. Ansvar overfor skadelidte trediemand i henhold til simpel uagtsomheds ansvar.

1°. Fodgængeres ansvar.

ASD 1936 A s. 10 Ø (pludselig udtræden på kørebane uden at se sig for få meter foran et motorkøretøj, der måtte bremse op under skade- forvoldelse; uanset ansvarsforsikring skønnedes ansvaret at burde bortfalde), 1936 A s. 162 V (beslægtede omstændigheder; dog medskyld hos det opbremsende automobil; da den udviste uagtsomhed ikke kunne karakteriseres som grov, skønnedes ansvaret at kunne bortfalde), ASD 1936 A s. 194 Ø (holdende automobil påkørtes af trækvogn belæsset med brædder, der blev fremtrukket gennem stærkt befærdet gade; der fandtes ej grundlag for at nedsætte ansvaret for trækmanden), ASD 1938 A s. 87 Ø (et barn løb fra sin moder ud på vejen og moderen fulgte efter. En bil måtte bremse op og led skade. Moderens ansvar lempedes, da hendes uagtsomhed skønnedes meget ringe)⁶⁶, ASD 1940 A s. 61 Ø (lignende omstændighederne som i ASD 1936 A s. 162 V. Under henvisning til den udviste betydelige uagtsomhed fandtes der ikke anledning til at lempe ansvaret efter FAL § 25), ASD 1948 A s. 40 Ø (fodgænger vendte om midt på gaden lige foran en bil, der derved blev tvunget til opbremsning, hvilket var en medvirkende årsag til at bilen blev påkørt af en sporvogn. Under de foreliggende omstændigheder ikke tilstrækkelig grund til at nedsætte erstatningsansvaret), UFR 1953 s. 849 V (7 års drengs pludselige udløben på vej forårsagede bilkaskoskade på grund af påtvungen opbremsning. Ansvaret lempedes). Se også ASD 1956 s. 160 V.

2°. Cyklisters ansvar.

UFR 1953 s. 526 H: Da det 13årige bud i et gadekryds i Skanderborg på cykel fra den mindre befærdede gade ville køre over den mere befærdede blev han ramt af venstre forskærm på et fra hans højre side ad sidstnævnte gade kommende lastautomobil, som under førerens bremsning for at undgå påkørsel kom ind

trykket er dog gentaget så sent som i VLRT 1955 s. 289 V. — Ved afgørelsen efter § 25, 1. stk., 2. pkt. at tage hensyn til den konkrete forsikrers evne til at bære skaden kan vel også siges at være af »forsikringsmæssig« art. Berettigelsen heraf kan indenfor snævre rammer ikke bestrides de lege lata jfr. herved ovenfor note 4 og er næppe heller de lege feranda ganske bestridelig.

66. Jfr. herved også UFR 1937 s. 979 Ø om forældres ansvar for manglende tilsyn med 2½ års barn, der ved at løbe ud på vej blev årsag til autokollision. Cfr. ASD 1943 A s. 102 V, der statuerer grov uagtsomhed for en fader, der sendte sin lille søn ud på en gade og der blev årsag til beskadigelse af en bil, der måtte bremse op (nævnt i kapitel II, note 2).

på fortovet og påkørte trediemand, der led skade. Budet fandtes sammen med lastbilchaufføren ansvarlig herfor med halvdelen for hver. Både lands- og højesteret fandt, at den af budet udviste uagtsomhed ikke, når hans alder tages i betragtning, kunne karakteriseres som grov, men mens landsretten efter alt det foreliggende fandt, at hans ansvar burde bortfalde i medfør af § 25, statuerede højesteret, at lempelsesreglen »under hensyn til, at hans uagtsomhed dog må anses for betydelig«, ikke burde finde anvendelse (udhævet her); (dette beroede dog på en flertalsbeslutning af 5 medlemmer. 4 medlemmer ville stadfæste landsretsafgørelsen).

ASD 1937 A s. 57 Ø (en cyklist svingede ud foran en automobilist uden at iagttage den ham påhvilende vigepligt. Automobilisten måtte bremse og væltede; cyklistsens erstatningspligt skønnes at burde bortfalde), ASD 1940 A s. 2 Ø (en glarmester, der cyklede i højre vejside med en rude under den ene arm svingede pludselig uden at give tegn ind over kørebanen, hvilket havde til følge at en bil måtte bremse op under skadeforvoldelse. Der skønnes ej at være grundlag for at lempe ansvaret efter § 25), ASD 1940 A s. 96 V (cyklists indsvingning fra højre hovedvejsbane ind over vejen til venstre for at komme ind på en bivej skete, uden at cyklisten havde forvisset sig om, at dette kunne ske uden fare for den øvrige færdsel, hvilket havde til følge, at en bil måtte bremse og derved påkørte en mur. Cyklisten fandtes ansvarlig for $\frac{3}{4}$ af skaden, og der fandtes ikke anledning til, at ansvaret skulle lempes), ASD 1944 A s. 109 V (en cyklist svingede rundt på kørebanen på en sådan måde, at han var skyld i at en anden cyklist kørte ind i en butiksrude. Cyklisten fandtes ansvarlig, men da uagtsomheden ikke fandtes grov og derhos efter det oplyste måtte antages at bero på en øjeblikkelig uopmærksomhed og således henhører til den art af forseelser, hvis begåelse i almindelighed tilstrækkeligt modvirkes af de i færdselslovgivningen indeholdte straffebestemmelser, findes hverken erstatningsretlige eller forsikringsmæssige hensyn at kunne føre til opretholdelse af et regreskrav fra glasforsikrers side og lempelse af ansvaret for glasskaden lempedes), UFR 1945 s. 117 V (en cyklist undlod at vise tilstrækkelig opmærksomhed ved passage over en gade. Lempelse efter samme præmisser som i 1944 afgørelsen, uanset at hans ansvar var dækket ved ansvarsforsikring, som fandtes at være uden betydning), ASD 1948 A s. 173 V (cyklist forvoldte skade ved påkørsel af automobil under udsving fra udkørsel. Cyklistsens ansvar fandtes ikke at kunne lempes efter FAL § 25, stk. 1), ASD 1951 A s. 5 V (en cyklist forårsagede et bagfra kommende motorkøretøjs opbremsning og kørte i grøften, hvorved det beskadigedes, idet cyklisten foretog et brat sving til venstre. Cyklistsens ansvar lempedes, idet der hensås til det pågældende forholds karakter af en på et øjebliks uopmærksomhed beroende mindre færdselsforseelse, for hvilken der ikke i lovgivningen er fastsat særlige ansvarsregler), ASD 1951 B s. 37 V (cyklists drejning uden tegngivning forvoldte skade på automobil ved dettes sammenstød med cyklisten, der fandtes ansvarlig uden at der var anledning til lempelse af

ansvaret). Mærk endvidere ASD 1952 A s. 23 V, VLRT 1955 s. 28 V, (ASD 1954 A s. 229 V), hvor lempelse også nægtedes, ASD 1956 A s. 135 V (en cyklist på en hovedvej svingede ud over vejbanen til venstre for at komme ned ad en sidevej, hvilket forvoldte, at en bil væltede under sit opbremsningsforsøg for ikke at påkøre cyklisten. Under hensyn til cyklistens betydelig udviste uagtsomhed fandtes ansvaret ikke at kunne lempes efter § 25), 1956 A s. 175 Ø samt ASD 1955 A s. 17 Ø (cyklist der ikke respekterede sin vigepligt pålagt regrespligt overfor en scooterkaskoforsikring), ASD 1955 A s. 22 Ø (10-årig drengs udsving fra cykelsti på kørebane. Ansvarslempelse nægtet under hensyn til den betydelige uagtsomhed), ASD 1955 A s. 203 V (en aldersrentenyder cyklede fra en privat indkørsel ud på en amtslandevej og forvoldte ved påkørsel skade på en fra hans højre side kommende automobil. Ikke tilstrækkelig anledning til at lempe cyklistens ansvar i henhold til § 25) og ASD 1956 A s. 44 Ø (ansvaret lempet for en cyklist, hvis lygte ikke lyste tilstrækkeligt effektivt)⁶⁷.

3°. Uforsvarligt forhold i forbindelse med trafik med heste.

ASD 1936 A s. 49 V (uforsvarlig ridning i skarp trav, hvilket gjorde hesten sky og derved medførte sammenstød med bil. Ikke føje til at lempe rytterens (ejerens) ansvar), ASD 1936 A s. 125 Ø (hestekøretøjs sammenstød med bil. Navnlig under henvisning til gaden af den af hestevognskusken udviste skyld findes der ikke anledning til at anvende § 25), ASD 1936 A s. 150 V (lignende omstændigheder. Kuskens ansvar fandtes under henvisning til beskaffenheden af det af denne udviste forhold ikke at burde lempes), UFR 1937 s. 173 Ø (lignende omstændigheder. Kuskens ansvar fandtes under henvisning til den af denne udviste betydelige uagtsomhed ikke at have grund til lempelse), ASD 1936 A s. 205 V (hestevogns pludselige svingning medførte skade på bil. Under henvisning til den af kuskens udviste betydelige uagtsomhed fandtes der ikke anledning til anvendelse af FAL § 25, 1. stk. 2. pkt), ASD 1937 A s. 70 V (hestekøretøj uden lygteføring tvang bil til pludseligt at vige uden om sig, hvorved den anden bil påkørtes. Hestevognskusken blev kendt medansvarlig for den opståede skade. Der fandtes ikke anledning til at lempe kuskens ansvar), ASD 1938 A s. 161 V (hestekøretøj kørte ind på vej uden at respektere sin vigepligt, hvilket havde til følge, at en bil måtte bremse op, hvorved den skred ud og blev beskadiget. Kusken pålagdes ansvar med 2/3. Ansvar lempedes imidlertid efter FAL § 25, 1. stk. 2. pkt.), ASD 1941 A s. 152 Ø (en kusk havde ladet en flytteomnibus, trukket af heste, henstå ved et gadekryds, uagtet den var til væsentlig ulempe for færdselen, og havde derved medvirket til, at to automobiler stødte sammen. Kuskens ansvar skønnedes at burde bortfalde i medfør af FAL § 25, 1. stk. 2. pkt.), ASD 1951 A s. 133 Ø (et hestekøretøj tvang en bil til at foretage en brat drejning for derved at undgå påkørsel, hvorved bilen kørte i grøften og led skade. Der fandtes ikke grundlag for at lempe kuskens ansvar, der

67. Sammenlign herved den ovenfor i kapitel II note 2 nævnte ASD 1953 A s. 201 Ø, der staturerede grov uagtsomhed for en cyklists skadeforvoldelse af bil, der måtte bremse op.

på grund af egen skyld hos bilen fastsattes til halvdelen), ASD 1954 A s. 14 Ø (en 15-årig høstvognskusk forvoldte ved uagtsomhed skade på en skinnebus ved påkørsel. Under hensyn til at den 15-årige kusk efter bane-ns beliggenhed var henvist til daglig at færdes over den pågældende overskæring, der hver dag passeredes af flere tog, fandtes den uopmærksomhed, han havde udvist ved, at hans opmærksomhed ved den omhandlede lejlighed nogle øjeblikke var afledt af den for høstarbejdet optræk-kende tordenbyge, ikke at være af en sådan art, at anvendelsen af § 25 var udelukket, og ansvaret skønnedes herefter at burde bortfalde⁶⁸).

Mærk endvidere ASD 1956 A s. 141 Ø, 1949 A s. 76 Ø og UFR 1941 s. 989 V om autoskade ved løbskørsel som følge af manglende forsvarlig par-kering af hestekøretøjet. Mens ansvaret i første tilfælde lempedes u. henv. t. karakteren af den udviste fejl, lempedes der ikke i de to sidste, i det ene u. henv. t. det retsstridige forholds beskaffenhed, i andet tilfælde, da an-svarsforsikring var tegnet. Se også ASD 1954 A s. 109 V (se foran C, 3) og 1934 s. 328 V (ejerens ansvar nedsættes ikke. Han havde handlet uagtsomt ved ikke at give nærmere instruktion til kusken, skont hesten tidligere var løbet løbsk). Se særlig om personskade: UFR 1948 s. 277 Ø (en kusk forlod en hestevogn på gaden uden fornøden fraspænding af skagle, hvor-efter hesten løb løbsk, og to personer skadedes. Der fandtes ikke anled-ning til at lade erstatningsansvaret nedsætte eller bortfalde⁶⁹).

4°. Motorkøretøjsammenstød.

ASD 1935 A s. 140 Ø (Den ene fører fandtes medansvarlig. Efter om-stændighederne fandtes der ikke grund til at lempe hans ansvar), ASD 1936 A s. 235 V (tilsvarende. Ej anledning til at bringe § 25, 1. stk., 2. pkt. til anvendelse), ASD 1937 A s. 14 Ø (lignende sag). Derimod har lempelse fundet sted i UFR 1938 s. 837 Ø, men dette skete blandt andet under hensyn til, at den ansvarliges sagfører uimodsagt havde anbragt, at det forsikringselskab, hvori den ansvarlige havde tegnet ansvarsfor-sikring ville have regres imod ham, fordi han, da skaden skete, var i restance med præmiebetalingen, og i ASD 1949 A s. 79 Ø, der angik kollision mellem en droskevogn og en af en havnearbejder ført elektrisk varetransportvogn. Sidstnævnte fandtes ansvarlig, ansvarslempelsen forelå dog her i forhold til føreren personlig. Ejeren af varevognen var ikke indstævnet under sagen. Se også ASD 1955 A s. 193 V.

5°. Sammenstød mellem andre motorinstrumenter.

Her må først nævnes *UFR 1948 s. 481 H (ASD 1948 A s. 46)*, der angik to banefunktionærers død ved sammenstød mellem et rangerlokomotiv og

68. Dommen henviste endvidere til, at der selv ved ret betydelig grad af uagtsomhed ikke gives ansvarsforsikring for motorkøretøj regres efter motorlovens § 39, stk. 7 (færdselslov § 66 stk. 7), en betragtning, der ikke ellers ses fremhævet i domspræmis-serne, og som i og for sig heller ikke kan være afgørende, da ansvaret jo ikke i al-mindelighed lempes, jfr. dette afsnit, selv ved betydelig grad af simpel uagtsomhed; jfr. iøvrigt kapitel II A 1 om de to lovreglers samsvar.
69. Sammenlign herved de i kapitel II note 1 nævnte domme ASD 1936 A s. 128 Ø og 1950 A s. 72 V og 151 Ø, der vedrørende skader under trafik med heste statuerer grov uagtsomhed.

en lastmotorvogn. Erstatningen for tabet af forsørger fordeltes efter den udviste skyldgrad med $\frac{2}{3}$ på bilen og $\frac{1}{3}$ på lokomotivet. Ved det endelige skyldopgør blev resultatet ikke modificeret efter FAL § 25, idet denne ikke fandtes at burde anvendes for banens ansvar. Mærk endvidere UFR 1952 s. 1084 Ø (ved kørsel på en kaj blev en lillebil, der havde ærinde til et skib, ramt af kulgrabben fra en kran. Kranføreren fandtes skyldig i overtrædelse af færdselsloven, skønt hans uagtsomhed var ringe, fandtes der dog efter de af ham udoøvede virksomhed ikke anledning til i medfør af FAL § 25 at lade ansvaret lempe).

b. Arbejdsgiverens ansvar efter DL 3-19-2.

1°. Almindelige tilfælde (det vil sige bortset fra tilfældene omhandlet under 2°).

Problemet har foreligget i følgende tre højesteretsdomme: UFR 1955 s. 517 H: Dommen er omtalt tidligere. En uniformeret hotelkarl, der ikke havde førerbevis, kørte efter anmodning af en gæst dennes vogn bort fra hotelindgangen, men påkørte herunder et andet automobil. Efter at automobilets ansvarsforsikring havde erstattet den opståede skade, søgte forsikreren regres mod hotelejereren. Uagtet denne havde givet hotelkarlen pålæg og ikke at befatte sig med gæsternes automobiler, fandtes han ansvarlig for karlens forhold i medfør af DL 3-19-2, hvilket ansvar dog fandtes at burde bortfalde i medfør af FAL § 25.

Endvidere kan nævnes UFR 1953 s. 526 H. Dommen er omtalt foran under a, 2°. Budets arbejdsgiver fandtes ansvarlig for dennes fejl i medfør af DL 3—19—2. Om rimeligheden i ansvarets lempelse udtalte landsretten, at selv om principalens ansvar udelukkende hviler på DL 3—19—2 findes der under de foreliggende omstændigheder, hvor bud og automobilet i lige grad er ansvarlige for den trediemand tilføjede skade, der er erstattet af motorvognsforsikringen, men som — idet den ikke efter det oplyste var dækket af nogen forsikring — fuldt ud kunne have været gjort gældende mod arbejdsgiveren, ikke at være grund til i forhold til motorvognsforsikringen at nedsætte hans erstatningspligt, for hvilken der er tegnet ansvarsforsikring, eller helt lade den bortfalde i medfør af FAL § 25, 1. stk., 2. punkt. Højesteret tiltrådte eenstemmigt, at selvom principalens ansvar for den ene skadevolder (budet) udelukkende hviler på DL 3—19—2, findes der ikke grund til i forhold til den appeldinstævnte forsikrer som ansvarsforsikrer for den an-

den skadevolder at nedsætte hans erstatningspligt, for hvilken der er tegnet ansvarsforsikring.

Mærk endvidere *UFR 1936 s. 669 H*, der angik skade ved butiksrudes knusning (og ikke på anden trafikindretning), forvoldt ved et cykelbuds uagtsomme adfærd. Principalens ansvar fandt retten helt at kunne bortfalde i medfør af FAL § 25 idet erstatningspligten udelukkende støttedes på reglen i DL 3—19—2, hvorved bemærkedes, at der ikke efter det oplyste var nogen grund til at formode, at arbejdsgiveren (en hjemmebagerske) ved udvælgelsen og instruktionen af budet skulle have ladet det mangle på behørig omhu⁷⁰.

Iøvrigt foreligger der en lang række landsretsdomme, der lemper ansvaret efter DL 3-19-2: UFR 1934 s. 420 Ø (En mekaniklærling voldte under bilkørsel i principalens ærinde blandt andet skade på andet automobil. Principalen fandtes ansvarlig i medfør af DL 3-19-2, men erstatningspligten fandtes helt at kunne bortfalde i medfør af FAL § 25, da han intet ejede, og idet der hensås til, hvad der iøvrigt var oplyst om skaden), ASD 1935 A s. 151 V (cykelbuds knusning af butiksrude. Principalens erstatningsansvar fandtes at burde bortfalde, da den af budet udviste uagtsomhed ikke kunne betegnes som grov og da principalansvaret udelukkende hvilede på DL 3-19-2), UFR 1935 s. 587 V (Åndssvag tjenestekarl, der var sat i pleje hos gårdejer forvoldt ved grov uagtsomhed under cykelbuds ærinde skade på et automobil. Gårdejeren der hæftede for skaden i medfør af DL 3-19-2 og som havde tegnet ansvarsforsikring frifandtes), ASD 1936 A s. 59 V (Cykelbud kørte uagtsomt ind i en butiksrude, der knustes, idet en dunk han transporterede på cykelstangen gled ned og hvorved han mistede herredømmet over cyklen), UFR 1937 s. 649 Ø (Cykelbuds beskadigelse af motordroske ved påkørsel. Principalens ansvar lempedes, idet hans ansvar hvilede på DL 3-19-2 og der intet kunne bebrejdes ham med hensyn til hans valg og instruktion af bud), ASD 1938 A s. 141 V (sammenstød mellem amtsvejvæsens fejmaskine og automobil. Skaden skyldtes uagtsomhed hos fejeeren. Da amtsvejvæsenets ansvar alene hviledes på DL 3-19-2 blev vejvæsenet frifundet i henhold til § 25), ASD 1941 A s. 160 Ø (Hestekøretøjskusk ansvarlig for sammenstød med bil som følge af, at kuskan ikke havde forsynet vognen med lygter. Principalen frifundet, da hans ansvar, der udelukkende hvilede på DL 3-19-2, fandtes at burde bortfalde i medfør af § 25), ASD 1948 A s. 56 V (en automat påkørtes af et hestekøretøj. Principalen frifundet da hans ansvar udelukkende beroede på DL 3-19-2). Lempelse for principalen fandt endvidere sted i udtrykt Ø af 26. januar 1954. (En kusks påkørsel af skinnebus).

Enkelte domme pålægger dog ansvar, den straks nedenfor nævnte første dom er dog af ældre dato og i den anden forelå særlige forhold: ASD 1933

70. Denne dom regnes for den ledende dom med hensyn til den regel, at regresansvaret i almindelighed bortfalder for principalen, når det beror på DL 3-19-2, jfr. nedenfor under 3.

s. 142 V (mælkekusk forårsager bilskade under grovere (om end ikke groft udvist) uagtsomhed. Principalens ansvarsforsikring måtte dække skaden, idet sagens omstændigheder ikke gav anledning til at anvende reglen i FAL § 25), UFR 1949 s. 190 Ø (Hestevogn beskadiger skib, der henligger ved kaj. Vognens ejer droges til ansvar efter DL 3-19-2. Da det var tvivlsomt om skaden på skibet kunne fås dækket af skibets kaskoforsikrer, da principalens erstatningspligt var uomtvistet, og da han var nærmest til at bære tabet ved skaden, mens skibets ejer ikke fandtes at burde henvises til først at anlægge sag mod sin forsikrer, dømtes førstnævnte til at erstatte den forvoldte skade).

2°. Skade på køretøj under trafik overgivet i principalens varetægt til reparation, transport eller lignende.

Hovedeksemplet er UFR 1953 s. 98 H: sagen angik en automobilmekanikers beskadigelse af en kundes automobil under kørsel fra reparationsværkstedet ud til kunden. Da automobilet, dengang skaden indtraf, måtte anses endnu at være i værkstedets varetægt under udøvelse af dennes erhverv, fandtes værkstedsindehaverens ansvar ikke at burde bortfalde eller begrænses i medfør af nævnte lovbestemmelse.

Tilsvarende ASD 1936 A s. 121 Ø (§ 25, 1. stk., 2. punkt fandtes ikke at burde anvendes), men cfr. UFR 1934 s. 420 Ø.

Mærk endvidere ASD 1939 A s. 16 Ø (En motorcykel, der var indsat til reparation på et værksted, beskadiges, da en svend foretog en prøvekørsel med den. Værkstedet, der havde tegnet ansvarsforsikring fandtes ansvarlig og lempelse efter FAL § 25 fandt ikke sted, da den på vognen forvoldte skade stod i forbindelse med de af værkstedet i egenskab af reparatør foretagne dispositioner, hvor skaden derfor burde dækkes af værkstedetsforsikringen, der var tegnet specielt til dækning af skader som den forelggende), ASD 1938 B s. 191 V (Motorkøretøjs beskadigelse under træk med kranvogn. Ej føje til lempelse af ansvaret efter DL 3-19-2), UFR 1952 s. 1114 Ø og 1941 s. 589 V (Hotelejers ansvar for hotelportiers beskadigelse under transport af gæsters bil. I første tilfælde fandtes FAL § 25, 1. stk., 2. punkt uanvendelig. I andet tilfælde lempedes erstatningsansvaret efter DL 3-19-2 dog til halvdelen).

c. Ansvaret for automobilførere, der hæfter efter almindelige erstatningsregler⁷¹.

Kun et færre antal domme foreligger om § 25's påberåbelse i denne situation⁷². Regres mod føreren ved hjemmel i ansvarsforsikringsvilkårene falder udenfor fremstillingen at omtale.

71. Her er lempelse af ansvaret efter FAL § 25 således mulig. Om det særlige motor-køretøjsansvar iøvrigt, se kapitel II A, 2.

72. Jfr. herved de i kapitel II note 1 nævnte domme ASD 1942 A s. 148 V og 1947 B s. 79 V, hvor der imidlertid statueredes grov uagtsomhed.

Først må nævnes højesteretsafgørelsen *UFR 1935 s. 288 H*, der drejede sig om førerens ansvar for ikke at have henstillet sin bil tilbørligt i bremset stand, hvilket havde til følge, at bilen satte sig i bevægelse og uden fører lob ind i en butiksrude. Højesteret, der fandt, at føreren kun havde gjort sig skyldig i simpel uagtsomhed, statuerede, at der efter de foreliggende omstændigheder, derunder at det drejer sig om en skade, der omfattes af den i henhold til motorloven tegnede ansvarsforsikring ikke skønnedes grund til at lempe ansvaret efter FAL § 25.

Dommen kritiseres af *Ussing*⁷³, der mener, at ansvaret for føreren som den underordnede i almindelighed bør kunne lempes og henviser herved bl. a. til sømandslovens § 50. Dette er formentlig rigtigt. At motorforsikringen dækker føreren, kan ikke være afgørende. Almindelige synspunkter om skyldgradens betydning bør blive afgørende. Et ubetinget føreransvar ses iøvrigt endnu ikke godtaget af landsretten ved nogen truffet afgørelse. Følgende afgørelser kan her citeres:

UFR 1936 s. 586 V (sammenstød mellem to den samme ejer tilhørende biler. Kaskoforsikringens regresret mod føreren nægtedes anerkendelse efter FAL § 25, 1. stk., 2. pkt., da ansvarsforsikringen ikke dækkede den indtrådte skade), *UFR 1943 s. 366 V* (under kørsel med en arbejdsgivers lastvogn forårsagede dennes chauffør ved uagtsomhed, at en af principalens arbejdsdreng, der fulgte vognen og stod på denne, faldt af og kom til skade. Chaufførens erstatningspligt fandtes ikke at burde lempes i medfør af FAL § 25), *ASD 1949 A s. 79 Ø*. Dommen er nævnt ovenfor under a 4°. Ansvaret lempedes her, *ASD 1955 A s. 115 Ø* (En person, der ikke har kørekort, fører efter ejerens anmodning dennes bil med ejeren og dennes ven, der begge er stærkt berusede, som passagerer. Bilen kører i grøften og beskadiges, idet føreren mister herredømmet over vognen, ved at ejerens medpassager vælter sig ind over chaufføren. Føreren findes fuldt ansvarlig. Lempelse i ansvaret efter FAL § 25 nægtes, da han havde gjort sig skyldig i betydelig uagtsomhed⁷⁴. Se også *ASD 1955 A s. 135 V* (beskadigelse af udlejet vogn). —

Som et retstilfælde, der ikke lader sig placere under nogen af de anførte litra må nævnes *ASD 1954 A s. 12 Ø*: En drøskepassager fandtes ansvarlig for skade overgået bilen, ved at han åbnede døren mod en brandhane. Ansvaret fandtes imidlertid at kunne bortfalde efter FAL § 25, idet passageren havde haft føje til at opfatte den standsning, der skete ved det pågældende sted som udtryk for at bestemmelsesstedet var nået.

73. *UFR 1935 B s. 191—92*.

74. Ansvaret burde måske dog være lempet for føreren ud fra betragtningen egen skyld hos den skadelidte ejer. Herom var imidlertid ingen påstand nedlagt i sagen. —

d. Skal man herefter forsøge at trække nogle retningslinier ud af det foreliggende domsmateriale, forekommer det, at i tilfælde af ansvar på grund af udvist *simpel uagtsomhed* (gruppe a og c)⁷⁵ afhænger lempelsespørgsmålet bortset fra ansvar mellem motorkørende (gruppe a 4° og 5°), hvor særlige forhold også gør sig gældende, jfr. nedenfor, af *den konkret udviste skyldgrad*. Det betyder, at ved de laveste grader af simpel uagtsomhed lempes der i almindelighed, mens ansvar fuldt gennemføres, hvis der foreligger *betydelig grad* af simpel uagtsomhed. Dette gælder altså både for fodgængere, cyklister og hestevognskuske samt for det særlige motorvognsføreransvar, for så vidt dette ikke er dækket ved ansvarsforsikringspolice⁷⁶. Dette fremgår særlig af den under a 2° nævnte UFR 1953 s. 526 H, der pålagde regres under hensyn til cykelbudets betydelige uagtsomhed. Dommen beror ganske vist alene på en flertalsafgørelse, men kriteriet som sådant er sikkert også godkendt af mindretallet, der blot nåede til en anden vurdering af det begåede forhold. Samme kriterium fremhæves også i ASD 1956 A s. 135 V 350, ASD 1940 A s. 61 Ø, UFR 1937 s. 173 Ø, ASD 1936 A s. 205 V, samt i de utrykte Ø e, X afd. af 8. februar 1955 og VI afd. af 10. juni 1955 og stemmer i al væsentlighed med langt det største flertal af afgørelserne, jfr. herved blandt andet ASD 1936 A s. 150 V, UFR 1937 s. 173 Ø, ASD 1938 A s. 87 Ø, ASD 1954 A s. 12 Ø og 1956 A s. 175 Ø.

Hvormeget der kræves til at statuere betydelig uagtsomhed, kan det vel være vanskeligt at udtale sig om. Det er tvivlsomt om det overhovedet på basis af domspræmisses er muligt at danne sig et objektivt rigtigt billede af sagens omstændigheder. Det er ved bedømmelsen af beviser (vel nok i værentligste grad) kun det grovere omrids af det i retssalen passerede, der kan finde udtryk i præmisserne, hvor omhyggeligt de end er udformet. På basis af den foreliggende praksis kan dog noget siges. Betydelig uagtsomhed forudsætter sikkert ofte, for eksempel at klare færdselsregler under omstændigheder, hvor man har haft tid til omtanke, utvivlsomt er overtrådt, jfr. således ASD 1940 A s. 61 Ø. 1956 A s. 160 V (fodgængers udgåen på vejbane uden hensyntagen til færdsel), ASD 1948 A s. 40 Ø

Lempelsesproblemet var endvidere fremme i ASD 1951 A s. 87 Ø, men det faldt bort, da chaufføren fandtes skyldig i grov uagtsomhed.

75. Herved bortses fra UFR 1935 s. 288 H, der nu sikkert ikke kan opretholdes.

76. Ansvarsforsikringspolice dækker normalt lovlige brugere.

(fodgængers pludselige omkringvending midt på gaden foran en automobil), ASD 1937 A s. 57 Ø, 1940 A s. 2 Ø og s. 96 V (cyklist's pludselige svingning uden tegngivning), 1956 A s. 135 V og 175 Ø (cyklist's manglende respekt af vigepligt), 1937 A s. 70 V (hestekøretøj uden lygteføring) eller dommene om manglende løsning af skagler m. v. ved parkering af hestekøretøjer, jfr. UFR 1941 s. 989 V og 1948 s. 277 Ø, ASD 1949 A s. 76 Ø. I modsætning hertil statueres næppe betydelig uagtsomhed, hvor den udviste fejl blot beror på en øjeblikkelig (eller dagligdags) uopmærksomhed, jfr. således ASD 1951 A s. 5 V, UFR 1945 s. 117 V samt ASD 1954 A s. 14 Ø. Førstnævnte dom fremhæver særligt »en på et øjeblik uopmærksomhed beroende mindre færdselsforseelse, for hvilken der ikke i lovgivningen er fastsat særlige ansvarsregler«.

Alt i alt må man sikkert på basis af retspraksis mene, at der stilles relativt strenge krav til at statuere ubetydelig agtpågivenhed og dermed til at tillade ansvarets lempelse, jfr. herved særlig højesteretsdommen af 1953, hvor der var tale om ansvarsdragelse af et kun 13 år gammelt bud, der med almindelig fart havde krydset en gade, der var — det må erkendes — mere befærdet end den, hvor han kom af, uden at sagtne farten og respektere sin vigepligt for den fra højre side kommende færdsel; en tredieperson blev påkørt, ved at en bil, hvis fører dog selv også fandtes ansvarlig, måtte bremse op. Men også landsretternes praksis synes som helhed at vise samme billede.

I mine øjne forekommer retspraksis for streng, særlig den nævnte højesteretsdom, hvor sikkert drengens fejl må antages at bero på et øjeblik uopmærksomhed. I hvert fald burde man her have nedsat ansvaret delvist ud fra en økonomisk billigheds vurdering⁷⁷. Det synes uhensigtsmæssigt, at den 13-årige dreng for sin næppe grove forseelse blev idømt et erstatningsansvar på ca. 13000 kr., når skaden var dækket af en forsikring.

Hvad derimod angår skade ved kollision mellem motorkøretøjer eller andre motoriserede trafikredskaber synes retspraksis at statuere, at lempelse ikke i almindelighed bør finde sted, jfr. særlig UFR 1948 s. 481 H. Ud fra et farligheds-(præventivt)synspunkt er det rimeligt, ligesom for motoransvaret i almindelighed; der foreligger jo endvidere her oftest en ansvarsforsikring, jfr. iøvrigt C 1. I de to domme UFR 1938 s. 837 Ø og ASD 1949 A s. 79 Ø, der lempede ansvaret, forelå særlige omstændigheder.

Med hensyn til *principalers ansvar* for trafikskade udenfor kon-

77. Jfr. nedenfor under G 2.

traktsforhold efter D 6 3-19-2 foreligger to højesteretsdomme, UFR 1936 s. 669 og 1955 s. 517 samt en lang række af landsretsafgørelser, der frifinder principalen. Højesteretsdommens præmisser er ganske korte og henholder sig til det blotte faktum, at der er tale om ansvar efter DL 3-12⁷⁸. Dette synes også at fremgå af flere landsretsafgørelser, jfr. således ASD 1935 A s. 151 V, UFR 1937 s. 649 Ø, ASD 1938 A s. 141 V, 1941 A s. 160 Ø, 1948 A s. 56 V. Det anførte ligger på linie med, hvad der iøvrigt i almindelighed anerkendes i retspraksis vedrørende ansvaret efter DL 3-12-2, jfr. under 3 og anerkendes også i litteraturen⁷⁹.

UFR 1953 s. 526 H, der også angår ansvar i henhold til DL 3-19-2, men desuagtet ikke efter FAL § 25 lempes ansvaret, kan næppe tages til indtægt for en fravigelse af den anførte sætning i almindelighed; det fremgår særlig af dommens anforende af, at »selv om principalens ansvar udelukkende hviler på DL 3-19-2.« Når dommen nåede til, at fuldt ansvar måtte pålægges, støttede den dette på særlige omstændigheder, nemlig på, at der var tale om en *ansvarsforsikrers* regres mod en medskadevolder, der selv var dækket af en ansvarsforsikring, jfr. om berettigelsen af dette særlige synspunkt nedenfor under F.

Hvad angår principalansvaret for skader på køretøjer under trafik overgivet i principalens varetægt til reparation, transport eller lignende, gælder der i almindelighed ubetinget ansvar, men det skyldes de særlige principper for ansvar ved fagligt arbejde og i varetægts forhold, jfr. ovenfor B1 og 2. De pågældende domme hører hjemme der — trafikforholdet er i sig selv af mindre principiel interesse —, dog er de medtaget her for fuldstændighedens skyld.

2. Brandskader.

Mere »almindelige« tilfælde af brandskade på andres løsøreffekter og deraf følgende spørgsmål om ansvarets bedømmelse efter lempelsesreglen i FAL § 25, 1. stk., 2. punkt foreligger ikke alt for hyppigt, idet sådan brandskade ofte opstår under faglig bearbejdelse i den ansvarliges besiddelse, i hvilket fald ansvaret ikke lempes, jfr. i denne forbindelse UFR 1941 s. 306 H (skibsbrand under værftsarbejde), ASD 1950 A s. 42 Ø (automobils brand på værksted under afbrænding med blæselampe af gammel lak)⁸⁰.

78. Jfr. *Christrup*, Fuldmægtigen 1949 s. 45 om 1936-afgørelsen. Om betydningen af landsrettens anforende i 1955-afgørelsen, der stadfæstede af højesteret, om der i sagen var tale om ansvar for automobilets *skadeforvoldelse* og ikke skade på ejer-gæstens egne i hotellets varetægt betroede ejendele, jfr. nedenfor. I relation til det her anførte om ansvar udenfor kontrakt, har dette næppe betydning.

79. Således *Ussing* UFR 1938 B s. 74, *H. H. Holm* UFR 1943 B s. 201 og *Christrup* l. c.

80. Jfr. også UFR 1936 s. 862 S og H, cfr. derimod UFR 1939 s. 58 H (autobrænd på værksted).

Ved brandskade på fast ejendom omfattes tilfældene også her ofte af særreglerne om skade beroende på faglige fejl, jfr. således eksempelvis UFR 1939 s. 311 H og ASD 1952 A s. 163 Ø (eksplosionsbrand under arbejde med gulvsolution), UFR 1952 s. 198 Ø og 1942 s. 206 Ø (Optøning af vandrør med blæselampe)⁸¹, UFR 1953 s. 157 V (En materialhandlers ansvar for brand i et gartneri ved levering af brandforlig svovlblomme), ASD 1936 A s. 18 Ø (brand forvoldt under opsætning af centralvarmekomfur)⁸².

Men hvor ikke nogen af de under B og C anførte særregler griber ind, tegner retspraksis sig således, at lempelsesmuligheden på samme måde som indenfor trafikforhold vurderes forskelligt ved ansvaret for simpel uagtsomhed og efter DL 3-19-2, således at ansvaret i første fald almindeligvis kun lempes efter en konkret overvejelse af skyldgraden, mens lempelse derimod overhovedet almindeligvis finder sted, hvor ansvaret alene beror på DL 3-19-2.

a. *Simpel uagtsomhed.* Følgende domme må fremholdes:

UFR 1954 s. 706 H: Sagen angik to godt 9¹/₂-årige drenges antændelse af bål oppe på en halmstak under leg, hvorved halmstakken antændtes og nedbrændte med en skade på 3.000 kr. Landsretten og højesterets flertal (5 dommere) fandt, at om en drengenes uagtsomhed ikke kunne betegnes som grov, *var den dog så betydelig, at deres ansvar ikke kunne nedsættes* i henhold til FAL § 25, hvorimod man under hensyn til skadens dækning af forsikringen og drengenes uformuenhed fandt, at lempelse af ansvaret kunne ske i medfør af myndighedsloven § 63⁸³. To højesteretsdommere fandt at drengenes uagtsomhed var grov, hvorfor lempelse i medfør af FAL § 25 allerede derved var udelukket. To andre dommere fandt under hensyn til børnenes alder med flertallet, at uagtsomheden ikke var grov, og at bortfald af ansvaret burde finde sted i medfør af FAL § 25, 1. stk., jfr. myndighedsloven § 63. De dissenterende vota tager utvivlsomt næppe afstand fra flertallets hovedbetragtning, at lempelse i ansvaret — for så vidt man har ment sådan for mulig — måtte afhænge af en konkret skyldvurdering. I lighed med praksis vedrørende trafikskadeforhold er det *betydelighedskriteriet*, der lægges til grund.

På linie med denne afgørelses principielle kriterium ligger også

81. Cfr. dog herved den nedenfor nævnte ASD 1949 A s. 100 Ø.

82. Cfr. UFR 1936 s. 444 Ø, der nævnes nedenfor.

83. Jfr. herved ovenfor kapitel II A, 2 in fine.

afgørelsen i *UFR 1953 s. 767 H*, vedrørende en huslejers ansvar for ejendommens nedbrænding på grund af hans 4^{1/2}-årige søns leg med tændstikker. Ansvarspåleggelsen beroede på, at hun havde ladet tændstikkerne ligge på gulvet i sin stue uden stadigt opsyn af drengen, uagtet hun vidste, at drengen løb ud og ind i stuen. Højesteret lod hendes ansvar bortfalde under hensyn til *arten af den af hende* udviste uforsigtighed. Dommens værdi i nærværende relation er dog begrænset, fordi tvisten under sagen i væsentligste grad bestod i, om der ved spørgsmålet om lempelse skulle tages hensyn til, at lejerne var ansvarsforsikret⁸⁴.

En konkret uagtsomhedsvurdering synes også at være lagt til grund i afgørelsen *UFR 1942 s. 332 H*. Dommen, der er omtalt ovenfor under C 3, angik en garagebrand forårsaget af uforvarlig fremgangsmåde ved rensningen af en automobilgenerator. Retten skønnede, at erstatningsansvaret kunne bortfalde. At en uagtsomhedsvurdering særlig indgik heri fremgår af den nøje opmærksomhed dommen netop har vist dette spørgsmål.

Også en lang række landsretsdomme bekræfter synspunkter om, hvorvidt uagtsomheden efter en konkret vurdering kan siges at være betydelig, jfr. således *UFR 1954 s. 1024 Ø* (en 8-årig drengs leg kastede en brændende tændstik op på presenningen af en bil. Den udviste uagtsomhed var så alvorlig, at ansvaret ikke fandtes at burde lempes efter FAL § 25), *ASD 1951 A s. 42 V* (tømning af askespand i en affaldsdyng, der stødte op mod væggen til anden mands brændeskur. Uagtet den udviste uagtsomhed ikke kunne betegnes som grov, var der dog udvist en sådan uforsigtighed, at ansvaret ikke fandtes at kunne lempes), *ASD 1951 A s. 74 Ø* (14-års drengs brandforvoldelse på løse ved brænding af lynkineser i en vinduesbænk. Der fandtes ikke anledning til at lempe hans ansvar efter FAL § 25), *UFR 1951 s. 795 V* (En malermester fandtes ansvarlig for brandskade forvoldet ved hans brug af blæselampe til afbrænding af malingen på en dør. Hans ansvar fandtes imidlertid at bortfalde under henvisning til, at afbrændingen var foretaget på faglig forsvarlig måde, og at tilstedeværelsen af det brandfarlige materiale, der fandtes tæt ved den pågældende dør og ved hvis ildpåsettelse branden var opstået, havde været vanskelig at iagttage ude fra), *ASD 1949 A s. 52 V* (skødesløshed ved piberygning under halmlæsning. Ansvaret bortfaldt efter FAL § 25, da uagtsomheden ikke fandtes at være af grov karakter, men måtte bero på et øjeblik manglende omtanke), *UFR 1938 s. 1075 V* (En husmand fandtes ansvarlig for en brand på en gård tilhørende hans broders principal, ved at han under et besøg på broderens kammer havde henstillet en petroleumslampe op af en bræddevæg uden at sætte hætte over lampen. Ansvarret fandtes at kunne bortfalde i medfør af FAL § 25), *UFR 1938 s. 812 V*

84. Jfr. herom nedenfor under G 2, jfr. iøvrigt om dommen ovenfor under C. 3.

(Henstillen af petroleumsgaslygte på kværn oppe på et ladeloft, hvorved brandskade opstod. Vedkommende fandtes ansvarlig overfor brandforsikringen, om end erstatningen nedsattes af økonomiske billighedsgrunde), *UFR 1938 s. 830 Ø* (brandskade på stråttækt udhus under reparation af en bil, der stod halvt udenfor huset. Ansvarret fandtes efter de foreliggende omstændigheder at kunne lempes). Mærk også *ASD 1934 s. 337 V*.

b. Ansvar i henhold til DL 3-19-2. Følgende domme må anføres: *UFR 1939 s. 58 H*: Uagtsomt brandforvoldelse på bilværksted ved mekanikersvends forhold, hvorved en kundes automobil ødelægges. Værkstedsmesteren droges til ansvar i medfør af DL 3-19-2, ansvaret lempedes fuldstændigt⁸⁵. Følgende landsretsafgørelser bemærkes endvidere:

ASD 1954 A. s. 217 V: (Brandskade forvoldt på automobil under dettes ophold på snedkerværksted. Udover at slå fast, at ansvaret berøede på DL 3-19-2, fremhævede dommen, at den af smedesvenden på værkstedet udviste uagtsomhed ikke var betydelig og henviste til sagsøgtens økonomiske forhold og arten af smedemesterens virksomhed). — Der forelå i realiteten faglig fejl, jfr. B, 1 og dommens rigtighed forstås kun ud fra den ad G, 2 anførte billighedsregel, *UFR 1945 s. 965 V* (Brandskade på to kornstakke ved gnister fra et lokomobil, hvis betjeningsmandskab havde handlet uforsvarligt. Lokomobilet var hyret på den pågældende ejendom, hvor kornstakkene stod, efter anmodning fra ejeren⁸⁶. Da hverken den udviste uagtsomhed eller forsikringsmæssige hensyn skønnedes at tale derimod nægtedes der i medfør af FAL § 25, 1. stk., 2. punkt brandforsikringssselskaberne regres mod det I/S, der ejede lokomobilet), *UFR 1938 s. 828 Ø* (Under reparation af automobil forvoldte en mekanikersvend brandskade på bilen under fejlagtig brug af svejseapparat. Erstatningsansvaret for principalen fandtes at kunne bortfalde)⁸⁷, *UFR 1937 s. 593 Ø* (Tømremestersøn forvolder uagtsom brandskade under assistance ved tagtækningsarbejde på en ejendom. Tømremesterens ansvar, der fandtes at kunne bygge på enten DL 3-19-2 eller simpel uagtsomhed, lempedes.)

Det ses af den dog ikke talrige trykte retspraksis, at det er den almindelige regel, at ansvaret bortfalder, når det beror på DL 3-19-2.

85. Det i dommen omhandlede tilfælde må nu regnes med at være omfattet af den under B 2 omtalte regel vedrørende skade i varetægtsforhold, efter hvilken der gennemføres fuldstændig regres. Men udenfor denne særregels (eller andre særreglers) ramme må dommen sikkert have gyldighed som eksempel på lempelse af DL 3-19-2 ansvaret i brandskadetilfælde, jfr. herved særlig om de domme, der på andre områder indenfor almindeligt ansvars pådragelses tilfælde lader ansvaret bortfalde i medfør af FAL § 25, hvor det beror på DL 3-19-2.
86. Netop dette kan måske forklare, at tilfældet ikke som andre skadestilfælde med lokomobiler som årsagsfaktor omfattes af særreglen under C 1.
87. Tilsvarende kan her anføres som anført i note 86. Også særreglen, jfr. B 1 om fagfejl vil kunne anvendes på tilfældet.

3. Andre skadestilfælde og sammenfatning.

a. Simpel uagtsomhed:

VLRT 1955 s. 289 V (ASD 1955 A s. 119): (En person havde uden opfordring trukket en flyvemaskine, der var kaskoforsikret, i hangar og herunder beskadiget propellen. Ansvaret lempet). — *VLRT 1954 s. 165 V (ASD 1954 A s. 40)*: (Ansvarer for en 12-års dreng, der under leg med en sten knuste en butiksrude, lempedes ikke under hensyn til den betydelig udviste uagtsomhed. Drengen var ansvarsforsikret). — *ASD 1950 A s. 192 V*: (En lærling greb fat i styret på en cykel, hvorved cyklisten mistede herredømmet og kørte ind i en forretningsrude, der knustes. Lærlingens ansvar bortfaldt da skaden ikke fandtes forvoldt ved groft uagtsomt forhold og betingelserne for anvendelsen af FAL § 25 også iøvrigt skønnedes at være tilstede). — *UFR 1947 s. 363 Ø*: (To heste omkom ved berøring med elektrisk ledning, der var faldet ned ved træfældning på en gård. Elektricitetsselskabets ansvarsforsikrer søgte gårdejereren for den skadeserstatning, man havde udbetalt hesteejeren. Selv om gårdejerens ansvar måtte gå forud for elektricitetsselskabets, der ikke var baseret på skyld, fandtes hans skyld dog at være så ringe, at hans erstatningspligt fandtes at burde nedsættes fra 5.000 kr. til 1.000 kr.). — *UFR 1943 s. 1051 Ø*: (En udlejet hest omkom efter at være sluppet ud af lejerens indelukke, der var uforsvarligt indhegnet. Uagtsomheden var hos lejeren ikke af en sådan art, at lempelse efter FAL § 25 ikke kan ske, hvorfor det fandtes at kunne bortfalde). — *UFR 1943 s. 347 S. og H.*: (En krangrabbe forvoldte skade på et skib under dettes læsning. Anvendelsen af en grabbe af de pågældende dimensioner fandtes uforsvarlig; ansvarer fandtes dog at kunne bortfalde bl. a. under hensyn til, at det ikke drejede sig om beskadigelse af en ting, der var i skadevolderens varetægt). — *UFR 1942 s. 1165 Ø*: (Ansvarer for en grundejers tilsidesættelse af sin grusningspligt fandtes at kunne bortfalde i medfør af FAL § 25). — *UFR 1939 s. 975 V*: (Under en hård storm blæste nogle brædder fra en tilhørende, ud mod offentlig vej anbragt på sædvanlig måde sikret bræddestabel over på en villa, der led skade. Da stormen ikke havde været af ekstraordinær karakter, og stablen var anbragt på et ret højt og for vinden udsat sted, ansås brædde-ejeren ansvarlig, men da hans uagtsomhed fandtes ringe bortfaldt ansvarer i medfør af FAL § 25). — *ASD 1936 B s. 154 Ø*: (En skoleelev beskadigede en i skolegården henstillet motorcykel ved væltning af den. Ansvarer bortfaldt i medfør af FAL § 25). — *ASD 1935 A s. 130 V*: (En styrmands ansvar for skodesløshed og uforsigtighed i tjenesten fandtes at kunne bortfalde). Se også *UFR 1934 s. 1085 V*.

b. Ansvar i henhold til DL 3-19-2:

UFR 1951 s. 494 H: (Lejers tilsidesættelse af sin renholdelsespligt af fortovet. Blandt andet under hensyn til at ansvarer ikke beroede på nogen af lejeren personlig udvist forsømmelighed, men udelukkende på, at han ifølge lejekontrakten var ansvarlig for den af ham antagne fejemand ikke ved den pågældende lejlighed havde foretaget renholdelse af fortovet for

sne og is på en tilstrækkelig omhyggelig måde, fandtes ansvaret at kunne bortfalde i medfør af FAL § 25. Tilsvarende afgørelser *UFR 1937 s. 593 Ø* og *ASD 1942 s. 66 Ø*. — *UFR 1950 s. 686 H*: En ejers ansvar for vandskade på en lejers gods opstået ved, at viceværten havde undladt at tilse vandinstallationen i en tom lejlighed, hvor en hane havde stået åben. Idet der under de foreliggende omstændigheder ikke findes grundlag for at rejse indvendinger af væsentlig betydning med hensyn til den af ejeren etablerede form for ejendommens administration og drift, findes ejerens i medfør af DL 3-19-2 påhvilende erstatningsansvar at kunne bortfalde i medfør af FAL § 25. Tilsvarende afgørelse i *ASD 1937 A s. 85 Ø⁸⁸*. — *UFR 1954 s. 639 H* samt *ASD 1943 A s. 57 V*, *1940 A s. 41 V*, *1938 A s. 144 Ø*, *1936 A s. 159 Ø*, der angik ansvaret efter DL 3-19-2 for ejere af heste, køer m. v. og hvor ansvaret i alle tilfælde lempedes⁸⁹. Mærk her særlig *UFR 1954 s. 639 H*'s udtrykkelige fremhævelse af at ansvaret udelukkende beror på DL 3-19-2. Dommene er omtalt foran under C 5. — Utrykt *Ø X afdeling sag nr. 361/1951 af 8. december 1952*: (Vejvæsens ansvar for autoskade på grund af henlæggelsen på en vej af en uforvarlig afmærket og ubelyst tjærebunke. Der fandtes ej tilstrækkelig anledning til at gennemføre regresansvaret⁹⁰. — *UFR 1943 s. 405 Ø*: (Under en stilladsforretnings nedtagelse af et stillads ved et hus, tabtes en friholder og knuste en spejlglasrude. Erstatningspligten herfor fandtes at måtte bortfalde), *UFR 1937 s. 858 Ø*: (Håndværkermesters ansvar for et ituslået glas forårsaget ved uagtsomt forhold fra håndværkers side, fandtes at kunne bortfalde). — *ASD 1937 A s. 97 Ø*: (Butiksdekoratørsvend knuste butiksrude under opsætning af granguirlande ved at slå et søm gennem ruden. Butiksindehaverens ansvar, hvis ansvar udelukkende beroede på DL 3-19-2 blev frifundet i medfør af FAL § 25). — *UFR 1937 s. 829 Ø*: (En af en murermester under et byggearbejde rejst elevator faldt ned og skadede en forbigående bil, blandt andet som følge af at nogle ved byggeriet beskæftigede tømmervende havde hugget en bardun over, der generede dem i deres arbejde. Tømmermesteren droges til ansvar, men deres ansvar, fandtes at kunne bortfalde da det udelukkende beroede på DL 3-19-2)⁹¹ — *UFR 1936 s. 980 Ø*: (En skiltefabrikants folk gjorde sig skyldig i uagtsom butiksrudeknusning under opsætning af skilte. Ansvaret for fabrikanten bortfaldt, idet han ikke selv fandtes at have udvist grov uagtsomhed).

c. Skal man *sammenfatte de resultater, domspraksis* her i gruppe 1 til 3 *er nået til*, synes det i tilslutning til, hvad der allerede er anført under 1 ret udtalt at være således, at lempelse i *det simple*

88. Jfr. iøvrigt om de to højesteretsdomme ovenfor under B, 3 vedrørende spørgsmålet om regreslempelse blandt andet for lejeres ansvar for tilsidesættelse af accessoriske pligter overfor husværten.

89. Cfr. dog *ASD 1942 A s. 59 V* og *108 V*.

90. Jfr. om dommen og andre domme om ansvaret for veje ovenfor under C 4.

91. Også murermesteren droges til ansvar, der imidlertid ikke lempedes, jfr. herom under B 1 (ansvar for fagligt arbejde).

uagtsomhedsansvar alene finder sted efter en konkret vurdering af skyldgradens størrelse (betydelighed), jfr. særlig højesteretsafgørelserne UFR 1953 s. 527 H (13-årigt cykelbuds tilsidesættelse af færdselsregler) og 1954 s. 706 H (9¹/₂-årige drenges bålændelse under leg), hvor lempelse i ansvaret nægtedes under henvisning til den udviste *betydelige* uagtsomhed og heroverfor UFR 1953 s. 767 H (om en lejers ansvar for brandskade som følge af manglende tilsyn med 4¹/₂-årig søn, der legede med tændstikker), hvor ansvaret lempedes under henvisning til arten af den af lederen udviste uagtsomhed, samt UFR 1942 s. 332 H (garagebrand som følge af uforsvarlig fremgangsmåde ved rensning af automobilgenerator). Landsretspraksis ligger som alt overvejende regel på linie hermed.

Hvor meget, der kræves for at kunne statuere *betydelig uagtsomhed*, er svært at udtale sig om⁹². Udenfor trafikforhold, hvor tilværelsen ikke på samme måde er tvunget ind under et særligt regelsæt ad modum færdselsloven, spiller spørgsmålet om overtrædelse af klare kategoriske regler ikke samme rolle. Vurderingen, om uagtsomheden er betydelig eller ej, beror derfor her på lidt andre synspunkter. Synspunktet at lempelse i almindelighed bør ske, hvor uagtsomheden beror på en øjeblikkelig uopmærksomhed kan dog utvivlsomt anvendes i begge forhold, jfr. således UFR 1954 s. 706 H, hvor lederen havde glemte, at hun havde efterladt den 4¹/₂-årige søn i en stue på hvis gulv, der lå en æske tændstikker. Også det *dagligdags* netop i en sådan uopmærksomhed spillede sikkert ind, jfr. herved også UFR 1938 s. 812 og 1075 V samt ASD 1949 A s. 52 V (brandskader), desuden ASD 1950 A, s. 192 V (kådhedshandling) og muligvis også UFR 1942 s. 1165 Ø (tilsidesættelse af grusningspligt). Anderledes er forholdet derimod hvor uagtsomheden mere er udtryk for en *varig* indstilling, jfr. således 1954 s. 706 H, hvor drengene både ildebrandsdagen og dagen forud havde leget med ild i kornstakken — sammenlign herved endvidere med nogle af de under C, 2 nævnte domme — eller hvor *den uagtsomme handling har en mere usædvanlig* karakter, jfr. således dels den lige nævnte dom samt UFR 1954 s. 1024 Ø eller måske ASD 1951 A s. 42 V (brandskader). Det er klart at *farligheden* i handlingen også er af betydning for uagtsomhedsgraden, jfr. således de tre sidstnævnte domme samt også UFR 1947 s. 363 Ø (hestes beskadigelse på nedfalden elektrisk ledning). I UFR 1942 s. 332 H fremhæves det blandt andet netop

92. Jfr. ovenfor under 1.

også, at den anvendte fremgangsmåde ved generatorrensningen havde været benyttet jævnlige uden uheldige følger.

Det ses altså af de anførte domme om ansvarslempelse ved den simple uagtsomhed, at netop *præventionshensynet* spiller ind ved afgørelsen heraf; dette må siges at ligge på linie med reglens forudsætninger⁹³ og med afstemningen overfor de ansvarsregler, hvor lempelse efter FAL § 25 ikke er mulig. Det sås under 1, at retspraksis, jfr. særlig 1953 s. 526 H stillede ret strenge krav til lempelse af erstatningsansvaret ved skader i trafikforhold. Denne tendens bør næppe fremelskes mere end nødvendig, særlig ikke ved uagtsomme brandskader, hvor erstatningsbeløbene let kommer op i meget store beløb. Alt i alt bør man sikkert i videst rimelige omfang give den ansvarlige den fordel, som ikke koster så meget, at befri ham for erstatningsansvaret og derfor i almindelighed stille relativt strenge krav til den simple uagtsomhed for at betydelig ikke-ansvars lempende erstatningspligtigt forhold. Til støtte herfor kan henvises til retsudviklingen i svensk ret⁹⁴.

Hvad angår ansvaret efter DL 3-19-2 er det klart fastslået i praksis, at ansvaret her bortfalder, når tabet er dækket af en forsikring, jfr. således højesteretsafgørelserne UFR 1936 s. 669 H (cykelbuds rudeknusning), 1939 s. 58 H (værkstedbrand), 1950 c. 686 H (husejers ansvar for vandskade på lejers gods), 1951 s. 494 H (lejers ansvar for manglende renholdelse af fortov), 1954 s. 639 H (landmands ansvar for kvægs skadeforvoldelser) og 1955 s. 517 H (hotelværts ansvar for hotelkarls automobilskader). Det fremgår klart af dommene, at ansvarslempelsen bygges på den blotte omstændighed, at der foreligger ansvar efter DL 3-12-2, jfr. herved bl. a., at en hel del af de nævnte domme fremhæver, at der ikke foreligger grundlag for at statuere simpel uagtsomhed. En talrig landsretspraksis, naturligvis særlig efter den første og ledende højesteretsafgørelse fra 1936 supplerer de anførte afgørelser i højesteret, jfr. herved i det foregående.

Således i vidt omfang at lempe ansvaret, hvor det beror på DL 3-19-2 stemmer med lovens motiver, jfr. dels kommissionsudkastet af 1925 med bemærkninger⁹⁵, der fremhæver den vidtgående ansvarsregel, som DL 3-19-2 etablerer, og den derfor foreliggende ri-

93. Jfr. kapitel I.

94. Jfr. foran kapitel II A, 1 med note 46—48.

95. S. 61—62.

melighed i at lempe samt navnlig også landstingsmotiverne⁹⁶, der tidligere er omtalt. Som anført ovenfor udtalte landstingsudvalget, at der var en hel del, der talte for, at hvor ansvaret efter DL 3-19-2 beroede på udvist uagtsomhed af blot simpel art, skulle ansvaret ubetinget bortfalde. Men man veg tilbage for at foreslå en lovregel herom, idet spørgsmålet bedst lod sig løse i forbindelse med en almindelig reform af erstatningsreglerne, og overlod altså retsudviklingen til retspraksis. Det må formentlig betegnes som heldigt, at lovgiverne ikke låsede udviklingen fast i en obligatorisk lempelsesregel, når ansvaret beroede på DL 3-19-2, navnlig for udviklingen af de tidligere omtalte særregler under B og C, der ikke tillægger det betydning, om ansvaret beror på DL 3-19-2 eller simpel uagtsomhed. Særlig i kontraktsforhold, hvor det særlig er af betydning at kunne gennemføre ubetinget ansvar, synes det efter omstændighederne også vanskeligt og uhensigtsmæssigt at sondre mellem de to grundlag for ansvar.

Det er bemærkelsesværdigt og for så vidt dristigt, når dansk retspraksis selv også ved grove tilfælde af uagtsomhed hos den underordnede lader ansvaret bortfalde for husbonden, men man kunne dog spørge, om det altid er rimeligt at afgøre spørgsmålet om ansvarslempelsen helt uden hensyntagen til, om der er udvist simpel eller grov uagtsomhed af den underordnede. Man må vel principielt ganske vist hævde, at det er heldigt i videst rimelige omfang at drage brug af lempelsesreglen i § 25, og at en del taler for, at præventive betænkeligheder ikke kan være væsentlig til hinder herfor, fordi der jo netop er tale om ansvar for andet end egen culpa. Endvidere er den regel, som således er skabt af retspraksis, ved sit klare indhold retsteknisk fordelagtig. Men heroverfor kunne man rejse det spørgsmål, om en så kategorisk regel ikke medfører, at lempelse efter omstændighederne udelukkes i tilfælde, hvor man ellers ville lempe for egen uagtsomhed, af frygt for i så fald at være tvungne til også at lempe ansvaret, hvis der i den pågældende situation havde været handlet groft uagtsomt af den underordnede, hvorved bemærkes, at der har vist sig en tendens til, at særregler om ikke-lempelse oftest omfatter både simpel uagtsomheds- og DL 3-19-2 ansvar. Noget tyder i hvert fald på, at den under B 2 i retspraksis knæsatte regel om ubetinget ansvar i erhvervsmæssige varetægts-, bearbejdes- og transportforhold bl. a. har udviklet sig i frygt for de konse-

96. Rigsdagstidende 1929—30 tillæg B spalte 550. Jfr. foran kapitel 1 B, 1.

kvenser, en almindelig lempelse i DL 3-19-2 ansvarstilfældene ville føre med sig, navnlig fordi benyttelsen af andet end egen arbejdskraft her er meget praktisk, jfr. således *Frost*⁹⁷. Iøvrigt er det et spørgsmål, om det ikke har en vis præventiv betydning at pålægge arbejdsgiveren ansvar i tilfælde af grov uagtsomhed hos de underordnede. Man må utvivlsomt mene, at pålæggelse af ansvar for arbejdsgiveren øver en vis prævention dels umiddelbart på den underordnede, vel navnlig gennem frygten for kritik, afskedigelse, disciplinær aktion eller udsigten til manglende advancement, hvor dette er praktisk, i hvert fald i relation til grovere eller bevidst uagtsomhed, dels overfor arbejdsgiveren med hensyn til »skjult skyld«⁹⁸. Hertil kommer, at det kan være rimeligt principielt at sidestille ansvar for underordnedes uagtsomhed med egen, fordi det ofte er en ren tilfældighed, om det er arbejdsgiveren selv, der handler, eller hans underordnede. Ved dette sidste må det vel dog erindres, at arbejdsgiveren undertiden som den dygtigste og mest erfarne rent faktisk lettere undgår uforsvarlig forhold end den underordnede.

I svensk ret⁹⁹ er det som tidligere anført i retspraksis trængt igennem, at ansvaret for trediemands fejl, hvor et sådant i begrænset omfang måtte kendes, uagtet den manglende hjemmel i § 25's ordlyd, i visse tilfælde tillades lempet efter denne bestemmelse, men kun i samme omfang som trediemandens eget ansvar ville være kunnet lempet efter § 25, d.v.s. alene i tilfælde hvor trediemand har handlet simpelt uagtsomt.

Reglen i FAL § 25 synes ikke i væsentlig grad at uklargøres, hvis man indenfor visse begrænsede rammer, særligt hvor sagens natur medfører, at alene et DL 3-19-2 eller lign. ansvar kommer for, således f. eks. ved juridiske personer, med hensyn til lempelse i dette ansvar tog hensyn til den underordnedes skyldgrad. I almindelighed må man dog indrømme, at det er heldigt at lempe DL 3-19-2 ansvaret uafhængig af den af tjeneren udviste skyld, og man må for så vidt anerkende, at højesteret i praksis også almindeligt har vovet dette.

F. SÆRLIGT OM ANSVARSFORSIKRERENS REGRES.

Ovenfor i kapitel II A, 4 er det spørgsmål undersøgt, om FAL § 25's lempelsesregel principielt kan anvendes også ved regreskravet fra en

97. TFR 1951 s. 503—04, jfr. iøvrigt ovenfor under B 2.

98. Jfr. *Ussing Erstatningsret* s. 90.

99. Jfr. foran kapitel II A 3 med note 23.

ansvarsforsikrers side, og spørgsmålet er navnlig med klar støtte i dansk højesteretspraksis besvaret bekræftende. Lempelsen følger formentlig i almindelighed de i det foregående anførte særlige og almindelige regler, jfr. således højesteretsafgørelserne *UFR 1951 s. 494*¹⁰⁰ om lejerens ansvar overfor husværtens ansvarsforsikring som følge af manglende fortovsrengøring, hvor ansvaret lempedes i overensstemmelse med almindelig DL 3-19-2 synspunkter, og *UFR 1955 s. 517*¹⁰¹ om hotelværtens ansvar for karlens motoransvarsskader, hvor lempelse på tilsvarende måde fandt sted. I *UFR 1953 s. 503 H*¹⁰², om pumpeværket, hvor ansvaret ikke lempedes, beroede dets gennemførelse på almindelige synspunkter og ikke på nogen referens til ansvarsforsikringsregressens særlige karakter. Heller ikke tidligere landsretsafgørelser, jfr. særlig de tidligere nævnte domme *UFR 1937 s. 593 Ø* og *1942 s. 1165 Ø*¹⁰³ om lejers ansvar for manglende renholdelse eller grusning af fortove anlægger synspunktet.

Undre kan dette resultat næppe heller, idet de reale grunde ikke ligger anderledes her end indenfor anden skadesforsikring, jfr. herved ovenfor, og praksis kan for så vidt godtages.

Man kan dog særlig på basis af *UFR 1953 s. 526 H*¹⁰⁴ spørge, om en særregel må opstilles i tilfælde, hvor ansvarsforsikreren gør regres og den regressøgte selv er dækket af en ansvarsforsikring. Sagen, der allerede er omtalt ovenfor, angik spørgsmålet om en motoransvarsforsikrers regres mod en principal for en del af skadeerstatningen, forsikreren havde udbetalt i anledning af en trafikulykke, for hvilken den pågældende motorkøretøjsforsikrer og principalens 13-årige bud var fundet ansvarlig med hver halvdel. Uagtet principalens ansvar udelukkende beroede på DL 3-19-2 og derfor efter almindelige synspunkter skulle bortfalde, idømte både lands- og højesteret fuldt ansvar. Landsretten begrundede resultatet med den i sig rigtige, men næppe afgørende udtalelse, at skadelidte selv fuldt ud kunne have rejst fuldt erstatningskrav mod principalen i stedet for mod motoransvarsforsikringen¹⁰⁵, mens højesteret hertil udtalte, at »der selv, om hans (principalens) ansvar for den ene skadevolder udelukkende hviler på DL 3-19-2, ikke er grund til i

100. Jfr. om dommen ovenfor under E 3.

101. Jfr. om dommen ovenfor under E 1 og 3.

102. Jfr. om dommen ovenfor under C 1 og 3.

103. Jfr. om dommene ovenfor under B 3. Jfr. iøvrigt *UFR 1947 s. 363 Ø*, der også forklares ud fra almindelige regler, se C 2.

104. Jfr. om dommen ovenfor under E 1 og 3.

105. Jfr. nærmere kapitel II A 4.

forhold til ansvarsforsikreren for den anden skadevolder at ned-sætte hans erstatningspligt, *for hvilken der er tegnet ansvarsforsik-ring** (udhævet her).

Højesteret synes herved at bygge på den betragtning, at den ene ansvarsforsikrer ikke er nærmere end den anden til at bære den på-gældende skade. Men det er vigtigt at se den i relation til, at netop den regrespligtige *også* var ansvarsforsikret, ellers er den uforenelig med andre domme, der afskærer ansvarsforsikrerens regres mod medansvarlige. Det er på den anden side samtidig vigtigt at gøre sig klart, at der i sagen netop var tale om en *ansvarsforsikrers* re-gres, ellers er afgørelsen i disharmoni med det nedenfor omtalte synspunkt om ansvarsforsikringens primært manglende relevans i lempelsespørgsmålet¹⁰⁶.

Begrundelsen for denne særregel må ses på baggrund af den struk-turforskel, der er mellem tings- og ansvarsforsikrerens regres. At tingsforsikrerens regres efter de tidligere anførte regler efter om-stændighederne ikke tillades gennemført i tilfælde, hvor den ansvar-lige er dækket af en ansvarsforsikring, beror på, at det alt i alt må anses for rimeligt, at skaden forbliver hos skadelidte eller dennes forsikrer fremfor gennem anvendelsen af en erstatningsre-gel at overføres til en ansvarlig eller dennes forsikrer, eller sagt på en anden måde: man finder ikke tilstrækkeligt grundlag for at ud-løse erstatningsansvaret. En tilsvarende situation foreligger alminde-ligvis ikke ved ansvarsforsikringerne, hvor på forhånd hver forsik-ring kan siges at være lige naturlig til at bære skaden, og hvor ansva-ret jo faktisk udløses. Det er derfor også i almindelighed rimeligt, at hver ansvarsforsikring dækker sin skadevolder, og at indbyrdes regulerende lempelse ikke finder sted. Således i almindelighed at af-stå fra en nærmere overvejelse af, hos hvilken ansvarsforsikring ta-bet objektivt bedst hører hjemme, falder i tråd med, hvad der tidli-gere er anført om et sådant synspunkts anvendelse overhovedet in-denfor regreslæren. Hvor der er tale om regres i medfør af DL 3-19-2 fra en principals ansvarsforsikring mod den underordnede, der li-geledes er forsikret, bør dog regres almindeligvis nægtes, når en så-dan ud fra almindelig erstatningsretlig vurdering ikke skønnes rime-lig, jfr. således UFR 141 s. 599 V (kommunelærerdømmen)^{106a}.

106. Jfr. nedenfor under G.

106a. Jfr. herved kapitel I C om ansvarsforsikringen i almindelighed under begrænsning gennemførte regres med forsikringstagerens husstand m. v.

G. KONKRET HENSYNTAGEN TIL DEN ANSVARLIGES
ØKONOMISKE FORHOLD. BETYDNINGEN AF
ANSVARSFORSIKRING.

Det er i det foregående gjort gældende, at retspraksis indenfor FAL § 25, 1. stk., 2. punkt, principielt i første række anlægger synspunkter af mere almen art, uafhængig af den ansvarliges konkrete økonomiske forhold, herunder ansvarsforsikring.

Dette skal nu søges nærmere dokumenteret, ligesom det skal undersøges, hvilken betydning konkret økonomiske billighedshensyn overhovedet tillægges for regresretten.

1. Hvad angår tilfælde, hvor man af almene grunde mener at kunne lade ansvaret bortfalde, og hvor spørgsmålet om hensyntagen til den ansvarliges evne til at bære ansvaret for så vidt synes at kunne bortfalde, fremgår det af den nyere højesterets praksis undtagelsesfrit, at frifindelse begrundes ud fra almene hensyn og ikke konkret økonomisk hensyntagen til den ansvarlige. Mærk således *UFR 1953 s. 767 H* og *1950 s. 686 H* (om ansvaret for brand- og vandskade i lejeforhold vedrørende fast ejendom), hvor retten lod ansvaret bortfalde, uagtet der var tegnet ansvarsforsikring og med en begrundelse af almen ikke økonomisk art. Landsretten anførte endog udtrykkelig i en førstnævnte dom, at det forhold, at der var tegnet ansvarsforsikring, var uden betydning for sagens afgørelse, men denne udtalelse gentoges ikke af højesteret. Mærk iøvrigt også en række andre landsretsdomme, der udtaler sig på samme måde som nævnte landsretsdom: *ASD 1950 A s. 192 V*, *1944 A s. 109 V*, *1943 A s. 57 V* og *1937 A s. 57 Ø*. Mærk endvidere *UFR 1945 s. 117 V*, *1937 s. 858 Ø*, *649 Ø* og *619 Ø*, *1936 s. 605 Ø* og *603 Ø*, *ASD 1936 A s. 10 Ø* og *150 V* samt *ASD 1935 A s. 175 Ø*, hvor lempelse fandt sted, uagtet ansvarsforsikring forelå i sagen.

Hvad angår tilfælde, hvor almenjuridiske hensyn taler for ansvars gennemførelse og der foreligger ansvarsforsikring, gennemføres regressen i retspraksis med henvisning til sådant synspunkt uden at ansvarsforsikringen omtales, jfr. således højesteretsafgørelserne *UFR 1939 s. 552 H* og *558 H* og *1953 s. 503 H* samt landsretsafgørelsen *ASD 1945 A s. 54 V*.

Noget tvivlsomt er afgørelsen *UFR 1945 s. 456 H*¹⁰⁷, angående gårdejerens ansvar for sit brønddæksel, hvor en dissenterende dommer vel i resultatet erklærer sig enig med de 4 andre dommere, der sammen med ham

107. Jfr. om dommen ovenfor under C 2.

danner flertallet, men som begrundelse for ansvaret henviser til forholdets karakter, »hvorefter der ikke bliver spørgsmål om betydningen af at ap-pelanten (den ansvarlige) har tegnet ansvarsforsikring«. De 4 dommers vota indeholder intet om, at ansvarsforsikringen, der forelå i sagen, var tillagt betydning. Efter omstændighederne på grund af senere højesterets-praksis er der ikke i dag grundlag for en modsætnings slutning fra den dissenterende dommers udtalelse til de 4 andre i flertallet.

Nogen dom, der ekstraordinært udvider ansvaret, fordi den an-svarliges økonomiske omstændigheder er ekstraordinært gode, ses ikke at foreligge i retspraksis. Dette ligger på linie med det alminde-lige princip i erstatningsretten, at økonomisk gunstige forhold hos den ansvarlige, herunder tilstedeværelsen af ansvarsforsikring principielt ikke skærper ansvaret.

Den principielt manglende relevans af den ansvarliges økonomi-ske forhold ved anvendelse af FAL § 25 indebærer en retsteknisk fordel ved at problemstillingen bliver mere enkel, og resultatet er i harmoni med den almindelige erstatningsret¹⁰⁸. Synspunktet har i litteraturen klar tilslutning af *Ussing*¹⁰⁹ og formentlig også *H. H. Holm*¹¹⁰, hvorimod tilslutningen er mindre kategorisk hos *Drach-mann Bentzon* og *Christensen*¹¹¹ og *Christrup*¹¹². Derved ikke være sagt, at muligheden for at tegne ansvarsforsikring bør være uden indflydelse på de almindelige erstatningsregler, der bør gælde, jfr. herved NRT 1940 s. 16 H.

2. Spørgsmål om de konkrete økonomiske forholds betydning hos den ansvarlige melder sig i relation til FAL § 25, 1. stk., 2. punkt, først for alvor i det øjeblik, de almene (juridiske) hensyn fører til ansvarsplæggelse. Her rejser sig spørgsmålet, om særlige dårlig økonomisk evne hos den ansvarlige til at kunne honorere erstat-ningsforpligtelsen, eventuelt også dennes ekstraordinære størrelse sammenlignet med den udviste skyld kan medføre, at ansvaret lem-pes efter § 25, herunder også om tilstedeværelse af ansvarsforsik-ring kan eliminere disse hensyn.

Den ledende højesteretsdom om emnet er *UFR 1949 s. 112 H*¹¹³. Sagens omstændigheder var følgende:

108. Sammenlign ovenfor kapitel I. Se udtrykkelig de norske højesteretsdomme NRT 1930 s. 631 og 1940 s. 16, jfr. *Dagfinn Dahl*, Erstatning og oprejsning for legemsskade, Oslo 1933 s. 94 og *Norman*, Erstatning for tab af forsorger (Norsk forsikringsjuridisk publikasjon nr. 31), Oslo 1950 s. 20—21.

109. UFR 1938 B s. 75 f.

110. UFR 1943 B s. 206—07.

111. Kommentaren s. 156 note 4. Mærk iovrigt *Drachmann-Bentzon*, UFR 1937 B s. 95 f.

112. Fuldmægtigen 1949 s. 47.

113. Se iovrigt om dommen *Drachmann Bentzon* TFR 1949 s. 197—198.

Efter at det ved lov var pålagt kommunalbestyrelserne pligt til rotteudryddelse, sluttede en kommune overenskomst med en fabrikant, der foretog udryddelse af rotter med kulilte ved hjælp af et af ham selv fremstillet koksgeneratoranlæg, hvilket apparat og metode til rotteudryddelse var godkendt af indenrigsministeriet. Til udførelse af gasbehandlingen antog fabrikanten den af kommunen ansatte rottejæger, der efter at have fået instruktion om fremgangsmåden ved gasbehandlingen på egen hånd gik i gang med rotteudryddelsen. Efter at have gasbehandlet forskellige ejendomme udbryder der en dag på en ejendom ildebrand ved, at gløder eller gnister under borttransporten af generatoranlægget falder ud forned, blandt andet som følge af, at apparatet ikke var forsynet med askeskuffe. Den samlede brandskade opgjordes til ca. 90.000 kr. Uagtet apparat af samme konstruktion havde været benyttet talrige gange uden uheld, fandtes fabrikanten ansvarlig for apparatets konstruktion og for ikke at have instrueret rottejægeren om at udvise forsigtighed særlig under apparatets transport. I både landsret og højesteret var der enighed om, at hans uagtsomhed ikke var af en sådan karakter, at lempelse efter FAL § 25 var udelukket. To landsdommere fandt dog efter sagens samtlige omstændigheder, derunder at det drejede sig om et i fabrikantens erhvervsvirksomhed anvendt brandfarligt apparat, betjent af en person, for hvem han havde ansvaret, at dette ikke kunne bortfalde, mens 1 landsdommer særlig under hensyn til den ringe skyldgrad og erstatningspligtens urimelige omfang ville lade ansvaret bortfalde. Højesteret udtalte eenstemmigt: »Under hensyn til de foreliggende oplysninger om fabrikantens økonomiske forhold, misforholdet mellem den af ham udviste uagtsomhed og størrelsen af det rejste erstatningskrav samt til de iøvrigt af forholdet følgende virkninger for fabrikanten findes erstatningspligten for denne, der efter det oplyste ikke er dækket af ansvarsforsikring, i medfør af den nævnte lovbestemmelse at burde bortfalde . . .«

Skal man vurdere dommen ud fra almen-juridiske synspunkter er der næppe tvivl om, at ansvar skulle være idømt, jfr. således også landsrettens dom og højesterets komplette tavshed om det resultat, sådanne betragtninger ville føre til; domfældelse måtte være givet ud fra synspunktet faglige fejl under erhvervsarbejde understøttet af farlighedssynspunkter. Desuagtet frifandt højesteret og anførte herfor særlig to betragtninger: 1) *fabrikantens økonomiske forhold, herunder hans manglende ansvarsforsikring*, og 2) *misforholdet mellem skyldgrad og erstatningskravets størrelse*.

Disse to synspunkter må fremover godkendes i almindelighed som vejledende for retspraksis¹¹⁴. Hvor store minimumskrav der herved stilles for, at lempelse kan ske er vanskeligt at udtale sig om efter den foreliggende dom, der næppe er noget grænsetilfælde. Nærmere

114. Jfr. herved VLRT 1949 s. 209 (aldersrentenyders uagtsomme forvoldelse af plantagebrand).

oplysning om, hvordan de økonomiske forhold rent faktisk har stillet sig, meddeles ikke i domsreferatet. Det er formentlig tilstrækkeligt, at een af betingelserne er opfyldt, for at lempelse kan ske.

Hvad angår betragtningen om de økonomiske forhold må man vel hævde, at foreligger der dækning for erstatningskravet gennem ansvarsforsikring, må ansvaret gennemføres. Dette stemmer med opfattelsen i litteraturen, jfr. *Drachmann Bentzon*¹¹⁵ og *Ussing*¹¹⁶ og kan støttes på dommens fremhævelse af, at ansvarsforsikring ikke var tegnet. Men hvor dårlige de økonomiske forhold ellers skal være beror mere på skøn. Det er klart, at der her må lægges vægt på skadens størrelse. Netop dette kan begrunde, at ansvaret ikke fuldstændigt lempes, men blot nedsættes, jfr. således UFR 1938 s. 812 V, der nedsatte ansvaret for en forpagter for brandskade fra 9.600 kr. til 2.500 kr., da han kun ejede ringe kapital og for tiden var uden erhverv, og UFR 1953 s. 942 Ø, der nedsatte ansvaret for godsbanens losse- og læsseforening i anledning af to medlemmers uagtsomme beskadigelse af transportgods fra 6.300 kr. til 2.500 kr.¹¹⁷ Iøvrigt må vel synspunktet, jfr. højesteretsdomme være dette, at billighedsreglen om lempelse bør træde ind, hvor ansvaret er så stort, at det økonomisk vil medføre, at *den pågældendes erhvervsvirksomhed må stoppe eller lider et alvorligt knæk, eller hans privatøkonomi fremover urimeligt belastes*, alt herved dog også taget skyldomstændighederne i betragtning.

Jfr. herved den under E 2 b omtalte *ASD 1954 A s. 217 V* om smedemesterens ansvar for brandskaden på den i hans værksted henstående automobil som følge af fagmæssig fejl hos smedesvenden under elektro-svejsning. Skaden var ca. 8.500 kr. stor. Mesteren havde ingen ansvarsforsikring. Hans skattepligtige indkomst og formue var de sidste år faldende fra henholdsvis ca. 7.000 kr. til 3.300 kr. og fra ca. 30.000 kr. til 11.000 kr. Smedesvendens fejl var ikke betydelig. Ansvaret bortfaldt.

Hvad angår lempelse ud fra betragtning 2: misforhold mellem den udviste skyld og det indtrådte tab må det betones, at der, for at lempelse kan ske efter dette synspunkt alene, må være tale om et virkeligt *misforhold*, ellers bliver reglen retsteknisk for uskarp og for vid. Den nævnte højesteretsdom kan næppe give støtte for en videregående lempelsesregel. Også her kan en blot nedsættelse, ikke

115. UFR 1937 B s. 95 f.

116. UFR 1938 B s. 76.

117. Jfr. iøvrigt fra praksis UFR 1934 s. 420 Ø, hvor ansvaret for en automobilmekaniker i henhold til DL 3-19-2 for kaskokade på et automobil tilhørende hans kunde nedsattes, da han intet ejede.

et bortfald af ansvaret være rimeligt, jfr. således UFR 1947 s. 363 Ø, der nedsatte ansvaret for en gårdejer, for skade opstået som følge af et råddent træs væltning fra 5.000 kr. til 1.000 kr., og ASD 1940 B s. 276 V, der nedsatte ansvaret for en fartøjsmedhjælper til $\frac{1}{3}$ for skade på andet fartøj som følge af uforsvarlig opankring.

De to modificerende reglers godtagelse sker kun undtagelsesvis i praksis, hvilket bestyrker de relativt strenge betingelser, der må gælde for deres anvendelse. Men at de principielt bør godtages som sikkerhedsventiler overfor de ulemper, en regelret anvendelse af de almene regresprincipper kan føre til, synes velbegrunderet.

H. REGRESAFTALER OG REGRESMØDER.

Hvad angår de tilfælde, hvor der er tale om regres overfor en forsikrer, det vil vedr. § 25 sige en ansvarsforsikrer, gælder der dog den praktiske modifikation i de regresansvarsregler, der i det foregående er forsøgt trukket op, at forsikrerne undertiden gennem særlige aftaler fraviger, hvad en anvendelse af alm. retsregler ville føre til. Egentlige *regresaftaler*, d.v.s. generelle aftaler mellem forsikringsselskaber, der opstiller særlige betingelser for at tillade regres gennemført, f. eks. at regreskravet skal have en vis størrelse, eller at en bestemt forsikring snarere end en anden skal bære den indtrådte skade, kendes i dansk ret — modsat i Sverige og Norge — kun i begrænset omfang¹¹⁸. Sådanne aftaler, mod hvilke det kan anføres, at de i større eller mindre grad tilsidesætter den i det konkrete tilfælde retfærdigste løsning, har navnlig deres berettigelse i rent praktiske procesbesparende hensyn samt i hensyn til selskaberne, der kan placere skaderne der, hvor man ønsker den placeret. Ved at afskære regres kan det f. eks. være muligt for selskaberne at afstive en ansvarsforsikringsbranche, der ikke ellers var rentabel. I dansk forsikringspraksis skabes der mellem en del selskaber en praktisk løsning på regrestvisterne gennem ugentlige møder, såkaldte *regres-*

118. Regresoverenskomster er vist nok oprindeligt opstået i England indenfor motorkøretøjsforsikring ved *Halving agreements*, *Knock for knock-* og *Third party shaving agreements*, jfr. bl. a. herom Mac Hall, NFT 1933 s. 614. I nordisk forum er spørgsmålet om overenskomst med henblik på motorkøretøjsforsikring droftet på den 9. nordiske ulykkesforsikringskongres i Helsingfors 1933. Spørgsmålet har endvidere været underkastet principiel droftelse i et af Dansk Forsikringsforening den 24. februar 1937 nedsat udvalg til overvejelse af mulighederne for at formindske antallet af sager, hvorunder selskaberne søger regres, der afgav *betænkning 1938*. Droftelse fandt også sted på den 13. nordiske ulykkesforsikringskongres i Helsingfors 1950 s. Både Sverige og Norge arbejder dels med en mere almindelig regresoverenskomst,

*møder*¹¹⁰, hvor sagerne, hvorom der tvistes, søges forligt om fornødent ved tvungen voldgift¹²⁰ af de mødemedlemmer, hvis selskaber ikke berøres af den konkrete tvist. Den voldgift, der udøves, er i første række begrundet i ønsket om procesbesparelser, som et praktisk middel til at skære igennem og prætenderer ikke at være udtryk for en juridisk indsigt, som domstolene skulle være beskåret¹²¹. Mellem de i disse møder deltagende selskaber gælder, så vidt vides, den stiltiende aftale, at regreskrav, der principielt set kan lempes efter § 25, ikke overfor et andet deltagerselskab gøres gældende, hvis kravet er under 2000 kr. Regresaftaler kendes endvidere indenfor forhold, der har præg af dobbeltforsikring¹²².

I. AUTOMOBILFORSIKRINGENS BONUSPROBLEM.

Et særligt spørgsmål, der navnlig i anledning af den af højesteret for nylig, jfr. *UFR 1957 s. 20 H*¹²³ afsagte dom skal omtales, er spørgsmålet om lempelsesreglens anvendelse i tilfælde, hvor skadelidtes *bonusret* står på spil. Problemet foreligger som bekendt alene indenfor motorkøretøjsforsikring, men her tegnes også ca. 75 % af policerne med bonusret. Indenfor automobilforsikringen er bonusretten en fordel i form af nedsat forsikringspræmie fremover,

der afskærer regressogsmål selskaberne indbyrdes, i Norge for beløb indtil 2.500 kr., bortset fra brandskader, hvor regres ubetinget afskæres, i Sverige for beløb indtil 1.000 kr., dels med en særlig overenskomst vedrørende motorkøretøjsforsikring. Om de svenske overenskomster, se *Hellner, Om försäkringsbolagens utövande av regressrätt, Försäkringsjuridiske föreningens publikation nr. 10, Skadeståndsrättsliga spörsmål, Stockholm 1953 s. 31 ff.*

119. Disse har været afholdt siden 1938. Jfr. herom *Espen Hansen, Festskrift til direktør, cand. juris F. L. Crone, »Danmark« og »Norden« s. 53—61.*
120. Om voldgiftstanken i forsikringshold, jfr. *Forhandlingerne på 13. nordiske ulykkesforsikringskongres, jfr. NFT 1933 s. 577 ff., Dagfinn Dahl Synspunkter i og udenfor erstatningsretten, Oslo 1939 s. 110 ff.* — Vedr. socialforsikringen, se for svensk rets vedkommende Statens offentliga utredningar 1951 nr. 25, socialvårdkommitteens betänkande XIX: Utredning och förslag angående yrkesskadeförsäkringslag m. m., der afviste specialdomstole for de loven vedrørende erstatningssøgsmål.
121. Om en praktisk mands syn på overenskomsterne og regresmoderne, se *Weise DFT 1951—52 s. 74.*
122. Det bemærkes herved, at FAL § 42 må anses for fravigelig. Som eksempler herpå kan henvises til, hvad *Drachmann Bentzon og Christensen*, kommentar s. 254 oplyser, jfr. ASR 817 (ASD 1945 A s. 91) om løsørebrandforsikring og ASR 773 (ASD A 1944 s. 107) om tyveriforsikring. Mellem Dansk Automobilforsikrings Forbund og Dansk Tarifförening er afsluttet en overenskomst om fordeling af brandskader på eller forvoldt ved brug af motorkøretøjer mellem selskaber, der driver løsørebrand-, driftstab- og motorkøretøjsforsikring.
123. Dommen har vakt stærk diskussion indenfor forsikringskredse. Særlig akkvisitorerne, hvis arbejde i særlig grad er vendt mod publikum, har følt sig brøstholdne over afgørelsen, medens autoforsikringen, der skal administrere bonusreglerne, mere forstår dommens rigtighed. Se allerede *DFT 1952—53 s. 182.*

der tillægges forsikringstageren, for så vidt et forsikringsår løber skadefrit. I formål er bestemmelsen beslægtet med selvrisikoklausulen, men dens konstruktion er dog alligevel en anden. Det særlige bonusproblem har hidtil kun i praksis foreligget ved småskader, og spørgsmålet er her, om ansvaret efter § 25 kan lempes, uagtet sikrede foretrækker selv at bære skaden frem for at anmelde det for sin forsikrer, idet han herved gennem tabet af sin bonusret lider et større tab end ved selv at bære den indtrådte skade. Man kunne, således ØLR og to af de syv højesteretsdommere i ovennævnte sag og med den mange andre, synes at det tilsyneladende er urimeligt at anvende § 25's regel her, hvor forsikreren ikke bærer skaden, men skadelidte personligt. Stillingen er for såvidt analog med selvforsikring, kunne man mene.

5 dommere¹²⁷ fandt imidlertid ikke, at det ved afgørelse af spørgsmålet om ansvarets bortfald skulle tillægges betydning, at der er tegnet forsikring med bonusklausul. Hvad har nu været bestemmende for denne løsning, som forekommer mig at være den rigtige?

Her må man klargøre sig de konsekvenser, en hensyntagen til bonusretten ville medføre for erstatningsansvaret og konsekvenserne overhovedet for § 25's anvendelse i automobilforsikring.

Set først i forhold til den ansvarlige 3. mand synes det vanskeligt at tillægge bonusretten relevans. Den indebærer en meget betinget ret, nemlig at forsikringsåret forløber skadefrit. Men dette kan først afgøres når året er forløbet og om det gør det, beror absolut på omstændigheder, som 3. mand ikke overhovedet har nogen indflydelse på. Man måtte derfor enten give 3. mand en eventuel tilbagesøgningsret mod selskabet, når året var omme, eller vente med at pålægge ham ansvar til man så, hvorledes året forløb. Om 3. mand undgik ansvar blev altså beroende på omstændigheder, der var ganske vilkårlige for ham og i og for sig også for sikrede, idet bonusretten er en ren risikoregel. En regel herom ville således indebære en komplicering af ansvarsnormerne på en måde, der var i dårlig harmoni med de almindelige erstatningsbetingelser. Fra den ansvarliges side i førnævnte højesteretssag, der var repræsenteret af højesteretssagfører *Christrup*, gjordes det endvidere gældende, at en hensyntagen til bonusretten, således at erstatningsansvaret gennemføres, hvor denne ret stod på spil, havde til konsekvens, at ikke blot småskadetilfælde, men også hvor store skader var indtrådt, måtte

124. I overensstemmelse med hidtidig praksis, jfr. UFR 1937 s. 146 V, ASD 1936 B s. 154 Ø og Juristens domssamling 1956 s. 72.

regresansvaret gennemføres, fordi bonusretten også her var på spil, hvilket kunne synes urimelig netop ved store skader, i forhold til hvilke bonusretten var en bagatel. Jeg finder det vigtigt at pege på og rigtigt, at tillægges bonus relevans, må det i og for sig ske i *alle* skadestilfælde, også der, hvor sikrede ikke er i tvivl om, at han vil holde sig til sit selskab, men jeg tror ikke, at det er rigtigt, at den konsekvens nødvendigvis må drages af bonusrettens beskyttelse, at ansvaret ved store skader må gennemføres fuldt ud; det skadevolderen eventuelt bør undgælde for, kan selvfølgelig højst være selv bonusværdien, ikke skaden iøvrigt, som må vurderes i almindelighed på grundlag af § 25. Imidlertid synes det uheldigt navnlig af retstekniske grunde, om ansvaret for automobilskader i almindelighed skulle blive belastet selv med et sådant mindre forbehold om bonusretten. Det må dog erkendes, at arbejdes der med selvriskoklausuler, kan en sådan konsekvens ikke undgås.

Ud fra hensynet til en rimelig udformning af ansvarsreglen for 3. mand synes det således afgjort uheldigt, hvis bonusretten eventuelle fortabelse tillagdes erstatningsretlig relevans.

At løse problemet således, at man m. h. t. sikredes bonusret med selskabet ligestillede skadefrihed med skadestilfælde, hvor et for 3. mands principielt kanstateret ansvar bortfaldt efter § 25, synes p. d. a. s. hverken af forsikringsadministrative eller præventive grunde at være nogen farbar vej¹²⁵.

Tilbage står så at konstatere, om hensynet til skadelidte virkelig er sådant, at man uagtet de anførte betænkeligheder bør gennemføre bonusrettens erstatningsretlige beskyttelse. Mig forekommer det ikke at være tilfældet, navnlig ikke når hensyn tages til at bonusretten som anført er risikobetinget og kan gå tabt selv i tilfælde, hvor sikrede ingen skyld overhovedet har for skadens indtræden. Hans ret er derfor i forvejen langt fra sikker og dermed heller ikke så udtalt anerkendelsesværdig til beskyttelse overfor 3. mand, at der under de foreliggende vanskeligheder kan være grund til at give ham beskyttelse, uagtet han har beskyttelse indenfor rammerne af sin eventuelle selvforsikring¹²⁶.

125. Mere optimistisk i retning af løsning af problemet ud fra denne udvej er *Ove Rasmussen* og *Frits Linné*, *Assurandøren* 1957 s. 266.

126. Bonusspørgsmålet kræver sin særlige løsning, når regresspørgsmålet løses i regresmoder eller ved overenskomst, jfr. herved den i note 118 omtalte betænkning afgivet af det i 1937 nedsatte regresudvalg s. 8 og forhandlingerne på den 9. nordiske ulykkesforsikringskongres, Helsingfors 1933, jfr. referat i NFT 1933.

KAPITEL IV

Socialforsikringens Problemer.

A. Ansvarsproblemet melder sig foruden indenfor privatforsikringen indenfor den *socialle forsikring*. Jeg tænker herved navnlig på *arbejdsulykkesforsikringen* (erhvervsulykkesforsikringen) og på *folkeforsikringen* (den almindelige sociale syge- og ulykkesforsikring). Problemet foreligger, dels fordi socialforsikringen ligesom erstatningsansvaret alene dækker *økonomiske* interesser hos skadelidte, hvorfor denne ikke som m. h. t. den private summaforsikring efter FAL § 25, 2. stk. kan kumullere sine to krav¹, dels fordi man på samme måde som inden for den private skadeforsikring i hvert fald i et vist omfang synes at kunne hævde, at tilstedeværelsen af forsikringsdækning nedsætter behovet for genoprettelse fra den an-

1. Mindretalsudtalelsen i UFR 1943 s. 5 H fremhæver socialforsikringens slægtskab med skadeforsikringen. Når flertallet under påberåbelse af § 4, stk. 5 i loven om jernbaners erstatningsansvar i sagen nægter den sociale ulykkesforsikring regres mod DSB, står dette næppe i strid med en opfattelse af socialforsikringen som anført. Stillingen er tilsvarende i svensk og norsk ret i henhold til de i note 11 og 12 omtalte bestemmelser. — Under tilblivelsen af § 107 i den svenske sygeforsikringslov af 1954 har spørgsmålet om kummulationsret for skadelidt eller regresret for forsikringen særligt været drøftet. Den aldrig ikrafttrådte § 107 i sygeforsikringsloven af 1947 tillagde ikke sygekassen regresret, idet lovgivningsmagten (jfr. regeringsforslaget) fandt det praktisk ugorligt for kasserne at inddrive disse krav, hvorfor man ad modum FAL § 25, 2. stk. hjemlede skadelidte kummulationsret, dog kun m. h. t. krav udover, hvad der var obligatorisk for sygeforsikringen efter loven at dække, jfr. herved *Kgl. majproposition nr. 312 for höstsessionen 1946*, s. 277 og *socialvårdkomiteens betänkande VII: Utredning och förslag angående log om allmän sjukförsäkring 1944 (Statens offentliga utredningar 1944)*. Under arbejdet med denne ikke ikrafttrådte lovs koordinering med det fremsatte forslag til yrkesskadeforsikringslov, der førte til de i note 11 omtalte to love af 1954, opgaves dog denne regel, og regresret for såvel syge- som yrkesskadeforsikringen gennemførtes i overensstemmelse med hidtidig retstilstand, dels fordi sådan var foreslået opretholdt for yrkesskadeforsikringer, dels fordi man selv indenfor sygeforsikringer ikke ville regne regresindkomsterne for ganske ubetydelige, således ca. 2% af forsikringsafgifterne, jfr. *Kgl. maj. proposition nr. 60 af 1954 s. 252—55, 293—95 og 297—98* og *Socialförsäkringsutredningen sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring, Statens offentliga utredningar 1952: 39, Stockholm 1952 s. 280 ff.* Også i *amerikansk ret* antages det, at kummulation er udelukket, jfr. i det hele om problemet *Fleming James: Social Insurance and Tortliability: The Problem of Alternative Remedies, New York University Law Review, october 1952 volume 27 no. 4, s. 537 ff.* Om *engelsk ret*, jfr. *Ministry of National Insurance, Final report of the committee on alternative remedies C. MD 6860, II 20 (1946)*.

svarliges side, og dermed også for præventiv indsats. Ikke desto mindre gælder der ikke i nordisk socialforsikringsret, hvis udvikling med hensyn til erstatnings- og regresspørgsmålene er foregået på rent nationalt grundlag uden nordisk koordination, nogen regel ad modum privatforsikringens § 25.

B. Indenfor *folkeforsikringsloven*² hjemler *mønstervedtægterne* for sygekasser og sygeforeninger³, der udstedes med hjemmel i nævnte lov, og lovens § 41, stk. 6, regler, der i overensstemmelse med almindelige traditionelle erstatningssynspunkter principielt byder på et ubetinget erstatnings- og regresansvar. Dette er også godtaget i retspraksis, jfr. herved UFR 1957 s. 499 H, hvor invalideforsikringsfonden uden påberåbelse af de specielle regresregler i folkeforsikringsloven tillagdes regres mod ansvarlig trediemand for specielbygget fodtøj til tilskadekommen, 1957 s. 754 H, 1943 s. 326 H, 1937 s. 1109 V og 1934 s. 1007 Ø. Sygekassens eller sygeforsikringens ret beror på indtrædelsessynspunkter og kan derfor aldrig være større end skadelidte egen ret, jfr. således UFR 1944 s. 391 Ø (om egen skyld) og UFR 1951 s. 231 Ø.⁴)⁵.

Indenfor *arbejdsulykkesforsikringsloven*⁶ gælder den såkaldte føjeregul i § 4, hvorefter den erstatningsberettigede ikke kan påberåbe sig nævnte lovs regler, hvis han i forvejen i henhold til andre retsregler⁷ har rejst erstatningskrav, med mindre at direktoratet for ulykkesforsikringen indvilger heri. På den anden side, har den erstatningsberettigede opnået ydelser i henhold til arbejdsulykkesforsikringsloven, har han herved givet afkald på at fremføre retskrav mod andre, med mindre direktoratet skønner, at erstatningskrav med føje kan rejses. Såfremt erstatningsansvar pålægges, skal dette opfyldes overfor direktoratet, der såvidt erstatningen tilstrækker,

2. Jfr. bl. a. *Borberg Håndbog for anerkendte Sygekasser*, København, 1945 s. 376—80, *Mossfeldt Dansk Sygekassetidende* 1938 s. 188 ff og diverse bidrag i samme tidsskrift årgang 1934.
3. Jfr. sygekassevedtægten § 8 nr. 13 c og sygeforeningsvedtægten § 10. 7. stk.
4. Om sygekassens fortabelse af sin ret ved passivitet se UFR 1933 s. 180 Ø, hertil *Hairup Dansk Sygekassetidende* 1933 s. 374 ff.
5. Til sammenligning med forholdene indenfor privatforsikring tjener, at medens sygekasser hjemles fuld indtrædelsesret for udbetalte *dagpenge*, jfr. UFR 1937 s. 1109 V, sker tilsvarende indtræden ikke for privatforsikreren, der i almindelighed må se dagpengene omfattet af FAL § 25, 2. stk., der ikke hjemler regres, jfr. UFR 1934 s. 946 V og 1010 Ø samt ASR nr. 1078 af 20. marts 1950.
6. Jfr. *Dagney Zahle i Birkmose Ulykkesforsikringsloven*, København 1954 s. 530 ff., samme *Assurandøren* 1944 s. 449, *Tobiesen m. fl. Assurandøren* 1951 s. 603—04. — En tværnordisk fremstilling og diskussion gives i forhandlingerne ved III. nordiske socialforsikringskongres, Helsingfors 1952, B s. 49 ff.
7. Det bemærkes herved, at det er almindeligt, at private ansvarsforsikringer dækker skader, der berettiger til erstatning efter ulykkesforsikringsloven, jfr. ASR nr. 1157.

godtgør vedkommende forsikringselskab, hvad dette i forhold til denne lov har måttet udrede.

Bemærkelsesværdigt er det, at trediemandsstilling her i modsætning til indenfor FAL § 25 er vilkårlig derved, at skadelidte, hvis han undlader at påberåbe sig forsikringen, kan holde sig helt til trediemand efter almindelige erstatningsregler. Gør skadelidte på den anden side dette, indtræder det tilsyneladende besynderlige, at han da ikke bagefter kan holde sig til forsikringen, med mindre direktoratet indvilger heri. Holder skadelidte sig derimod til forsikreren, beror trediemands ansvar på, om direktoratet for ulykkesforsikringen finder, at der med føje kan rejses erstatningskrav mod ham.

Dette udtryk forekommer noget ejendommeligt. Hvornår kan sådan føje siges at foreligge?

Udtrykket har sin forklaring i reglens historiske tilblivelse: Arbejdsgiverne blev pålagt forsikringspligt; til kompensation for den økonomiske byrde man pålagde dem, måtte man sikre dem mod, at erstatningssøgsmål ikke desuagtet i urimelig grad blev rettet mod dem; sådanne krav fremsættelse måtte derfor kontrolleres, hvorfor kravet om ulykkesforsikringsdirektoratets sanktion til erstatningskravets fremsættelse blev stillet⁸.

Medens andragender om føjetilladelser tidligere kun sjældent forelå til afgørelse for direktoratet, er de gennem de senere år ble-

8. Reglen i ulykkesforsikringslovens § 4 går uændret tilbage til den første lov af 7. januar 1898 § 13, der byggede på et særligt af geheimeetatsråd Bramsen udarbejdet forslag, jfr. herved Rigsdagstidende 1895—96, folketingsforhandlingerne s. 2005 ff. og tillæg A spalte 2913 ff.

Dette var ikke det oprindelige forslag i ulykkesforsikringsloven. Forhandlingerne herom gik helt tilbage til 1875. Det første forslag fremsattes af en af indenrigsministeriet den 4. juli 1885 nedsat kommission i en betænkning med lovforslag af 1887. Efter forslaget § 29 skulle arbejdsgiveren vel være erstatningsansvarlig efter almindelige regler, men erstatningskravet skulle være arbejderens uvedkommende og alene tilkomme forsikringsanstalten, jfr. herved betænkningen s. 94. Kommissionsforslaget fremsattes i landstinget 1888, jfr. Rigsdagstidende 1888—89 tillæg A s. 1605, dog i en noget ændret skikkelse. Hvad særligt angik nævnte § 29, ændredes denne, idet man ikke fandt det berettiget at fratage arbejderens ret på almindelige erstatningsregler grundede retskrav på arbejdsgiveren, fordi der etableredes en forsikringsbeskyttelse for ham, hvorfor man i forslaget nu § 25 hjemlede arbejderens ret til mod arbejdsgiveren at indtale erstatningskrav efter almindelige regler, i det omfang sådant krav kunne begrundes udover tabet, som forsikringsydelsen dækkede. Men man fandt iøvrigt, at arbejdsgiveren som følge af sine bidrag til forsikringsordningen måtte have krav på, at der ikke rejstes krav mod ham, med mindre han havde handlet *groft uagtsomt*, og begrænsede derfor hans regrespligt i overensstemmelse hermed. Jfr. herved bemærkningerne til forslaget § 25. Forslaget synes helt igennem — jfr. i det følgende — at bygge på relativt moderne og rationelle synspunkter, som man i dag kun kan beklage ikke blev accepterede af lovgivningsmagten. Om forslaget, jfr. iøvrigt *Bentzons* vurderende bemærkninger på forhandlingerne til det 7. nordiske juristmøde, København 1890, bilag VIII, se også forhandlingerne på 6. nordiske juristmøde, Kristiania 1888 s. 138 ff.

vet mere hyppige. Efter hvad direktoratets embedsmænd⁹ oplyser, meddeles føjetilladelse særligt under følgende ret rummelige alternative forudsætninger:

- 1) at sagen efter samtlige foreliggende oplysninger giver rimelig udsigt for at kunne gennemføres, således at tilskadekomne derved opnår en væsentlig større erstatning end hvad der tilkommer ham efter ulykkesforsikringsloven,
- 2) at sagen ikke kan forventes afgørende oplyst uden en mere indgående bevisførelse under vidnesansvar m. v. for domstolene, eller
- 3) at der er tale om alvorlige skader.

Skønt man efter lovordene kunne mene, at alene skadelidte, men ikke forsikringsselskabet kunne rejse spørgsmål om meddelelse af føjetilladelse, er det i retspraksis med real rimelighed antaget, at også forsikreren kan ansøge og få meddelt sådan tilladelse, uafhængig om skadelidte personligt ønsker det, jfr. således UFR 1923 s. 717 Ø, 1931 s. 626 Ø og 1953 s. 565 V.

Det er givet, at med så relativt vide rammer som føjetilladelsen har fået i praksis, undgås mere alvorlige betænkeligheder ved reglen. Hvis et virkeligt betydningsfuldt krav foreligger, gives føjetilladelsen. Reglen har derfor næppe i praksis virket så uhensigtsmæssig som man udfra mere principielle overvejelser skulle mene. Alt taget i betragtning er føjereglen dog såre urationel og er da også blevet stærkt kritiseret fra forsikringsverdenens side¹⁰.

Ved de problemer, der må løses i forbindelse med en lovregel om erstatnings- og regresansvar inden for socialforsikringen, må der sondres med hensyn til forskellige underproblemer:

C. For så vidt angår erstatningskrav for skade, der *ikke* er dækket af forsikringen, bør skadelidte have fuld erstatningsret og det, hvadenten kravet rejses mod den arbejdsgiver, som med hensyn til arbejdsulykkesforsikringen kan have finansieret denne, eller mod en hvilkensomhelst anden person. Der kan i disse tilfælde ikke være nogen rimelig grund til at begrænse skadelidtes ret, fordi forsikringsdækning foreligger for tab, han *iøvrigt* måtte have lidt. Denne grundsætning er da også en selvfølge inden for privatforsikringen,

9. Jfr. *Dagny Zahle* i det i note 6 anførte værk s. 533 og *Wegner Assurandoren* 1951 s. 605.

10. Særligt på et møde i Forsikringsforeningen 1954, refereret i *Assurandoren* 1951 s. 603—07.

og anerkendes fuldt ud i svensk socialforsikringsret¹¹, hvorimod den har været genstand for diskussion i moderne norsk ret vedrørende statens ansvar for militære værnepligtiges tilskadekomst. De lege ferenda bør synspunktet utvivlsomt også anerkendes i dansk ret. Som *Kristen Andersen*¹² har udtrykt det: Man skal være forsigtig med i den sociale trygheds navn at skabe ordninger, som realt er ensbetydende med, at trygheden svækkes, og som derfor kun er skuebrød. Det må dog anføres, at i de amerikanske retssystemer har de fleste *workmens compensation acts* (fra omkring 1910) og som i deres opgave svarer til vor arbejdsulykkesforsikringslov afskaffet common law suits (almindelige erstatningssøgsmål) mod arbejdsgiveren og det hvad enten tabet hos arbejderen ligger udover, hvad forsikringen dækker eller ikke^{12a}. Engelsk ret er derimod ved nye sociallovgivning efter 2. verdenskrig gået bort fra en sådan eksklusiv ordning, der her indtil da eksisterede på grundlag af *common employmentreglen*, formentlig under udtryk af den forringede retsstilling, reglen affødte for arbejderen.

Det amerikanske system synes kun at kunne forsvares ud fra den forudsætning, at socialforsikringen yder fyldestgørende erstatning^{12b}, hvad den hos os i al fald ingenlunde gør, og at erstatningsydelse bør nivelleres. Er den sidste forudsætning real rimelig, burde den dog opfyldes generelt og ikke blot isoleret m. h. t. socialforsikringstilfældene.

Det er ikke helt klart efter gældende dansk ret, i hvilket omfang føjetilladelse kræves for tab, der ikke dækkes af arbejdsulykkesforsikringen. I et vist omfang må tilladelse kræves også for sådanne tilfælde, ellers ville føjereglen alene have betydning for forsikrerens

11. Jfr. lag om yrkesskadeförsäkring af 14. maj 1954 nr. 243 § 51 og lag om allmän sjukförsäkring af 3. januar 1947 nr. 1 § 107, jfr. log af 14. maj 1954 nr. 244, og hertil kgl. majestæts proposition nr. 60 af 1954. Statens offentliga utredningar 1951 nr. 25: socialvårdkommitteens betänkande XIX — utredning och förslag ang. yrkesskadeförsäkringslag m. m. samt Statens offentliga utredningar 1952 nr. 39: socialförsäkringsutredningen-sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring.

12. Jfr. TFR 1955 s. 386 f. — De tilsvarende norske regler i lov om ulykkestygd for industriarbejdere og for sømænd af 24. juni 1931, nr. 6 og 11 § 32, henholdsvis § 28 begrænser arbejdsgiverens ansvar i samme omfang for skade, der er dækket, som udækket af forsikringen, jfr. nærmere nedenfor note 13. Dette kritiseres bl. a. i en af en norsk sociallovskomite af 1935 afgivet indstilling (utrykte), der anbefales *Wikborg*, jfr. note 12b.

12a. Jfr. *Fleming James* l. c. s. 541—42.

12b. Jfr. herved *Wikborg* Merknader til innstilling fra det nordiske utvalg, som har til oppgave å utarbeide forslag til emnevalg og retningslinier m. v. for et kommende nordisk samarbeide på erstatningsrettens område (Innstillinger og betenkninger avgitt av komiteer, utvalg m. v. nedsat ved kgl. resolusjon m. v.) s. 6, *Strahl* Utredning s. 87 ff, s. 112 ff.

regres og dette har ikke været lovgiverens mening og har dårlig støtte i lovdordene. Praksis er dog tilbageholdende med at stille krav om føjetilladelse i tilfælde, hvor der rejses krav for skade, der ikke dækkes af forsikringen. I UFR 1928 s. 570 Ø, 1936 s. 991 Ø og 1948 s. 883 V har man således statueret, at skadelidte uden tilladelse kunne rejse søgsmål med hensyn til indtælelse af krav på dagpenge for den første 13-ugers periode efter ulykkestilfældet, i hvilket tidsrum der ikke ydes erstatning efter ulykkesforsikringsloven, samt af krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade i henhold til § 15 i ikrafttrædelsesloven til straffeloven. Et modsat standpunkt er indtaget af UFR 1934 s. 558 V, »i alt fald hvor det . . drejer sig om et på DL 3-19-2 støttet« ansvar.

Efter det anførte må den linie, som de førstnævnte domme er slået ind på, i høj grad billiges, omend resultatet muligvis er i strid med, hvad der oprindeligt har været bestemmelsens mening. 1934-afgørelsen er mærkelig ved sin tilføjelse om DL 3-19-2-ansvaret, der sikkert beror på en indvirkning af common employment-reglen (hvorom straks nærmere nedenfor), en indvirkning, der dog næppe er tilstrækkeligt reelt underbygget. Ved erstatningskrav for tab (følger), der efter sin art dækkes af ulykkesforsikringen, uden dog at dennes rater er i stand til at dække hele tabet, bør der dog formentlig utvivlsomt gælde et krav om føjetilladelse.

I denne forbindelse skal det bemærkes, at udviklingen i dansk socialforsikringsret gennem de senere år også i andre retninger går imod at begrænse skadelidtes på almindelige erstatningsregler berørende rets krav. Med hensyn til statskassens ansvar for militære værnepligtige for hvilke der i medfør af lov om invaliderente m. v. til sådanne tilskadekomne, jfr. bekendtgørelse nr. 486 af 3. december 1948 § 3 gælder samme regel som i arbejdsulykkesforsikringsloven § 4, statuerede tidligere retspraksis, jfr. således UFR 1941 s. 669 H, og 1933 s. 648 H, at statens ansvar udtømmende var angivet ved, hvad loven om invaliderente til værnepligtige hjemlede ret til. Denne retspraksis er imidlertid nu omstødt ved UFR 1953 s. 308 H, jfr. hertil Frost og Lorentzens kommentar i TFR 1954 s. 334—37, der fastslår, at erstatningskrav principielt kan rejses mod statskassen, uagtet skadelidte havde ret til invaliderente i medfør af nævnte lov. Se nu også UFR 1957 s. 748 H. — Hvad videre angår den såkaldte common employmentregel, måtte denne erstatningsbegrænsede regel efter tidligere retspraksis formentlig navnlig bero på det synspunkt, at arbejdsulykkesforsikringsloven gennem sin forsikringsord-

ning udtømmende måtte antages at regulere de erstatningsforpligtelser, arbejdsgiverne kunne komme i overfor deres arbejdere. Senere retspraksis synes imidlertid at have forladt denne begrundelse og bygger formentlig common-employmentregelen på præventive synspunkter.

D. For så vidt herefter angår tab, der er dækket af forsikringen, må det udfra en principiel betragtning, jfr. indledningen, anses for rimeligt, at ansvaret begrænses. Gennemførelsen af en sådan begrænsning bør dog ikke som sket er overlades til en administrativ myndigheds afgørelse. Der er her tale om retsspørgsmål, der her som inden for privatforsikringen bør løses af loven og domstolene. Underligt er det da ikke, at en ordning som den danske ikke er efterlignet i Sverige og Norge. Ved tilblivelsen af de nye svenske socialforsikringslove fra 1947—1954 er der heller ikke fra nogen side rejst ønske om en ordning som den danske.

1. Med hensyn til den nærmere materielle fastlæggelse af ansvarsbegrænsningen synes det inden for arbejdsulykkesforsikringen særlig ud fra synspunktet, at arbejderens kan holde sig til sin forsikrer, rimeligt at lempe ansvaret for arbejdsgiveren, der står som financier af forsikringen. En sådan ansvarslempelse ville ligge på linie med, hvad der anerkendes inden for privatforsikringen efter FAL § 18 og færdselslovens § 66, der for at sikres egen skyld tillægges relevans, forudsætter tilstedeværelsen af grov uagtsomhed. En sådan ansvarsbegrænsning antages da også både i norsk¹³ og svensk¹⁴ socialforsikringsret, hvorimod den danske regel ikke, heller ikke når den foreliggende administrative praksis tages i betragtning, synes særskilt at begunstige arbejdsgiveren. I amerikansk ret, jfr. foran, kan arbejderens ikke søge arbejdsgiveren, der kun i snævert omfang er regrespligtig overfor forsikringen.

En begrænsning af arbejdsgiverens ansvar til grov uagtsomhed var derimod hjemlet i det i note 8 omtalte lovforslag, der fremsattes i landstinget i 1888—89.

Kun i een retning opnår arbejdsgiveren en begunstigelse for er-

13. Efter norsk ret, jfr. de i note 12 citerede lovbestemmelser, pålægges arbejdsgiveren, hans fuldmægtig, arbejdsopsynsmand, mester eller lign. alene ansvar, hvis det ved *straffedom* godtgøres, at vedkommende har forvoldt skaden ved *forsæt eller grov uagtsomhed*. Denne bestemmelse har sin begrundelse i hensynet til den forsikringsfinancierende arbejdsgiver. Jfr. om bestemmelsen *Lassen Smith* og *Vislie* Erstatning og trygd, Oslo 1953, *Boysen* Social ulykkestrygd, Oslo 1945. Se endvidere *Edler Christensen* NFT 1945 s. 29 ff.
14. Efter svensk ret, jfr. de i note 216 citerede lovbestemmelser begrænses arbejdsgiverens, såvel som enhver andens erstatningsansvar til tilfælde, hvor der er handlet *groft uagtsomt*.

statningsansvaret, og det er i kraft af den såkaldte *common employmentregel*, efter hvilken arbejdsgiveren fritages for ansvar i henhold til DL 3-19-2 for skade, der overgår hans arbejdere som følge af fejl fra andre af hans arbejders side, når skadelidte er dækket af arbejdsulykkesforsikringen. Reglen er ikke nedfældet i nogen lov, men har, hvad der ellers kun sjældent sker i dansk retspraksis, fæstnet sig gennem anerkendelsen i en række domme uden egentlig lovstøtte, jfr. således HRDene UFR 1923 s. 1017, 1932 s. 451, 1936 s. 547, 1940 s. 623 og 1943 s. 63¹⁵. Bortset fra 1940-dommen bygger alle dommene arbejdsgiverens frifindelse på, at ulykkesforsikringsloven udtømmende angiver arbejdsgiverens ansvar for legemsskade hos arbejderen. Denne betragtningsmåde, der formentlig bygger på det amerikanske og tidligere engelske forbillede er som allerede anført uheldig og retspraksis synes da også at have brudt med dette synspunkt gennem den begrænsning, man siden har givet frifindelsesreglen til kun at gælde tilfælde, hvor der har foreligget et vist snævrere *arbejdsfællesskab* mellem skadevolder og skadelidte, jfr. således højesteretsafgørelserne UFR 1940 s. 623, 1945 s. 88 og 294, 1947 s. 709, 1948 s. 16, 1949 s. 374, 1951 s. 1058 og 1957 s. 754. 1940-dommen godtager vel en frifindelse ud fra common-employmentreglen, men henviser herved udtrykkeligt til skadelidtes stilling som arbejdsfælle med skadevolder. De senere nævnte domme dømmer arbejdsgiveren, idet man ikke finder det fornødne arbejdsfællesskab tilstede for, at frifindelse kan ske. Common-employmentreglens begrænsning til arbejdsfællesskabstilfælde kan ikke rationelt bygges på en opfattelse af reglen som konsekvens af en foreliggende ulykkesforsikring. Synspunktet er sikkert kommet ind ved reglen, bl. a. fordi man har forstået, at reglen i virkeligheden heller ikke iøvrigt kunne betragtes hverken som nogen logisk eller rimelig konsekvens af en foreliggende ulykkesforsikring, fordi arbejdsgiveransvaret på andet grundlag end DL 3-19-2 ikke lempes, og fordi reglen også fordrer sin anvendelse på tab hos arbejderen, der ikke dækkes af forsikringen. Når reglen har kunnet indføres i dansk ret beror det på den praktiske trang, der har været til at begrænse arbejdsgiverens ansvar¹⁶. Kravet om arbejdsfællesskabet bygger formentlig foruden end som anført, på en præventiv betragtning ud fra synspunktet, at man gennem en skærpende af arbejderens erstatningsretlige status skærper hans agtpågivenhed. Sådan skærpet agtpågivenhed kan man selvfølgelig kun

15. Jfr. til det følgende *von Eyben Juristen* 1948 s. 153 ff.

16. Jfr. *Ussing Erstatningsret* s. 97.

med mening tillægge betydning, hvor arbejderen overhovedet har mulighed for ved eget adfærd at hindre skadeindtræden ved skadevolderens handling, hvorfor man opstiller kravet om arbejdsfællesskab, jfr. herved *v. Eyben*¹⁷ og *Frost*¹⁸. Der stilles dog til arbejdsfællesskab næppe krav om, at arbejderen i det konkrete skadetilfælde har haft mulighed for afværgelse, men formentlig alene krav om en mere abstrakt, i almindelighed foreliggende afværgemulighed¹⁹.

Siden 1943-dommen har højesteret ikke i noget tilfælde fundet, at det for arbejdsgiverens ansvarsfritagelse fornødne arbejdsfællesskab har været til stede²⁰. De betingelser, de seneste højesteretsafgørelser stiller, viser, at common-employmentreglens anvendelsesområde er blevet således begrænset, at dens praktiske betydning idag væsentlig er reduceret. Realiteten er sikkert også den, at højesteret har forstået, at common-employmentreglen næppe er den rigtige udvej at finde til afbødning af de uheldige virkninger, ulykkesforsikringslovens § 4 kan medføre for arbejdsgiveren. Reglen kendes heller ikke hverken i Sverige eller Norge. Herhjemme synes spørgsmålet om arbejdsgiverens stilling kun at kunne løses ved, at lovgivningsmagten skaber en ny regel til afløsning af § 4. Common-employmentreglen synes på ingen måde retfærdig overfor arbejderen. Hans retsstilling bør ikke forringes, fordi han har en erhvervsulykkesforsikring, der hjælper ham over noget af hans tab. Præventive synspunkter synes ikke at kunne begrunde en regel af det indhold, common-employmentreglen har fået, men kun som ellers i erstatningsretten en hensyntagen ved ansvarets udformning til egen skyld hos arbejderen.

Efter den seneste retspraksis, jfr. herved særlig Frosts kommentar til 1951-dommen²¹, synes reglen nærmest at hvile på et synspunkt om solidaritet indenfor det afgrænsede arbejdsled, hvor den ene arbejder har mulighed, eventuelt må have pligt til at gribe ind i sine kollegers arbejdshandlinger. Relevansen af en sådan betragtning synes ret enestående i nordisk erstatningsret. Udover, hvad præventive, herunder bevismæssige hensyn føre til, ses der ikke at være grundlag for at tillægge en solidaritets betragtning betyd-

17. I. c. s. 161.

18. TFR 1952 s. 333 (kommentar til UFR 1951 s. 1058 H).

19. Jfr. herved UFR 1948 s. 1340 S og H.

20. Jfr. tilsvarende de foreliggende landsretsafgørelser VLRT 1957 s. 34, ASD 1956 B s. 132 Ø og 1950 B s. 252, UFR 1950 s. 255 Ø og 1948 s. 643 Ø samt de hos *von Eyben* I. c. s. 161—62 nævnte afgørelser. Bevisbyrden påhviler antagelig strengt arbejdsgiveren, jfr. UFR 1957 s. 754 H.

21. TFR 1952 s. 334—35.

ning. Hvorfor skal man stille arbejderne solidarisk? Og hvis man gjorde dette, burde da ikke det tab, som ulykkesforsikringen ikke dækker, spredes på samtlige medlemmer af arbejdsleddet og ikke forblive på den tilfældigt skadelidte?

2. Vender vi os herefter til tilfælde, hvor der er tale om at gøre ansvar mod andre end arbejdsgiveren, bør der formentlig også her være grundlag for en ansvarslempelse i lighed med, hvad der gælder efter § 25, 1. stk. i FAL. Stillingen er reelt den samme. Genoprettelsesbehovet og dermed behovet for præventiv indsats er mindre, når skaden er dækket af en forsikring. Man bør formentlig i størst mulig omfang søge en koordination af synspunkterne inden for social- og privat forsikring²². I Norden har alene Sverige draget konsekvensen af dette synspunkt, idet svensk ulykkesforsikringsret i lighed med svensk FAL § 25, 1. stk. lempes alt ansvar efter culpereglen for arbejdsgivere og andre, når der ikke er handlet groft uagtsomt. For ansvar udover culpereglen lempes også, medmindre ansvaret beror på motortrafik. Denne ligestilling mellem arbejdsgiver og andre er naturlig i svensk ret, hvor ansvaret efter culpereglen indenfor privatforsikringen lempes i lige omfang efter ordlyden af § 18 og § 25, hvorimod ligestillingen kan blive vanskeligere i dansk ret, der i videre omfang lempes inden for FAL § 18 end inden for § 25. Til fordel for svensk rets regel taler dels retstekniske hensyn, hvorved bemærkes, at den særlige begunstigede gruppe næppe alene bør bestå af arbejdsgiveren selv, men formentlig også både hans over- og underordnede funktionærer og arbejdere, dels at finansieringssynspunktet næppe inden for socialforsikringen ubetinget bør være afgørende. Vi er her til en vis grad uden for et område, hvor privatøkonomiske betragtninger kan være afgørende. —

Medens en ligestilling mellem arbejdsgivere m. v. og andre næppe inden for *culpereglen*s område vil støde på væsentlige hindringer i dansk ret, er det vanskeligere med hensyn til ansvaret efter *mere kvalificerede ansvarsregler*. Det er her som i svensk ret²³ vel givet, at motoransvarsskaderne bør bæres af motor- og ikke socialforsikringen, og at regres derfor i disse tilfælde er nødvendig. Men også i

22. En særlig ansvarslempelsesregel, der navnlig får betydning indenfor socialforsikringen, er reglen i § 4, 5. stk. i loven om ansvar for jernbanedrift, der er omtalt i note 1. Efter denne regel kan livs- og ulykkesforsikrere ikke som sådanne rejse regresgrav mod jernbanen for personskade. Reglen gælder også socialforsikringen, jfr. UFR 1943 s. 5 H. For privatforsikringen er reglen ofte uden selvstændig betydning, idet personforsikreren som opfattet af FAL § 25, 2. stk. ikke har regresret.

23. Anderledes efter de norske love om ulykkestygd for henholdsvis industriarbejdere § 32 og sømænd § 28 nr. 3.

andre tilfælde bør man inden for socialforsikringen ud fra samme, navnlig præventive grunde som inden for privatforsikringen gennemføre ubetinget regresansvar, dog herved undtaget tilfælde, hvor arbejdsulykkesforsikringen netop har til formål at dække sådanne skader, således naturligvis navnlig i almindelighed, hvor ansvar rejses mod vedkommende arbejdsgiver.

KAPITEL V

Retspolitiske betragtninger.

Skal jeg tilsidst fremsætte nogle legislative betragtninger, samlet for privat- og socialforsikring, må jeg navnlig anføre følgende:

A. Det synes givet, jfr. bl. a. under C, at forsikringen bør tillægges relevans for erstatningsansvaret. Dette gælder såvel socialforsikringen som den private skadeforsikring. Men også indenfor den private summaforsikring bør dette i en vis grad anerkendes, hvilket det i alt fald ikke formelt bliver efter den gældende FAL § 25, 2. stk. Begrundelsen for ikke at lade trediemands ansvar påvirke af en foreliggende summaforsikring, har hidtil været den, at en summaforsikring af en ret vilkårlig størrelse jo kan tegnes, hvorfor der ingen betænkeligheder er ved at tillægge sikrede både forsikringskrav og erstatningskrav, hvilket også i almindelighed må antages at stemme med hans interesser. Der findes herved ikke at være taget tilstrækkelig hensyn til trediemand. Er der en stor ulykkes- eller livsforsikring, er behovet for skadedækning mindre, end hvis der ingen forsikring foreligger; dette bør derfor komme trediemand til gode i form af et efter omstændighederne lempet ansvar¹. Det er dog muligt, at det her navnlig er spørgsmålet om lempelse af ansvarskravets størrelse det gælder, fremfor en lempelse af ansvarsbetingelserne. Anerkendelse af sådan ansvarslempelse har allerede utvetydigt set dagens lys i Norge i den såkaldte Romsdalssag, *NRT 1950 s. 573 H*, hvor en større livsforsikringssum kom til udbetaling ved et ansvarspådragende dødsfald, og hvor førstvoterende klart udtalte, at det vil kunne lede til urimelige, endog ligefrem stødende resultater, om der ikke skulle kunne tages hensyn til en udbetalt forsikringssum, som har væsentlig betydning for den for-

1. Jfr. *Strahl* Bilag I til forhandlingerne for 19. nordiske juristmode, Stockholm 1951, utredning (jfr. Kap. I note 27) s. 103 ff., *Ussing* Bilag VI til forhandlingerne for 18. nordiske juristmode, København, 1948, samme SJT 1937 s. 130—39, *Ahnfeldt Rønne* Forhandlingerne på 13. nordiske juristmode, København 1925 s. 108—09, *Smedal* 10. nordiske ulykkesforsikringskongres 1936, dagsordenens punkt III s. 29—30. Sammenlign *Drachmann Bentzon og Christensen* Kommentar s. 166.

sørgedes økonomiske stilling, der endog kan hænde er blevet væsentlig bedre, end den var før forsørgerens død².

B. Går vi videre og vender os til skade- og socialforsikringen, synes det rimeligt, som anerkendt i dansk FAL § 25 og overhovedet i nordisk socialforsikring, at en forsikrings tilstedeværelse allerede spiller ind i det direkte erstatningsansvar og ikke blot ved forsikrerenes regresret. Dette anerkendes også af de fleste forfattere, *Ussing*³, *Astrup Hoel*⁴, *Grundt*⁵, *Andenæs*⁶, *Strahl*⁷ og *Kristen Andersen*⁸, men ikke af *Hellner*⁹ og *Øvergaard*¹⁰.

M. h. t. spørgsmålet om tilstedeværelsen af forsikringsdækning overhovedet bør afskære skadelidte fra at rejse krav, hvor hans skade er dækket af forsikringen, er jeg tilføjelig til at mene, at en regel gående ud herpå næppe ubetinget er uheldig, idet skadelidte i dette tilfælde ikke lider noget tab, fordi forsikringen jo genopretter et sådant. Den erstatningsretlige effekt i form af prævention og genoprettelse udløses ved en sådan regel da kun gennem regresansvaret. Talsmænd for en regel om alene et regresansvar har *Ussing*¹¹ og *Kristen Andersen*¹² været, og en regel herom har gennem en længere årrække, måske ikke ganske påagtet i teorien, ud fra det netop anførte synspunkt været anerkendt i svensk socialforsikringsret.

Herhjemme meldte tanken sig oprindelig også inden for socialforsikringen, nemlig ved det første udkast til arbejdsulykkesforsikringsloven der, jfr. kapitel IV note 8 afgaves i 1887 af en af indenrigsministeriet nedsat kommission og som fremsattes i rigsdagen 1888-89, i hvilket det foresloges, at ansvar mod arbejdsgiveren aldrig kunne rejses af arbejderen, men alene af det forsikringselskab, der havde dækket hans skade. Reglen gik dog ikke over i det endelige lovudkast, der byggede på føjereglen.

Også N. H. Bache havde fat i tanken om det manglende behov for et direkte erstatningskrav for den sikrede skadelidte mod trediemand^{12a}.

2. Jfr. om dommen *Norman*, Erstatning for tap av forsorger (Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjon nr. 31) Oslo 1950 s. 20—21. På linie hermed *Dagfinn Dahl*, Erstatning og oprejsning for legemsskade, Oslo 1933 s. 92—93, *Øvergaard* Erstatningsret, 2. udgave, Oslo 1951 s. 387—88.

3. Jfr. bl. a. TFR 1921 s. 45N46, NFT 1930 s. 178, SJT 1937 s. 121.

4. Risiko og ansvar, Oslo 1929 s. 171.

5. Lærebok i norsk forsikringsrett, 1. udgave s. 325, 2. udgave II s. 92.

6. Fortid og framtid i erstatningsretten, Oslo 1943 s. 16.

7. Utredning s. 118, Bilag I til forhandlingerne på det 19. nordiske juristmøde s. 15.

8. TFR 1955 s. 392.

9. S. 199 ff.

10. Se det i note 6 citerede værk s. 32.

11. Jfr. NFT 1930 s. 178. *Ussing* ønsker dog ikke at ophæve det solidariske grundlag, men alene at gøre skadevolders ansvar subsidært.

12. Jfr. note 8.

12a. Jfr. Kapitel I B 1.

Hvor stor betydning det her diskuterede spørgsmål har, er noget tvivlsomt. Trediemands ansvar er jo i sidste ende uændret, hvis forsikreren faktisk gør regres. Det kan synes betænkeligt navnlig i tilfælde af grovere retskrænkelser at anerkende en regel, hvorefter skadelidte principielt er uden erstatningsretlige retsmidler overfor den ansvarlige, og at kun forsikreren, der ikke er ejer af det ejendoms gode, hvis interesse er krænket, har sanktionsret. Inden for arbejdsulykkesforsikringen er der dog arbejdspolitiske fordele ved at undgå direkte søgsmål mellem arbejdsgiver og arbejder, og arbejdsgiveren finansierer forsikringen; reglen er derfor her antagelig på sin plads, således som det også i mange år har været anerkendt i svensk ret¹³. Men iøvrigt stiller jeg mig tvivlende overfor rigtigheden af en regel om ansvarsfritagelse i det direkte forhold skadelidte — ansvarlige, selv om jeg erkender, at ansvarsbetingelsernes nærmere udformning, når der foreligger forsikring, i første række må ske efter hensynet til, hvad forsikreren og ikke skadelidte kan tåle af skader.

Et forhold, der videre præciseres, er dette, at skadelidtes ret selvfølgelig ikke bør forringes, fordi der er en forsikring. For tab, denne ikke dækker, bør skadelidte have fuld erstatningskrav ud fra almindelige erstatningsregler. Denne regel har været en selvfølge indenfor den liberale privatforsikring, hvorimod der uheldigvis har været rokket ved sætningen indenfor socialforsikringen, jfr. det i kapitel IV anførte om common employmentreglen og om værnepligtiges ret til invaliderente. Den nyeste udvikling, her i landet, går dog i retning fuld beskyttelse efter erstatningsreglerne for skadelidte også i socialforsikringsforhold. Forkæmperne for erstatningsrettens fuldstændige afløsning af socialforsikringen, således navnlig Strahl¹⁴ og Wikborg¹⁵, bygger formentlig også på den forudsætning, at fuldstændig restitution slår ad socialforsikringens vej.

C. Vender vi os herefter til selve regresspørgsmålet må det de lege ferenda hævdes, at spørgsmålet herom i realiteten er *erstatningsretligt* og kun i stærkt begrænset omfang beroende på særlige forsikringsretlige forhold. Dette anerkendes også af nordisk teoris store

13. Jfr. de i kapitel IV note 11 citerede lovbestemmelser, jfr. *Herrlin* NFT 1949 s. 83 ff., særlig s. 88. Jfr. også amerikansk ret.

14. *Utrædning* s. 87 ff., s. 112 ff.

15. Innstilling fra det nordiske udvalg, som har til opgave å utarbeide forslag til emnevalg og retningslinier m. v. for et kommende nordisk samarbeide på erstatningsrettens område samt merknader utarbeidet af Erling Wiksberg, Oslo 1950 (optaget i henstillinger og betænkninger avgitt av komiteer, utvalg m. v. nedsat ved kgl. resolusjon m. v.) s. 5—7.

flertal af i dag. Alene i Sverige *Hellner*¹⁶ og i Norge *Selmer*¹⁷ synes at bestride regresinstituttets evne til at løse de erstatningsretlige opgaver, hvorfor Hellner finder det bedst — også de lege ferenda — at bestemme regresretten i belysning af alene forsikringsaftalen, således at regresretten i almindelighed følger de almindelige erstatningsregler, d.v.s., der hjemles fuld regres. I denne fremstilling kan jeg ikke gå ind på en analyse og kritik af Hellners opfattelse ud over at anføre, at selvom man finder, at regresreglerne gennem nægtelse eller gennemførelse af regres langt fra til fuldkommenhed og konsekvens imødekommer eller kan imødekomme de formålsbetragtninger af præventiv og risikovurderende karakter, som man mener bør fremmes gennem erstatningsretten, bør man dog ikke som følge heraf give afkald på regresinstituttet som erstatningsretligt instrument. Erstatningsretten er jo i sig selv langt fra konsekvent ud fra sin begrundelse, idet den i høj grad er beroende på en mere og mindre rationel tradition af fikserede lovregler, teori og praksis. Selv i ufuldkommen skikkelse kan regresreglerne yde nogen hjælp frem til den nyancering af retsreglerne, som moderne erstatningsret tilstræber, og indenfor hvilken spørgsmålet, om forsikringsdækning foreligger, må tillægges betydning. Endvidere må bemærkes, at så længe man anerkender en privatretlig erstatningsret med en sanktionsiværksættelse, der i modsætning til strafferetten beror på den skadelidtes vilkårlige ønske herom uden at være obligatorisk, hvor præventive hensyn tilsiger dette, kan man ikke mod regresinstituttet, der jo bortset fra motoransvarsforsikringen også præges heraf, rette kritik, der bunder netop i dette forhold.

Ved udformningen af regresreglerne må det som tidligere anført være hensynet til forsikringssselskabet som eksponent for forsikringstagerne, der må blive afgørende, ikke hensynet til den konkrete skadelidte, hvis interesse er dækket af forsikreren, jfr. kapitel I. Regresretten må derfor begrundes og udformes selvstændigt og ikke uden videre afledes af skadelidtes erstatningsret.

Forsikringssagkundskaben synes enig om, at regressen gennem, hvad den afkaster af regresindkomster, næppe har videre økonomisk betydning for selskaberne¹⁸. Regresretten kan derfor ikke i synderlig grad bygges herpå, men må navnlig i lighed med erstatningsretten have sin begrundelse gennem den præventive funktion,

16. S. 199 ff.

17. FAL § 25 — Som den er —, og som den burde være (Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjon nr. 36), Oslo 1956, s. 15 ff.

18. Jfr. foran kapitel I med note 30.

hvorved det ikke alene er afgørende, om regressen gennemføres, men også det blotte forhold, om selskabet har ret til at øve regres. Hvor langt særlig præventive hensyn fører er vanskeligt at sige. I nordisk teori står man meget uenige herom¹⁹.

Et værdifuldt udgangspunkt og vejledning for nordisk retsvidenskab forekommer det mig at måtte være taget i den danske praksis vedr. § 25, der er enestående gennem sin righoldighed og gennem den analyse af det reale problem, som det netop er overladt domstolene at løse og ikke på forhånd er afgjort af lovgivningsmagten. I mange retninger synes dansk retspraksis at have fundet en tilfredsstillende løsning. Man har forstået, at en lempelsesregel måtte lægges fast på grundlag af visse mere regelbundne principper af en vis tilskåret karakter og ikke på helt konkret betonedede økonomiske billighedshensyn, hvorved lempelsespørgsmålet på linie med andre erstatningsbetingelser kan siges at være af *juridisk* art. Hvor hensynet til præventionen virkeligt har meldt sig er man afstået fra at lempe. En afstemning med den udenfor culpa- og DL 3-19-2-ansvaret gældende regel om ubetinget regres har fundet sted ved, at praksis ved skadetilfælde af mere ekstraordinær farlighed samt med hensyn til brug af genstande af en vis farlighed, har afstået fra at lempe, selv om der var hjemmel hertil.

Ser man på regresproblemet ud fra et større og friere overblik, slås man af den forskel, der i praksis gøres mellem fejl af *professionel eller faglig art* og *andre* fejl. I første fald gennemføres ansvaret i almindelighed fuldt ud både indenfor culpapreglen og DL 3-19-2. Som tidligere anført synes der at være en stærk begrundelse herfor. Muligheden og behovet for prævention er her udtalt. Indenfor professionen med dens store antal ensartede adfærdssituationer, er det både muligt og nødvendigt, at forsvarlige adfærds mønstre lægges for dagen. Uforsvarlighed i arbejdsprocessen er på længere sigt alt for kostbart. Forsikringsdækning åbner mulighed for spekulation. Også mere objektivt betonedede risikoovervejelser taber en fuld udnyttelse af erstatningsreglerne. Handler man professionelt eller erhvervsmæssigt må man tage handlens vilkår og betale sine skader. Gennem de store tals lov tåler erhvervene også lettere deres ansvar. Samlet kan man sige, at fagene i størst muligt omfang bør handle lydefri og selv bære sine erstatningsforpligtelser²⁰.

En almindelig gennemførelse af regresansvaret i disse situationer

19. Jfr. den i note 27 citerede litteratur.

20. Jfr. herved *Trolle* i UFR 1943 B s. 89 ff.

løser på en behændig måde en stor del af problemerne vedr. regresansvaret *udenfor* culpereglen og DL 3-19-2's område og vedr. ansvaret *i kontraktforhold*. De specielle ansvarsregler er nemlig netop i langt største almindelighed kendetegnet ved at omgå særegne livsforhold, der netop kun leves i fagligt eller erhvervsbetonet øjemed, således ansvar i farlig bedrift og formentlig også bilkørsel, om hvilket det fulde regresansvar dog også kan støttes på andre synspunkter. Med hensyn til sølovens § 8 forekommer det mig, at et ubetinget regresansvar ikke altid her bør gennemføres; ansvaret bør ses på linie med DL 3-19-2, og er ligesom dette ikke altid, om end dog hyppigt, præget af specifik faglig karakter, der gør ansvarets gennemførelse nødvendigt.

De indenfor det kontraktmæssige ansvar foreliggende betænkeligheder med forsikringsdækning, der bl. a. afføder et ubetinget krav om regres, gør sig alene gældende med hensyn til interessen i egentlig kontraktsopfyldelse, hvor faren for organiseret erhvervsmæssig udnyttelse foreligger, men sådan regres imødekommes netop af en regel om ubetinget regresansvar for skader, der er udslag af fag- eller erhvervsmæssig karakter²¹.

En ny § 25, der nok kunne lægge retstilstanden mere lovfast, måtte derfor tillægge det betydning om skader af den anførte faglige art foreligger. En regel om alene i disse tilfælde i almindelighed at have krav på ubetinget regres forekommer på den anden side mig også som tilstrækkelig udtømmende. Selvstændige overvejelser om risikoen bør placeres inden- eller udenfor forsikringens dækningsområde er næppe på sin plads ved erstatnings- eller regresspørgsmålets løsning²². Forsikringen kan indrette sig. — *Præventive hensyn* synes i virkeligheden ikke på afgørende vis at fordrer yderligere regres. Hvad angår depositarers, transportørers og reparatørers ansvar for bevarelsen af det overleverede gods, der i praksis ikke er lempet efter § 25²³ synes i hvert fald depositarens og formentlig transportørens ansvar at være af den omhandlede professionelle art, hvorfor regres bør gennemføres. Med hensyn til reparatørens ligger stillingen nok noget mere usikker, og kan næppe besvares al-

21. *Ussing* påpeger bl. a. i det islandske tidsskrift *Ulfjotur* 1954, 2. hæfte s. 13—14, at en almindelig gennemførelse af ansvar for faglige fejl betyder, at ansvaret for *tings*skader skærpes, idet personskader kun er mindre praktiske i forbindelse med arbejdsprocesser. Dette harmonerer for så vidt godt med kriminalretten, der gennem strengere ansvarsregler over større præventiv effekt overfor personskader end overfor tingskader, der således har størst behov for erstatningsretlig beskyttelse.

22. Jfr. ovenfor kapitel III D.

23. Jfr. ovenfor kapitel III B 2.

mindeligt. Alt i alt synes der ikke at være grund til en særlig regresregel for disse tilfælde, nemlig ikke hvis man opgiver at arbejde med en regel om regreslempelse i tilfælde af ansvar i. h. t. DL 3-19-2 uberoende af selv grov skyld hos den underordnede, hvorom straks nedenfor. Fagfejlsprincippet omfatter iøvrigt gruppen. Et ansvar her virker næppe heller urimeligt tungt, allerede fordi besidderen kan forsikre sin interesse, en ugift, der kan udregnes som omkostning. — *Ussing* og *Strahl* har gjort sig til talsmænd for at regresansvar ubetinget burde gøres gældende ved ansvar for *manglende vedligeholdelse af varige indretninger*, hvorved navnlig bevidst utidig sparsommelighed skulle rammes²⁴. For dansk ret støtter *Ussing* resultatet på den tidligere omtalte brønddækseldom, der iøvrigt næppe er holdbar. Jeg tvivler på, at der er grundlag for en særregel herom. Foreligger der ikke tilsidesættelse af faglige normer for indretningen og vedligeholdelse af maskiner og andre faste indretninger synes der næppe grundlag for en kvalificeret bedømmelse af de her foreliggende ansvarstilfælde. Grovere tilfælde af uagtsomhed vil altid kunne rammes og bevidst uagtsomhed vil oftere være grov, jfr. nedenfor. Retsteknisk er det en fordel at kunne undgå en særregel her.

Hvad herefter angår tilfælde, hvor ansvaret beror på andet end tilsidesættelse af fag- eller erhvervsmæssige adfærdsnormer, mener jeg, at bortset fra ansvarstilfælde, der er dækket af lovpligtige ansvarsforsikringer som f. eks. motorforsikringen, bør ansvaret lempes, når det grundes på *almindelige ansvarsregler om ansvar for 3. mands culpa*, således særlig DL 3-19-2, men også sølovens § 8. Med hensyn til DL 3-19-2 stemmer det med den foreliggende praksis. I tilfælde, hvor 3. mands culpa er af udpræget grov beskaffenhed, er resultatet dog ikke uden betænkelighed, og hvor der er tale om ansvar for juridiske personer kan der vel være grund til at identificere ansvarsobjektet med gerningspersonen, og her lempe som ved ansvar efter culpaparglen²⁵, hvorom straks nærmere. En moderne lovregel kan næppe gå videre til end kun *i almindelighed* at lempe ved almindeligere ansvarsnormer for andres culpa.

Med hensyn herefter til *culpaansvaret*²⁶, der navnlig er praktisk ved trafikansvar udenfor motoransvaret, lemper gældende retspraksis kun, hvis der ikke foreligger simpel uagtsomhed af *ikke ubetydelig art*. Den gældende praksis synes ikke at fordre udpræget meget

24. Jfr. ovenfor kapitel III C 2.

25. Jfr. ovenfor kapitel III E 3.

for at statuere betydelig uagtsomhed, jfr. særlig UFR 1953 s. 526 H (cykelbudet fra Skanderborg), og forekommer mig for streng. Man bør lempe i videre omfang end man gør. Til støtte herfor taler retstilstandene i Sverige, hvor der ubetinget lempes ved simpel uagtsomhed, og stilles meget strenge krav til at statuere grov uagtsomhed. Om end vi næppe bør gå så langt i retning af at lempe, som svensk praksis gør, burde vi dog ad modum FAL § 18 og færdselslovens § 66 ubetinget lempe ved *al simpel uagtsomhed*, forstået ud fra en rimelig fortolkning af dette udtryk. Hensynet til præventionen taler formentlig næppe med tilstrækkelig styrke for et regresansvar i ansvarstilfælde, der går videre²⁷. At der er retstekniske vanskeligheder med afgrænsningen mellem simpel og grov uagtsomhed, kan ikke blive afgørende. De samme vanskeligheder kendes i dag vedr. afgrænsningen mellem betydelig og ubetydelig uagtsomhed.

Først når man herefter ud fra visse juridisk betonedede principper har afgjort, om lempelse bør ske eller ikke, synes det med den gældende retspraksis rimeligt at inddrage konkret betonedede billigheds-overvejelser²⁸. Sådanne kan almindeligvis kun komme for med hensyn til den ansvarlige, og foreligger kun til overvejelse, hvor man efter juridiske regler mener, at ansvaret bør gennemføres. For disse tilfælde vedkommende, bør ansvaret dog uagtet dets byrde som langt overvejende hovedregel gennemføres. Grundene for ansvaret er stærke. En vis sikkerhedsventil er der dog formentlig behov for; det så vi af UFR 1948 s. 112 H (rottefængerdommen), og i overensstemmelse med denne bør der være en nedsættelses- eller bortfaldsret for domstolene, hvis der foreligger et *misforhold mellem* den udviste skyld og størrelsen af det rejste erstatningskrav, og forholdene iøvrigt måtte gøre en ansvarslempelse *åbenbart rimelig*.

En følge af regresreglernes erstatningsretlige karakter må det være at de ligesom erstatningsreglerne er *præceptive*, således at forsikrer og sikrede ikke kan træffe aftale om skærpet ansvar for 3. mand. Derimod er der næppe noget til hinder for, at 3. mand kan give tilsagn om i et givet retsforhold at underkaste sig et skærpet regresansvar. Dette kan være praktisk ved ansvar i kontraktsforhold.

Det i det foregående anførte har i første række haft øje for den

26. Jfr. ovenfor kapitel III E.

27. I teorien hersker der stærk uenighed om, hvor langt den erstatningsretlige præventionseffekt rækker, jfr. bl. a. Forhandlingerne for 16. nordiske juristmode, København 1934. — Jfr. iøvrigt Knud Christensen NFT 1952 s. 25 ff., Strahl Utredning s. 87 ff., s. 112 ff., Ussing Betænkning s. 47.

28. Jfr. ovenfor kapitel III G.

private skadeforsikring, men bør principielt også godtages i *socialforsikringen*, således at det nugældende ubetingede ansvar overfor sygekasser m. v., og ansvar i arbejdsulykkesforsikringsforhold efter føjereglen og comment employment-reglen bringes til afløsning af regler, der tilsvarende principperne i FAL § 25 og — med hensyn til arbejdsgiverens og hans folks ansvar indenfor arbejdsulykkesforsikringen — i FAL § 18, hvorom jeg dog nærmere må henholde mig til, hvad jeg har anført i kapitel IV.